

VAINOAMISEN SEURAAMUSHARKINTA

Rangaistukset ja niiden mittaaminen

Lapin yliopisto

Oikeustieteiden tiedekunta

Maisteritutkielma

Julia Sieppi

Rikosoikeus

2020

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vainoamisen seuraamusharkinta – Rangaistukset ja niiden mittaaminen

Tekijä: Julia Sieppi

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Tutkielma_X_Lisensiaatintyö_

Sivumäärä: X+71

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Tämän maisteritutkielman tavoitteena on tarkastella vainoamisesta tuomittuja rangaistuksia ja muita seuraamuksia kuten vahingonkorvauksia ja rikosuhrimaksuja. Tutkielma on kirjoitettu osaksi ”Lasten tietävä toimijuus yksityisissä, moniammatillisissa ja yhteiskunnallisissa prosesseissa – Tapauksena vanhempien eron jälkeinen vaino” -hanketta, eli CAPS-hanketta. Tutkimusaineisto koostuu kirjallisuuden lisäksi lain esitöistä ja yli sadasta käräjäoikeuksien vuosina 2014–2017 antamista tuomioista. Oikeustapaukset on rajattu koskemaan sellaisia vainoamisrikoksesta annettuja tuomioita, joissa mukana on lapsi.

Vainoaminen on kriminalisoitu Suomessa 1.1.2014. Tutkielman pyrkimyksenä on selvittää millaisia rangaistuksia vainoamisesta ja vainoamisen ohella tehdyistä rikoksista on tuomittu. Milloin rangaistukseksi on tuomittu sakkoa ja milloin vankeutta. Onko vankeus tuomittu ehdollisena vai ehdottomana ja onko ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta määrätty yhdyskuntapalvelu- tai valvontarangaistus. Lisäksi tutkielma käsittelee tuomittuja vahingonkorvauksia, turvaamistoimenpiteitä ja rikosuhrimaksuja. Tutkielmassa on nostettu esille sellaiset rikokset, joissa lapsi on asianomistajana tai vahingonkorvausten saajana.

Vainoamiseen syyllistynyt henkilö syyllistyy kolmessa neljästä tapauksesta vainoamisen ohella myös muihin rikoksiin, joista yleisimpinä ovat lähestymiskiellon rikkominen, laitton uhkaus ja pahoinpitely. Sakkorangaistuksia on tuomittu silloin kun vastaaja ei ole aikaisemmin syyllistynyt rikoksiin, häntä ei ole syytetty vainoamisen ohella useista muista rikoksista ja vainoamisen tekemuoto on ollut lievä. Pelkästä vainoamisrikoksesta ei ole tuomittu ehdotonta vankeusrangaistusta yhdessäkään tapauksessa. Rangaistuksen lisäksi vastaajat on tuomittu maksamaan myös vahingonkorvauksia. HEVA:n antaman suosituksen mukaan vainoamisesta maksettavan kärsimyskorvauksen määrän tulisi olla 500–1 500 euroa.

Avainsanat: rikosoikeus, oikeuskäytäntö, vainoaminen, rangaistukset, seuraamukset

Sisällys

Lyhenteet.....	IV
Lähteet.....	V
1 JOHDANTO	1
2 AINEISTO JA VAINOAMINEN	4
2.1 Aineisto	4
2.2 Vainoaminen	8
3 LAINKONKURRENSSI JA RIKOSTEN YKSIKÖINTI.....	14
3.1 Lainkonkurrenssi.....	14
3.2 Muut rikokset	15
3.2.1 Laiton uhkaus.....	15
3.2.2 Pahoinpitely	16
3.2.3 Lähestymiskiellon rikkominen.....	17
3.2.4 Koti- ja viestintärauhan rikkominen	19
3.2.5 Kunnianloukkaus	21
3.3 Rikosten yksiköinti	22
4 RANGAISTUKSEN MITTAAMINEN	25
4.1 Yleistä	25
4.2 Rangaistuksen mittaamisen perusteet	26
4.2.1 Rangaistusasteikon lieventämisperusteet.....	26
4.2.2 Rangaistuksen lieventämisperusteet	28
4.2.3 Rangaistuksen koventamisperusteet	29
4.2.4 Rangaistuksen kohtuullistamisperusteet	31
4.3 Yhteinen rangaistus.....	32
4.4 Aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottaminen ja rangaistuksesta tehtävät vähennykset.....	34
4.5 Asian sillensä jättäminen, vapauttava tuomio ja rangaistuksen tuomitsematta jättäminen	36
5 RANGAISTUKSET.....	41
5.1 Sakko.....	41
5.2 Ehdollinen vankeusrangaistus ja oheisseuraamukset.....	45
5.2.1 Ehdollinen vankeusrangaistus.....	45
5.2.2 Oheisseuraamukset.....	48
5.3 Ehdoton vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus.....	49
5.3.1 Ehdoton vankeusrangaistus.....	49
5.3.2 Yhdyskuntapalvelu.....	52

5.3.3 Valvontarangaistus.....	55
5.4 Turvaamistoimenpiteet.....	57
6 VAHINGONKORVAUKSET JA RIKOSUHRIMAKSU	59
6.1 Vahingonkorvaus	59
6.1.1 Kärsimyskorvaus.....	59
6.1.2 Korvaus tilapäisestä haitasta	61
6.1.3 Lapsille maksettavaksi määrättyt vahingonkorvaukset.....	62
6.2 Rikosuhrimaksu	64
7 YHTEENVETO	67

Lyhenteet

BrB	Brottsbalken
Brå	Brottsförebyggande rådet
HE	hallituksen esitys eduskunnalle
HEVA	henkilövahinkoasiain neuvottelukunta
Ks.	katso
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
Nro	numero
OMML	oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja
PL	perustuslaki 731/1999
RL	rikoslaki 39/1889
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997
s.	sivu(i)lla
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
vp	valtiopäivät
Ym.	ynnä muuta

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio 1997

Aarnio, Aulis 1997: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy. Porvoo.

Frände & Wahlberg 2012

Frände, Dan – Wahlberg, Markus 2012: Yleinen rikosoikeus. 2. uudistettu painos. Edita Helsinki.

Frände ym. 2017

Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko 2017: Prosessoikeus. 5. uudistettu painos, Alma Talent. Helsinki.

Frände ym. 2018

Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus 2018: Keskeiset rikokset. 4. uudistettu laitos. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Hartoneva ym. 2015

Hartoneva, Anne – Mohell, Ulla – Pajuoja, Jussi – Vartia, Matti 2015. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus. Tietosanoma, Tallinna.

Heikkilä 2014

Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Porvoo.

Husa 1998

Husa, Jaakko 1998: Johdatus oikeusvertailuun. Oikeusvertailun perusteet erityisesti julkisoikeutta silmällä pitäen. Kauppakaari Oyj. Lakimiesliiton Kustannus. Helsinki.

Häyhä 1997

Häyhä, Juha 1997: Johdanto. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy. Porvoo.

Jokela 2018

Jokela, Antti 2018: Rikosprosessioikeus. 5. uudistettu painos. Alma Talent. Helsinki.

Keinänen 2008

Keinänen, Anssi 2008: Yhdyskuntapalvelu empiirisen kriminologisen tutkimuksen kohteena. Akateeminen väitöskirja. Joensuun yliopisto. Joensuu.

Kananen 2011

Kananen, Jorma 2011: Kvantti – Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.

Koskinen 2008

Koskinen, Pekka 2008: Rikosoikeuden perusteet. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu. Yliopistopaino.

Laininen 2007

Laininen, Pertti 2007: Tilastollisen analyysin perusteet. 5. painos. Otatieto. Helsinki.

Laitinen ym. 2017

Laitinen, Merja – Kinnunen, Jaana – Hannus, Riitta (toim.) 2017: Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41. Lönnberg Print & Promo 2017. Saatavissa: https://is-suu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/varjosta_valoon (Haettu 20.1.2020)

Lappi-Seppälä 1997

Lappi-Seppälä, Tapio 1997: Rikosoikeustutkimus, kriminaalipoliittinen orientaatio – ja metodi. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy. Porvoo.

Lappi-Seppälä 2000

Lappi-Seppälä, Tapio 2000: Rikosten seuraamukset. Werner Söderström Lakitieto Oy. Porvoo.

Lappi-Seppälä & Niemi 2011

Lappi-Seppälä, Tapio – Niemi 2011: Rikollisuuskontrolli teoksessa Rikollisuustilanne 2010: Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki.

Lappi-Seppälä ym. 2013

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka 2013: Rikosoikeus. 4. muuttam. p. Helsinki: Sanoma Pro.

Matikkala 2010

Matikkala, Jussi 2010: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita Publishing Oy. Helsinki.

Nikupeteri 2016

Nikupeteri, Anna 2016: Vainottuna – Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta 2016. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62627> (Haettu 20.1.2020)

Tapani & Tolvanen 2016

Tapani, Jussi – Tolvanen Matti 2016: Rikosoikeus: Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 3. uudistettu painos. Talentum pro. Helsinki.

Törnqvist 2017

Törnqvist, Laura 2017: Vainoaminen oikeuskäytännössä. Teoksessa Lahti, Raimo & Konttinen-Di Nardo, Essi (toim.): Kirjoituksia modernista rikosoikeudesta. Helsingin hovioikeuden julkaisuja.

Virkkala 2004

Virkkala, Marja-Leena 2004. Rangaistuksen koventamisperusteet teoksessa Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit. Lahti, Raimo & Ojala, Timo (toim.). Helsingin hovioikeus. s. 304–320. Saatavissa: https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/rikosoikeudenuudistuneetyleisetopit2004/NwFSpSNKB/21_Rangaistuksen_koventamisperusteet_Marja-Leena_Virkkala.pdf (Haettu 21.1.2020)

Artikkelit

Doveliuss ym. 2006

Doveliuss, Anna M. – Öberg, Jonas – Holmberg, Stina, Brottsförebyggande rådet (Brå) 2006: Stalking in Sweden. Prevalence and Prevention. The Swedish National Council for Crime Prevention. Saatavissa: https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800024961/1371914734163/2006_stalking_in_sweden.pdf (Haettu 22.1.2020)

Haapakangas 2017

Haapakangas, Kimmo 2017: Lähestymiskieltojen määrä on laskussa. Saatavissa: <http://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/lahestymiskieltojen-maara-on-laskussa/> (Haettu 20.1.2020)

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017. Vahingonkorvauslain 5 luvun säännösten nojalla kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta sekä kärsimyksestä suoritettavien korvausten määrästä. 4. painos. Saatavissa: https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5047355/HEVA_suositukset_2017.pdf/7fc57b69-133c-475b-9687-c323cd6e00c3/HEVA_suositukset_2017.pdf.pdf (Haettu 20.1.2020)

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari 2011: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki. Saatavissa: https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf (Haettu 20.1.2020)

Häkkinen ym. 2003

Häkkinen, Helinä – Hagelstam Camilla – Santtila Pekka 2003: Stalking actions, prior offendervictim relationships and issuing of restraining orders in a Finnish sample of stalkers. legal Criminol Psych 2003;8:189–206. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/229550345_Stalking_actions_prior_offender-victim_relationships_and_issuing_of_restraining_orders_in_a_Finnish_sample_of_stalkers (Haettu 22.1.2020)

Häkkinen 2008

Helinä, Häkkinen 2008: Vainoaminen. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 7/2008, s. 751–756. Saatavissa: <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97156.pdf>

Jerre 2015

Jerre, Kristina, Brottsförebyggande rådet (Brå) 2015: Olaga förföljelse; Tillämpningen av den nya straffbestämmelsen, Rapport 2015:2. Saatavissa: https://www.bra.se/download/18.5e2a4a6b14ab166759921b/1421222522149/2015_2_Olaga+f%C3%B6rf%C3%B6ljelse.pdf (Haettu 22.1.2020)

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72156/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223100.pdf> (Haettu 22.1.2020)

Meloy & Gothard 1995

Meloy, John Reid – Shayna Gothard 1995: Demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders. The American Journal of Psychiatry, 152(2), 258–263. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/15359586_Demographic_and_clinical_comparison_of_obsessional_followers_and_offenders_with_mental_disorders (Haettu 22.1.2020)

Mullen ym. 1999

Mullen, P. E., Pathé, M., Purcell, R., & Stuart, G. W. 1999: Study of stalkers. American Journal of Psychiatry, 156, 1244–1249. Saatavissa: <https://ajp.psychiatryonline.org/doi/pdf/10.1176/ajp.156.8.1244> (Haettu 22.1.2020)

Rikostyöryhmä 2007

Rikostyöryhmä 2007: Rangaistuslajin valinta ja ehdollisen vankeuden täytäntöönpano. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke. Rikostyöryhmän raportti 8.11.2007. Saatavissa: https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/karajaoikeuspainotteistenlaatuhankkeidenraportit/2007/ag8D18YSI/Rangaistuslajin_valinta_ja_ehdollisen_vankeuden_taytantonpano.pdf (Haettu 20.1.2020)

Silvennoinen & Tolvanen 2014

Silvennoinen, Elisa & Tolvanen, Matti 2014: Vainoaminen rangaistavaksi – loittoneeko vaino, riita? Defensor Legis 5/2014, s. 752–763. Saatavissa: https://www-edilex-fi.ezproxy.ulapland.fi/defensor_legis/14323?allWords=silvennoinen&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=628059 (Haettu 22.1.2020)

Spitzberg 2002

Spitzberg, Brian 2002: The tactical topography of stalking victimization and management. Trauma, Violence & Abuse, 3, 261–288. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/253018184_The_Tactical_Topography_of_Stalking_Victimization_and_Management (Haettu 20.1.2020)

Virallislähteet

HE 79/1989 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten uudistamiseksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_79+1989.pdf

HE 40/1990 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_40+1990.pdf

HE 62/1990 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_62+1990.pdf

HE 109/1996 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_109+1996.pdf

HE 41/1998 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lähestymiskiellosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_41+1998.pdf

HE 44/2002 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_44+2002.pdf

HE 167/2003 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_167+2003.pdf

HE 215/2014 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_215+2014.pdf

HE 263/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_263+2014.pdf

HE 17/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevaksi lainsäädännöksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_17+2010.pdf

HE 19/2013 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_19+2013.pdf

HE 58/2013 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_58+2013.pdf

Istanbulin sopimus 2011

Council of Europe Treaty Series (CETS) No. 210. 2011 – Euroopan neuvoston yleissopimus naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Saatavissa: <https://rm.coe.int/1680462532>

LaVM 11/2013 vp

Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/lavm_11+2013.pdf

Muut lähteet

Eduskunnan kotisivut

Eduskunta.fi. Näin eduskunta toimii. Eduskunnan kirjasto. Aineistot ja aihealueet. Kotimainen oikeus. Oikeuslähteet-tietopaketti. Lainsäädäntö. Oikeusjärjestyksestä, säädöksistä ja säädöshierarkiasta. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskunta-toimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/kotimaiset-oikeuslahteet/Sivut/Lainsaadanto.aspx (Käyty 17.1.2020).

Tilastokeskus PxWeb-tietokannat

Tilastokeskus PxWeb-tietokannat. Oikeus. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik/

1 JOHDANTO

Tämä tutkielma käsittelee vainoamista, siitä tuomittuja rangaistuksia ja muita seuraamuksia kuten oheisseuraamuksia ja vahingonkorvauksia. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia tuomioita vainoamisesta on annettu vuosien 2014 ja 2017 välillä ja mikä merkitys lapsen osuudella on ollut tuomittaviin rangaistuksiin ja vahingonkorvauksiin. Vainoaminen on kriminalisoitu Suomessa vuoden 2014 alussa, joten siitä on tehty vähän tutkimusta. Vainoamista käsittelevät julkaisut (Häkkänen ym. 2003; Häkkänen 2008; Nikupeteri 2016; Laitinen ym. 2017 ym.) koskevat pääasiassa vainoamista käytännössä ja syitä, jotka vainoamiseen ovat johtaneet.

Aloitin tämän maisteritutkielman keväällä 2019 ja tutkielman ohjaajajana toimi *Minna Kimpinkä*. Tein tutkielman osaksi ”*Lasten tietävä toimijuus yksityisissä, moniammatillisissa ja yhteiskunnallisissa prosesseissa – Tapauksena vanhempien eron jälkeinen vaino*” -hanketta, eli CAPS-hanketta¹. Hankkeen tavoitteena on luoda tuoretta ja monitieteistä tutkimusta lapsista väkivallan uhreina ja toimijoina yhteiskunnassa. Tavoitteena on tuottaa empiiristä tietoa lasten ja nuorten kokemuksista vanhempien eron jälkeisestä vainosta ja kehittää lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta mahdollistavia tutkimusmenetelmiä. Tuloksia on tarkoitus käyttää apuna vainon ja lasten avuntarpeiden tunnistamisessa sekä lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisen edistämisessä. Hankkeen yhteyshenkilönä tutkielman teon aikana toimi *Mirva Lohiniva-Kerkelä*. *Teemu Hakala* kirjoitti maisteritutkielmansa myös vainoamisesta osana CAPS-hanketta. Hänen tutkielmansa käsittelee vainoamisen tunnusmerkistöä ja sen täyttymistä. Teimme Hakalan kanssa tutkielmamme käyttäen oikeustapausaineistona CAPS-hankkeeseen hankittuja käräjäoikeuksien ratkaisuja vuosilta 2014–2017.

Tutkielma koostuu seitsemästä pääluvusta, joista ensimmäinen on johdanto. Johdannossa esitellään tutkielman aihe ja sen ajankohtaisuus, tutkimuskysymys, metodit, tutkimuksen rakenne ja sen rajausperusteet. Toinen pääluku käsittelee tutkimuksen aineistoa ja vainoamista. Luvussa esitellään tutkimuksessa käytetyt oikeustapaukset ja niiden rajausperusteet, sekä milloin tuomiot on annettu ja miten ne jakautuvat hovioikeuspiirien kesken. Luvussa käsitellään vainoaminen rikoksena ja sen kriminalisoinnin syyt. Lisäksi tarkastellaan vainoajan ominaispiirteitä. Luvun lopussa on hieman oikeusvertailua Suomen ja Ruotsin vainoamista koskevista säännöksistä ja pieni otanta Ruotsissa tuomituista rangaistuksista.

¹ Children’s Knowing Agency in Private, Multiprofessional and Societal Settings – the Case of Parental Stalking.

Kolmas pääluku koostuu lainkonkurrenssin säännöistä. Luvussa käydään läpi, miten lainkonkurrenssin sääntöjä sovelletaan silloin kun tekijä syyllistyy vainoamisen ohella myös muihin rikoksiin. Tekstissä tarkastellaan rikoksia, joihin vainoamiseen syyllistynyt rikosentekijä syyllistyy usein vainoamisen ohella ja niiden suhdetta vainoamiseen. Luvun lopussa käsitellään vainoamisen yksiköimiseen liittyvä ongelma.

Neljännessä pääluvussa keskitytään rangaistusten mittaamisen perusteisiin. Luvussa käydään läpi rikoslain (myöhemmin RL) 6 luvun 4 §:n rangaistuksen mittaamisen yleisperiaate, 5 §:n koventamisperusteet, 6 §:n lieventämisperusteet ja 7 §:n kohtuullistamisperusteet ja lisäksi 8 §:n rangaistusasteikon lieventämisperusteet. Luvussa käsitellään edellä mainittujen lisäksi 7 luvun mukaan tuomittavat yhteiset rangaistukset, aikaisemman tuomion huomioon ottamisen ja rangaistuksesta tehtävät vähennykset. Lisäksi luvussa käsitellään tilanteet, joissa asian käsittely tuomioistuimessa jätetään sillensä, syyte hylätään tai vastaajan katsotaan syyllistyneen rikokseen, mutta rangaistus jätetään tuomitsematta.

Viidennessä pääluvussa käydään läpi oikeustapausaineistossa tuomittuja rangaistuksia rangaistuslajeittain. Onko rangaistukseksi tuomittu sakkoa vai vankeutta ja onko vankeus ehdollista vai ehdotonta. Luvussa käydään läpi ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi tuomitut oheisseuraamukset ja ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta mahdollisesti tuomitut yhdyskunta-seuraamukset. Oikeustapauksien avulla luvussa havainnoidaan tapauskohtaisesti mikä rangaistuslaji ja kuinka ankara rangaistus tietyn tyyppisestä teosta tuomitaan. Lopuksi käydään läpi myös turvaamistoimenpiteet, kuten ajokielto ja lähestymiskielto. Luvussa ei käsitellä nuorisorangaistuksia tai yhdistelmä-rangaistuksia.

Kuudes pääluku käsittelee oikeustapausaineistossa tuomitut vahingonkorvaukset ja rikosuhri-maksut. Luku jakautuu vainoamisrikoksen perusteella tuomittuihin kärsimyskorvauksiin, tilapäisen haitan korvauksiin, lapsille tuomittuihin korvauksiin ja maksettavaksi määrättyihin rikosuhrimaksuihin. Vahingonkorvauksia käsittelevissä alaluvuissa ei keskitytä asianomistajien vaatimuksiin, vaan siihen millaisia ja kuinka suuria vahingonkorvauksia tapauksissa on tuomittu. Seitsemäs ja viimeinen pääluku on yhteenveto tutkielman keskeisimmistä havainnoista.

Tutkimusmenetelmä eli metodi on väline, jonka avulla hankitaan tietoa ja perustellaan hankitun tiedon merkitys.² Tutkimuksessani käytän metodina lainoppia. Lainoppi eli oikeusdogmatiikka tutkii voimassa olevaa oikeutta. Lainopin avulla tulkitaan ja systematisoidaan voimassa olevaa oikeutta ja sen oikeusnormien sisältöä.³ Systematisoinnin tehtävänä on saada oikeudellinen

² Häyhä 1997 s. 24.

³ Hirvonen 2011 s. 21–22, Aarnio 1997 s. 36–37 ja Husa 1998 s. 43.

aines helpommin ymmärrettävään ja soveltamiskelpoisempaan muotoon.⁴ Oikeusjärjestelmämme muodostuu oikeusnormeista, jotka ovat periaatteita tai sääntöjä, jotka liittyvät oikeussubjektien toimintaan. Ne käskvät, kieltävät tai sallivat oikeussubjektin tehdä jotain. Oikeusnormit voivat olla lain tai asetuksen säännöksiä tai vaikkapa tapaoikeutta.⁵

Tutkimusmetodini on myös empiirinen, koska tutkin oikeuskäytäntöä annettujen tuomioistuinratkaisujen pohjalta. Empiirinen tutkimus jakautuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen ja kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen.⁶ Tutkimuksessani olen käyttänyt molempia tutkimusmenetelmiä. Osa mittareista, kuten rangaistuksen laji, rangaistuksen pituus, rikokset, vainoamisen kesto ovat ennalta tunnettuja. Näiden ennalta tunnettujen mittareiden tuloksia pystytään käsittelemään määrällisen tutkimuksen avulla. Määrällinen tutkimus pitää sisällään taulukoiden laatimista tietojen käsittelyä ja tutkimista varten. Tutkimukseni on myös laadullista, koska en pysty käsittelemään aineistoani pelkästään tilastollisin menetelmin sen moninaisuuden vuoksi. Aineisto koostuu useista oikeustapauksista, joiden sisällöt vaihtelevat huomattavasti toisistaan. Esimerkiksi rikosten tekemuodot, olosuhteet, rikoksenteelijät ja rangaistuksen perusteena olevat seikat vaihtelevat. Näitä seikkoja ei tunneta ennalta, joten niiden tutkiminen edellyttää syvällisempää otetta ja tarkastelua eri näkökulmista.⁷

⁴ *Lappi-Seppälä* 1997 s. 192.

⁵ Eduskunnan kotisivut.

⁶ *Heikkilä* 2014 s. 13.

⁷ *Kananen* 2011 s. 16–19.

2 AINEISTO JA VAINOAMINEN

2.1 Aineisto

Aineisto koostuu CAPS-hanketta varten kerätyistä tuomioista ja muista hankkeeseen tuotetuista teksteistä, vainoamiseen liittyvästä kirjallisuudesta, opinnäytetöistä, lainsäädännöstä ja lainsäädännön esitöistä. Aineistoon kuuluvat oikeustapaukset ovat suuressa roolissa, koska kirjallisuutta on vielä melko vähän. Oikeudellisen kirjallisuuden lisäksi aineistoon kuuluu myös kaksi tilastotieteen oppikirjaa. Niiden avulla olen pystynyt käsittelemään ja jäsentämään tutkimusaineistoani.

CAPS-hankkeen aineisto muodostuu 435 kärjäoikeuksissa annetuista tuomiosta vainoamisesta vuosilta 2014–2017. Aineisto rajattiin 141 kärjäoikeusratkaisuun ja rajaamisen perusteena käytettiin lapsen osallisuutta tapahtumiin. Tällä rajausperusteella oikeustapausten määrää saatiin pienennettyä neljäsosaan niin, että ratkaisuja säilyi mukana jokaiselta vuodelta. Sain oikeustapaukset käyttööni valmiiksi rajattuna. Jätin aineistosta pois vielä kaksi tapausta, koska toinen niistä oli määrätty salassa pidettäväksi ja toisessa vainoamisrikosta ei ollut käsiteltävänä ollenkaan. Yhtä kärjäoikeuden antamaa tuomiota on käsitelty hovioikeudessa. Pyysin tämän hovioikeuden tuomion käyttööni. Lopulta aineisto koostui 139 kärjäoikeuksissa annetuista tuomioista ja yhdestä hovioikeudessa annetusta tuomiosta.

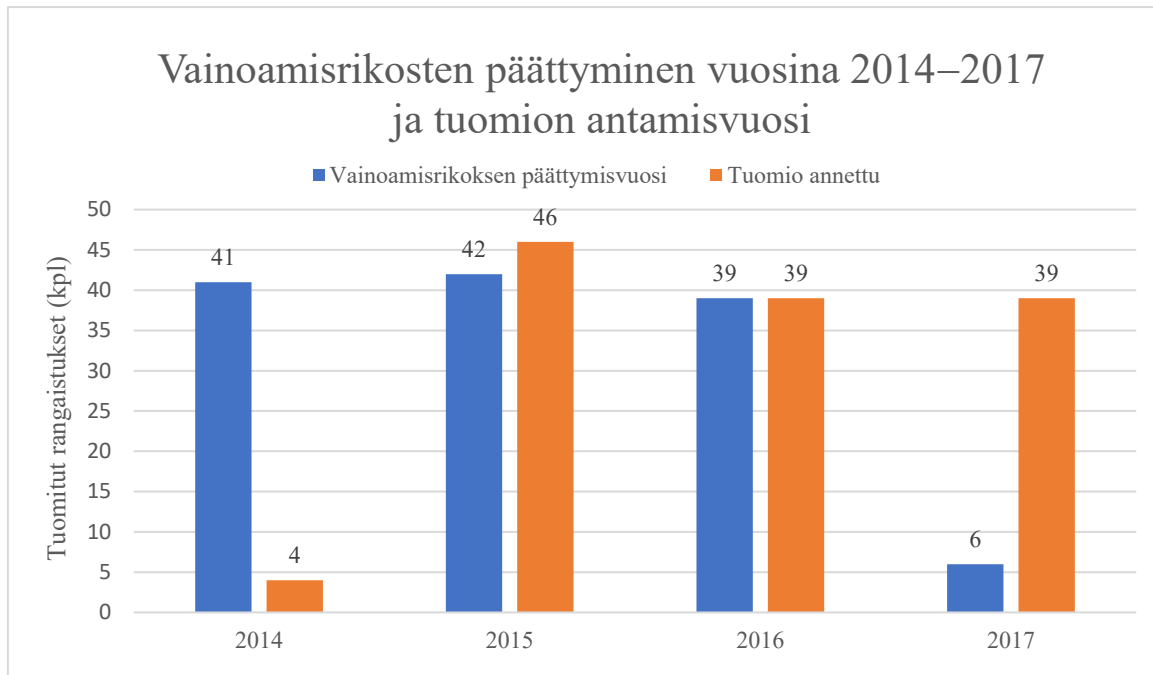
Lapsen osuus ja ikä tekojen tapahtumahetkellä ei selviä jokaisesta tapauksesta. Tämän vuoksi on mahdollista, että oikeustapausaaineistosta puuttuu sellaisia 2014–2017 vuosina annettuja tuomioita, joissa mukana on ollut lapsi. Aineistossa voi olla mukana sellaisia tapauksia, joissa lapsilla ei ole osuutta tapahtumiin. Lapsi tai lapset ovat tapauksissa pääasiassa sivullisen roolissa ja kahdessa tapauksessa lapsi ei ole vielä edes syntynyt, vaan vainon kohteena oleva nainen on raskaana. Seitsemässä tapauksessa lapsi on asianomistajana. Vain yhdessä tapauksessa lapsi on ainoana asianomistaja. Useissa tapauksissa lapsen osuus on vähäinen tai sitä ei ole käytännössä ollenkaan. Tällaiset tapaukset ovat päättyneet aineistooni, koska vanhempien välillä tapahtuneen vainoamisrikoksen tekemuodoissa yhteydenottojen osasyynä on ollut pyrkimys nähdä yhteistä lasta. Saimme Hakalan kanssa käyttöömme saman oikeustapausaaineiston, mutta rajasimme tutkimuksen alussa sen eri tavalla. Tutkielmissa käsiteltävät luvut eivät ole siten suoraan verrattavissa keskenään.

Käräjäoikeuksien antamat tuomiot jakautuvat alla olevan taulukon osoittamalla tavalla. Taulukosta käy ilmi, että eniten tuomioita vainoamisesta on annettu Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Hovioikeuspiireittäin tuomiot jakautuvat seuraavasti: Turun hovioikeus 35 tuomiota, Helsingin hovioikeus 31 tuomiota, Itä-Suomen hovioikeus 29 tuomiota, Rovaniemen hovioikeus 24 tuomiota ja Vaasan hovioikeus 20 tuomiota.

Käräjäoikeus	Tuomioiden määrä	Osuus kaikista tuomioista
Pirkanmaa	13	9,35 %
Varsinais-Suomi	13	9,35 %
Helsinki	11	7,91 %
Espoo	9	6,47 %
Kanta-Häme	9	6,47 %
Pohjois-Savo	8	5,76 %
Kainuu	8	5,76 %
Kymenlaakso	8	5,76 %
Lappi	8	5,76 %
Pohjanmaa	7	5,05 %
Etelä-Savo	6	4,32 %
Keski-Suomi	6	4,32 %
Länsi-Uusimaa	5	3,60 %
Hyvinkää	4	2,88 %
Kemi-Tornio	4	2,88 %
Pohjois-Karjala	4	2,88 %
Satakunta	4	2,88 %
Etelä-Pohjanmaa	3	3,33 %
Oulu	3	3,33 %
Päijät-Häme	2	1,44 %
Vantaa	1	0,72 %
Etelä-Karjala	1	0,72 %
Itä-Uusimaa	1	0,72 %
Ylivieska-Raahe	1	0,72 %
Yhteensä	139	100 %

Kuva 1. Tuomiot käräjäoikeuksittain.

Aineisto sisältää 128 tuomiota, joissa vastaajan on katsottu syyllistyneen vainoamisrikokseen. Näiden tuomioiden antamisvuodet ja vainoamistekojen päättymisvuodet on merkitty alla olevaan kaavioon vuosilukujen mukaan. Kaaviosta voidaan havaita, kuinka vuonna 2014 vainoamisesta on annettu vain tuomiota ja muina vuosina määrä on ollut 40 tuomion molemmin puolin. Aineistoon kuuluu vain kuusi tapausta, joista on annettu tuomio vuoden 2017 aikana. Loput vuonna 2017 päättyneistä vainoamisteoista on tuomittu vasta seuraavana vuonna, joten ne eivät päättyneet aineistooni.

Kuva 2. Kaavio vainoamisen päättymisestä vuosina 2014–2017 ja tuomion antamisvuosi.

Käytän tutkielmassa oikeustapauksia havainnoidakseni tutkimustuloksia. Tapauksia esittämällä pystyn havainnoimaan lukijalle lain soveltamista käytännössä. Nostan esille yksittäisissä tapauksissa sovelletut lainkohdat, kuten rangaistuksen mittaamisessa käytetyt lieventämis- ja koventamisperusteet. Olen pyrkinyt ottamaan mahdollisimman kattavan otoksen oikeustapauksista, mutta samoja tapauksia on mahdollisesti käytetty useammin kuin yhden kerran niiden erityisten piirteiden vuoksi. Esittelen oikeustapauksista tekstissä vain relevantit seikat ja esimerkiksi tuomioissa määrättyjä vahingonkorvauksia käsitellään vain vahingonkorvauksia käsittelevässä luvussa. Tämä tarkoittaa sitä, että vahingonkorvauksia on voitu määrätä maksettavaksi, vaikka niitä ei muualla tekstissä esitelläkään. Useasta rikoksesta annettu tuomio on yhteinen rangaistus, vaikka sitä ei oikeustapauksissa mainita. Olen numeroinut käyttämäni oikeustapaukset hovi- ja käräjäoikeuksittain juoksevalla numerolla tapausten luonteen ja asianosaisten yksityisyyden suojan turvaamiseksi.

Kaikki oikeustapausaineiston tuomiot eivät ole lainvoimaisia. Tuomio tulee lainvoimaiseksi silloin kun tyytymättömyyden ilmoittamiselle tai muutoksenhauille varattu määräaika päättyy eikä siihen ole määräajan puitteissa reagoitu.⁸ Käräjäoikeuksien antamista tuomioista 95 on lainvoimaisia ja 45 vailla lain voimaa. Helsingin hovioikeuden antama tuomio on lainvoimainen. Lainvoimaisuustieto on tapausten keräämisajankohdalta, jolloin kaikki tuomiot eivät ole olleet lainvoimaisia. Mainitsen lainvoimaisuuden tai sen puuttumisen käsiteltävän tapauksen yhteydessä.

Oikeustapausten lisäksi sain käyttööni kaksi hanketta varten laadittua Excel-taulukkoa. Ensimmäisessä taulukossa oli tyhjät kohdat seuraaville tiedoille: ratkaisun numero, syytteen sisältö, teonkuvausten päällekkäisyys, konkurrensi, tunnusmerkistön pohdinnan laajuus ja sisältö, valittu rangaistuslaji, päiväsakkojen tai oheissakkojen lukumäärä, vankeusrangaistuksen pituus, onko teon tai tekijän aikaisemman rikollisuuden katsottu edellyttävän ehdotonta vankeutta, soveltuuko tekijä yhdyskuntapalveluun, onko ehdottoman vankeuden sijasta tuomittu yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta ja onko vahingonkorvauksia määrätty maksettavaksi. Toiseen taulukkoon oli kerätty valmiiksi tapausten perustiedot: järjestysnumero, kategoria, käräjäoikeus, vuosi, diaarinumero, päätöspäivä, päätösnumero, asia, rikosnimikkeet, vainoamisen kesto, tuomion sisältö, rangaistusseuraamus, tekijän rooli ja sukupuoli, asianomistajien roolit ja sukupuolet, lapsen rooli oikeusprosessissa ja muita huomioita kuten, mikä oli teon luonne ja minkä ikäinen oli nuorin lapsi. Täytin taulukoihin pelkästään tutkimukseni kannalta tärkeitä tietoja. Tietojen kirjausvaiheessa on voinut syntyä merkintävirheitä, mutta niitä on kuitenkin arviolta melko vähän ja pidän niitä hyvin vähäisinä tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Olen laskenut annettujen vankeus- ja yhdyskuntarangaistusten pituus, päiväsakkojen lukumäärien ja rahamäärien keskiarvoja. Keskiarvojen laskemisessa olen käyttänyt rikoslain (39/1889) 2 c luvun 3 §:n ja vankeuslain (767/2005) 3 luvun 1 §:n mukaisia aikayksiköitä. Edellä mainittujen säännösten mukaan kuukaudessa on 30 päivää ja vuodessa on 365 päivää. Keskiarvot on laskettu tuomituista rangaistuksista, eikä niissä ole otettu huomioon vangittuna pitämisen vuoksi vähennettyä aikaa.

⁸ *Frände – Helenius – Hietanen-Kunwald – Hupli – Koulu – Lappalainen – Lindfors – Niemi – Rautio – Saranpää – Turunen – Virolainen – Vuorenperä 2017 s. 770.*

2.2 Vainoaminen

Vainoaminen liittyy vahvasti parisuhteeseen ja etenkin parisuhteen jälkeiseen aikaan. Yleensä vainoaja on vainotun entinen parisuhdekumppani ja vainoamisen tavoitteena on päästä uhrin kanssa parisuhteeseen.⁹ Kansainvälisen oikeuden mukaan vainoaminen on ihmisoikeusloukkaus, jonka tapahtuminen valtion tulee toimillaan tai tekemättä jättämisillään estää.¹⁰ Vainoamisen kriminalisointi tuli ajankohtaiseksi, kun Suomi liittyi Istanbulin sopimukseen eli Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuva väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (CETS 210, SopS 53/2015). Sopimuksen 34 artiklan mukaan osapuolten on toteuttava tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että toiseen henkilöön kohdistuva tahallinen ja toistuva uhkaava käyttäytyminen, joka saa tämän henkilön pelkäämään turvallisuutensa vaarantumista, säädetään rangaistavaksi.

Vainoamisen kriminalisoinnille on ollut myös kansallista tarvetta. Vainoaminen on pitkäkestoinen ja erityisluontoinen rikos, eikä vastaavaa ole aikaisemmin ollut Suomen rikoslaissa säädetty rangaistavaksi, vaikka osa vainoamisen tyypillisistä tekemuodoista onkin kriminalisoitu.¹¹ Ennen vainoamisen kriminalisointia vainoaja saattoi syyllistyä vain tekoihin, jotka oli säädetty rangaistavaksi, kuten laitton uhkaus, lähestymiskiellon rikkominen ja kotirauhan rikkominen.¹² Esimerkiksi uhrin jatkuva tarkkaileminen ei täyttänyt minkään rikoksen tunnusmerkistöä, vaikka se saattoikin aiheuttaa uhrille pelkoa ja ahdistusta.¹³ Ennen kriminalisointia uhrilla ei ollut montaa keinoa puolustautua häneen kohdistuvilta vainoamisen tunnusmerkistön täyttäviltä teoilta. Näitä keinoja olivat esimerkiksi muuttaminen toiseen kaupunkiin, sosiaalisessa mediassa estäminen ja puhelinnumeron vaihtaminen. Vuonna 2017 tehdyn tutkimuksen mukaan poliisille tehtyjen rikosilmoitusten ja tuomioon johtaneiden rikosten määrä on niin suuri, että vainoamisen kriminalisoinnille on ollut aito tarve.¹⁴

Vainoamisen kriminalisointi tuli voimaan Suomessa 1. tammikuuta 2014. Rikoslain 25 luvun 7 a §:n (879/2013) mukaan se, *joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa*

⁹ Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 755 ja Dovelius ym. 2006 s. 15.

¹⁰ Nikupeteri 2016 s. 62 ja Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma 2010 s. 9.

¹¹ LaVM 11/2013 vp s. 5 ja HE 19/2013 vp s. 22.

¹² Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 756–757 ja Frände – Matikkala – Tapani – Tolvanen – Viljanen – Wahlberg 2018 s. 493.

¹³ Laitinen – Kinnunen – Hannus 2017 s. 71.

¹⁴ Laitinen ym. 2017 s. 78.

säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Uhkaamisessa tekijä tekee uhrille tiettäväksi, että hänelle tai hänen läheiselleen voi tapahtua jokin ikävä asia, jonka toteutuminen on jollakin tavalla riippuvainen uhkauksen tekijästä. Uhkailun ei tarvitse olla yksittäisenä tekona vakavaa. Toisena tekotapana on seuraaminen, joka tarkoittaa fyysistä seuraamista. Tekijä voi esimerkiksi seurata uhrin kaupungilla tai istua autossa uhrin asunnon lähellä. Seuraaminen ei edellytä sitä, että uhri tietää siitä. Satunnainen kohtaaminen esimerkiksi kaupungilla ei ole seuraamista. Kolmantena tekotapana on tarkkaileminen. Tarkkailemisessa tekijä havainnoi uhrin liikkeitä. Tarkkailussa tekijä voi käyttää apuvälineinään esimerkiksi kiikaria tai kameraa. Neljäntenä tekotapana on yhteyden ottaminen uhriin. Yhteyden ottaminen voi tapahtua esimerkiksi menemällä uhrin luokse tai soittamalla ja lähettämällä viestejä hänelle. Yhteydenotoksi lasketaan sellainen teko, jossa tekijä pääsee puheisiin uhrin kanssa. Yhteydenotoksi lasketaan myös se, kun tekijä pyytää kolmatta osapuolta välittämään viestin uhrille. Kukkien toimittaminen ja rakkauskirjeiden lähettäminen saatetaan myös laskea yhteydenotoiksi. Vainoaminen voi tapahtua myös jollain muulla edellä mainittuihin tekoihin rinnastettavalla tavalla. Näitä tekomuotoja ei voida rajata etukäteen, koska tekniikan kehitys voi nopeastikin mahdollistaa uusia tekotapoja.¹⁵

Jotta vainoamisen tunnusmerkistö täyttyy, seuraamisen, tarkkailemisen, yhteydenoton tai muun vainoamisen tulee täyttää oikeudettomuusedellytys, toistuvuusedellytys ja abstraktin vaaran edellytys. Tämä tarkoittaa sitä, että teoilla ei ole perustetta ja ne tapahtuvat vastoin uhrin tahtoa. Vainoamisen tunnusmerkistöä ei täyty sellainen teko, missä tekijä ottaa uhriin yhteyttä selvittääkseen eron syitä tai yhteisen lapsen asioita. Yhteydenottoja voidaan kuitenkin pitää vainoamisena, jos ne sisältävät lapsen asioiden hoidon lisäksi haukkumista tai uhkaamista ja niiden määrä on suurempi kuin asian hoitamiseksi on tarve. Uhrin toiminnalla on myös vaikutusta oikeudettomuuden arviointiin. Oikeudettomana ei voida pitää sellaista toimintaa, jossa uhri itse lähestyy tekijää. Toistuvuusedellytys tarkoittaa sitä, että vainoamisen tunnusmerkistö ei täyty yksittäisellä teolla, vaan sen täytyminen edellyttää osatekoja, jotka häiritsevät uhrin elämää. Tekoja tulee olla vähintään kaksi. Osatekojen tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, mutta niiden ei tarvitse täyttää samaa tekotapatunnusmerkkiä. Jos tekojen välillä on pitkä aika, uhri tai tekijän motivaatiotausta muuttuu, voidaan vainoaminen katsoa useammaksi eri rikokseksi. Tunnusmerkistö ei edellytä, että teko tosiasiallisesti aiheuttaa vainotussa pelkoa tai ahdistusta,

¹⁵ OMMML 24/2012 s. 133–134, HE 19/2013 vp s. 51 ja *Laitinen* ym. 2017 s. 70–71.

vaan abstrakti vaara riittää.¹⁶ Merkitystä annetaan osatekojen määrälle ja niiden toistuvuudelle. Myös teko ja sen vakavuus vaikuttavat arviointiin. Vainoamisessa tahallisuuden tulee ulottua jokaiseen tunnusmerkistötekijään, jotta siitä voidaan rangaista.¹⁷

Vainoaminen on yleisen syytteen alainen rikos, koska teko on vakava ja uhrin pelko saattaa estää häntä ilmoittamasta rikosta poliisille. Asianomistajan myötävaikutus on kuitenkin tärkeää, koska vainoamisteot tulevat poliisin tietoon pääasiassa vain uhrin oman ilmoituksen myötä.¹⁸ Ruotsissa tapahtuvasta vainoamisesta tehdyn tutkimuksen mukaan kaikki uhrit eivät tee ilmoitusta vainoamisesta. Syytä on useita: kostotoimenpiteitä pelätään, häirintää ei pidetä riittävän vakavana tai häirintää ei mielletä rikokseksi. Lisäksi uhrit eivät ehkä usko, että poliisille ilmoittamisesta olisi apua tai he luulevat pystyvänsä hoitamaan asian itse.¹⁹

Oikeustapausaineiston tapauksissa vainoamisrikosten kestot vaihtelevat päivästä yli kahteen vuoteen.

Kainuun kärjäoikeuden 12.4.2016 antamassa tuomiossa nro 2 vastaaja tuomittiin kahdesta vainoamisesta ja kahdesta lähestymiskiellon rikkomisesta viiden kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Ensimmäinen vaino tapahtui 11.8.-15.11.2015 välisenä aikana ja sen katsottiin koostuvan toistuvista yhteydenotoista ja uhkailuista. Yhteydenottoja oli kolmen kuukauden aikana yhteensä 119 kappaletta. Toinen vainoaminen tapahtui 6.3.2016. Vainoaminen koostui yhden päivän aikana tehdyistä uhkailuista ja yhteydenotoista, joita oli yhteensä 13 kappaletta. Tuomio on lainvoimainen.

Päijät-Hämeen kärjäoikeuden 20.3.2015 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen, lähestymiskiellon rikkomiseen ja kunnianloukkaukseen. Vainoaminen tapahtui 1.1.–27.11.2014 välisenä aikana. Vastaaja oli oleskellut asianomistajan harrastuspaikan välittömässä läheisyydessä ja useilla eri kerroilla seurannut asianomistajaa autolla. Lisäksi hän oli soitellut ja lähettänyt asianomistajalle useita tekstiviestejä ja sähköposteja. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 60 päivän ehdollinen vankeusrangaistus. Rikosten vakavuuden vuoksi sakkorangaistuksen ei katsottu olevan riittävä. Kärjäoikeus katsoi, että oheissakkoa ei ole tarpeen tuomita vastaajalle määrättyjen merkittävien vahingonkorvausten vuoksi. Tuomio on lainvoimainen.

Kainuun kärjäoikeuden 4.11.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin vainoamisesta, kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta 65 päiväsakon eli yhteensä 650 euron sakkorangaistukseen. Vainoamisen katsottiin kestäneen kaksi vuotta ja kolme kuukautta 1.1.2014–4.4.2016 välisenä aikana. Kärjäoikeus katsoi, että vastaaja oli soittanut asianomistajalle ajoittain useita kymmeniä

¹⁶ HE 19/2013 vp s. 52, *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 754 ja 759–760 ja *Frände* ym. 2018 s. 494–495.

¹⁷ *Laitinen* ym. 2017 s. 67 ja 73–74 ja OMML 24/2012 s. 135.

¹⁸ *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 762–763.

¹⁹ *Doveliu – Öberg – Holmberg* 2006 s. 17.

kertoja päivässä, jos hän ei ollut saanut tätä kiinni. Osa yhteydenotoista oli ollut asiallisia, mutta niiden lisäksi oli tapahtunut myös paljon epäasiallista soittamista. Lisäksi vastaaja oli mennyt kutsumatta asianomistajan asuntoon ja penkonut siellä paikkoja. Tuomio on lainvoimainen.

Oikeustapauksissa vainoamisesta on tuomittu kahdeksan naista ja 131 miestä, eli naisten osuus on 6 % ja miesten osuus 94 % vainoajista. Laitisen, *Kinnusen* ja *Hannuksen* vuonna 2017 tekemässä tutkimuksessa on käytetty osin samoja oikeustapauksia kuin tässä maisteritutkielmassa. Tutkimuksen mukaan Itä-Suomen syyttäjävirston alueella 2014–2015 välillä annetuista tuomioista 24 vainoamisrikoksessa vastaajana on mies ja kahdessa nainen. Vastaajien osuus miehistä on siten 92 % ja naisten 8 %.²⁰ *Spitzbergin* tekemässä tutkimuksessa miesten osuus vainoajista on 79 %²¹ ja naisten osuus noin 20 % ja *Meloy* ja *Godhardin* tutkimuksessa miehiä on 90 %.²² Kaikissa tutkimuksissa suurin osa vainoajista on miehiä. Sukupuolijakaumien poikkeaminen saattaa johtua tutkimusten aineistojen erilaisista rajausperusteista.

Meloy ja *Gothardin* tutkimuksessa vainoajien keski-ikä on 35 vuotta. Nuorin on iältään 20-vuotias ja vanhin 50-vuotias.²³ Tämän tutkielman oikeustapausaineiston vastaajien keski-ikä on 42 vuotta.²⁴ Nuorin vainoamisesta tuomittu on ollut tekohetkellä 18-vuotias ja vanhin 66-vuotias. Seuraavassa tapauksessa vastaaja on nainen ja iältään aineiston nuorin rikoksentehtäjä.

Lapin käräjäoikeuden 2.3.2016 antamassa tuomiossa nro 5 vastaajan katsottiin syyllistyneen pahoinpitelyyn, lievään pahoinpitelyyn ja vainoamiseen. Vainoaminen oli kestänyt kahdeksan kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle tekstiviestejä, joista osa oli ollut asiattomia ja uhkaavia. Lisäksi vastaaja oli soittanut asianomistajalle lukuisia puheluita, joita oli enimmillään ollut yli 300 kappaletta päivässä. Vastaajalle tuomittiin kolmen kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Vankeus määrättiin ehdollisena, koska vastaajaa ei ole aikaisemmin tuomittu rikoksista. Tuomio on lainvoimainen.

Seuraavassa tapauksessa vastaaja on aineiston vanhin rikoksentehtäjä, 66-vuotias.

Helsingin käräjäoikeuden 15.9.2015 antamassa tuomiossa nro 5 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen. Vainoaminen oli kestänyt vuoden ja sinä aikana vastaaja oli lähes päivittäin lähettänyt asianomistajalle tekstiviestejä ilman

²⁰ *Laitinen* ym. 2017 s. 65.

²¹ *Spitzberg* 2002 s. 267.

²² *Meloy & Gothard* 1995 s. 259.

²³ *Meloy & Gothard* 1995 s. 259.

²⁴ Vainoon syyllistyneiden henkilöiden keski-ikä eli aritmeettinen keskiarvo (\bar{x}) saadaan selville, kun lukujen summa jaetaan niiden lukumäärällä. *Heikkilä* 2014 s. 83.

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_{128}}{128} = 41,70866142 \approx 42 \text{ vuotta.}$$

asiallista perustetta. Lisäksi vastaaja oli usein hakeutunut asianomistajan seuraan asianomistajan kiellosta huolimatta ja ollut autolla asianomistajan asunnon läheisyydessä, tarkkailut asianomistajan asuntoa, käyttäen joskus apunaan myös kiikaria. Vainoaminen oli jatkunut, vaikka vastaajaa oli kuultu esitutkinnassa epäiltynä syylliseksi vainoamiseen. Rangaistukseksi vastaajalle tuomittiin 50 päiväsakkoa eli yhteensä 1 950 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Vainoajilla on usein jonkinlainen mielenterveysongelma, kuten kaksisuuntainen mielialahäiriö, skitsofrenia tai masennus.²⁵ Brå:n tekemän raportin mukaan vainoamisen motiiveja ovat parisuhteen aloittaminen tai entisen suhteen jatkaminen, kosto, nöyryyttäminen, loukkaus ja pyrkimys vaikuttaa uhrin ammatin harjoittamiseen.²⁶ Vainoaminen ei aina ole selvästi havaittavissa, vaan se voi koostua pitkälläkin ajanjaksolla tehdyistä hyvinkin mitättömistä puhelinsoiroista, kirjeistä ja lahjoista.²⁷ Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan tuomioon johtaneista vainoamisista 88 % koostui yhteydenotoista puhelimitse, 58 % fyysisestä kontaktista ja 22 % korostuneesta läsnäolosta.²⁸ Vuonna 1999 tehdyn vainoajien käyttäytymistä käsittelevän tutkimuksen mukaan yleisin tekotapa (78 % tapauksissa) on puhelimitse tapahtuva kommunikointi.²⁹

Seuraavassa tapauksessa kärjäoikeus on katsonut virheellisesti, että vainoaminen muodostuisi vain vakavista osateoista. Todellisuudessa kaikki lievätkin tunnusmerkistön mukaiset teot lasketaan vainoamisen osateoiksi, kuten esimerkiksi seuraaminen, josta vainoamisen uhri ei ole tietoinen.

Helsingin kärjäoikeuden 10.7.2015 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen 16:ta lähestymiskiellon rikkomiseen. Tuomiossa hylättiin syytteet 20 lähestymiskiellon rikkomisesta ja yhdestä vainoamisesta. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi seitsemän kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Vainoamista koskevassa syytteessä teonkuvaus muodostui 2.4.2014–8.5.2015 tapahtuneista seuraamisesta, tarkkailemisesta ja yhteydenotoista. Kaikki syyksiluetut lähestymiskiellon rikkomiset olivat tapahtuneet samalla ajanjaksolla kuin vainoaminen. Syyte vainoamisesta hylättiin. Kärjäoikeus katsoi, ettei vastaajan menettelyä kokonaisuutena arvostellen voitu pitää oikeudettomana vainoamisena. Kärjäoikeuden mukaan kaksi osatekoa, joissa vastaaja oli pyrkinyt sisälle asianomistajan asuntoon eivät vielä muodostaneet sellaista kokonaisuutta, jonka perusteella teko olisi voitu tuomita vainoamisena. Kärjäoikeuden ratkaisuun haettiin muutosta ja Helsingin hovioikeus antoi siitä 1.9.2016 tuomion nro 1. Hovioikeus muutti kärjäoikeuden antamaa tuomiota katsomalla vastaajan olevan syyllinen vainoamisrikokseen. Vainoamisen katsottiin tapahtuneen 14.8.2014–8.5.2015 ja koostuneen seuraamisista, tarkkailuista ja yhteydenotoista. Vastaajan rangaistusta

²⁵ *Mullen – Pathé – Purcell – Stuart* 1999 s. 1246.

²⁶ *Dovellius* ym. 2006 s. 15.

²⁷ *Laitinen* ym. 2017 s. 71.

²⁸ Korostunut läsnäolo on Ruotsissa käytetty termi. Siinä tekijä on näköetäisyydellä uhriin nähden ja jättää jälkiä läsnäolostaan ottamalla kuitenkin suoraan yhteyttä suullisesti tai fyysisesti. *Jerre* 2015 s. 41.

²⁹ *Mullen* ym. 1999 s. 1245.

muutettiin seitsemän kuukauden ehdollisesta vankeusrangaistuksesta vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tuomio on lainvoimainen.

Vainoaminen on säädetty rangaistavaksi jo useissa muissa pohjoismaissa ennen Suomea. Ruotsissa vainoaminen eli olaga förföljelse (laiton vainoaminen) on kriminalisoitu 1. lokakuuta 2011. Vainoamisesta säädetään Ruotsin rikoslain (Brottsbalk, BrB, 1962:700) 4 luvun 4 b §:ssä (2018:409). Oikeusministeriön mietinnöissä ja lausunnoissa Ruotsissa kriminalisoitu vainoaminen on suomennettu seuraavasti:

Henkilö, joka vainoaa toista rikollisella teolla, joka koostuu 1) pahoinpitelystä tai sen yrityksestä, joka ei ole lievä, 2) laittomasta pakottamisesta, 3) laittomasta uhkauksesta, 4) kotirauhan rikkomisesta tai laittomasta tunkeutumisesta, 5) häirinnästä, 6) seksuaalisesta häirinnästä, 7) vahingonteosta, 8) lievästä vahingonteosta tai 9) lähestymiskiellon rikkomisesta, on tuomittava, jos jokainen mainituista teoista on osa henkilön integriteetin toistuvaa loukkaamista, laittomasta vainoamisesta (olaga förföljelse) vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.³⁰

Ruotsissa vainoamiseen syyllistyminen edellyttää ensin vähintään kahteen itsenäiseen osatekoon syyllistymistä. Suomessa vainoamisen tunnusmerkistön täytyminen ei edellytä minkään muun rikoksen tunnusmerkistön täyttymistä eikä vainoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja ole lain säännöksessä lueteltu tyhjentävästi, kuten Ruotsissa.³¹ Suomessa vainoamisesta voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Ruotsissa vainoamisesta on säädetty rangaistukseksi vankeutta enintään neljä vuotta, eikä siitä voi tuomita sakkorangaistusta.

Ruotsissa on annettu 127 tuomiota vainoamisesta vuosina 2011–2013. Rangaistuksista 49 % on vankeutta, 24 % suojeluvalvontaa³², 14 % oikeuspsykiatrista hoitoa ja loput 13 % nuorisohuoltoa tai ehdollista vankeutta, jonka lisäksi on määrätty yhdyskuntapalvelua tai sakkoa. Tuomittujen vankeusrangaistusten pituuksien vaihteluväli on yhdestä kuukaudesta kahteen vuoteen. Puolet vankeusrangaistuksista on alle viiden kuukauden mittaisia. 18 tuomiossa rikosten tekijä on tuomittu vankeuteen, jonka pituudeksi on määrätty yhdestä kahdeksaan kuukauteen.³³ Suomessa tuomittuja rangaistuksia käsitellään luvussa 5 *Rangaistukset*.

³⁰ OMML 24/2012 s. 62.

³¹ HE 19/2013 vp s. 13 ja 25.

³² Suojeluvalvonta ja ehdollinen tuomio vastaavat Suomessa käytössä olevaa ehdollista rangaistusta. Suojeluvalvonnassa vastaaja tuomitaan kolmeksi vuodeksi koeajalle, josta ensimmäisen vuoden hän on valvonnan alaisena. Suojeluvalvontaan voidaan liittää erityisiä ehtoja ja tietyin edellytyksin myös sakkorangaistus tai lyhyt vankeusrangaistus. HE 109/1996 vp s. 5.

³³ *Jerre* 2015 s. 50–51.

3 LAINKONKURRENSSI JA RIKOSTEN YKSIKÖINTI

3.1 Lainkonkurrenssi

Lainkonkurrenssi tarkoittaa sitä, että yhden säännöksen soveltaminen syrjäyttää toisen säännöksen, vaikka teko täyttäisikin useamman rikoksen tunnusmerkistön.³⁴ Konkurenssitilanteessa sovellettavaksi voi tulla kolme eri sääntöä. Ensimmäinen niistä on subordinaatio, jonka mukaan rikostyyppi sisältyy kokonaan toiseen rikostyyppiin.³⁵ Esimerkiksi viestintärauhan rikkominen sisältyy vainoamiseen. Toisena sääntönä on subsidiariteetti, eli rikoslain säännöksiin on kirjoitettu toissijaisuuslausekkeita, jotka ohjaavat oikean säännöksen valinnassa.³⁶ Tuomioistuimilla, syyttäjillä ja muilla konkurrenssisääntöjen soveltajilla on hyvä osaaminen konkurrenssioppien soveltamisessa³⁷ ja siksi kolmantena sääntönä konkurenssitilanteen selvittämisessä käytetäänkin punnintaa.³⁸ Lainkonkurrensista ei kuitenkaan ole kyse silloin kun kriminalisoinnilla on tarkoitus suojata eri oikeushyviä. Tämä tarkoittaa sitä, että samasta teosta vastaaja voidaan tuomita syylliseksi esimerkiksi vainoamisesta, kotirauhan rikkomisesta ja lähestymiskiellon rikkomisesta.³⁹

Vainoamisen tunnusmerkistö koostuu toistuvasta uhkailusta, seuraamisesta, tarkkailusta, yhteydenottamisista tai muusta näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasta vainoamisesta. Vainoamisen tunnusmerkistö on hyvin kattava ja sama teko voi täyttää vainoamisen tunnusmerkistön lisäksi usean muun rikoksen tunnusmerkistön. Tuomioistuimen tulee olla tarkkana punnitessaan, täyttääkö uhkailu laittoman uhkauksen tunnusmerkistön vai onko kyseessä mahdollisesti vainoamisen osateko. Vainoamista käsittelevässä säännöksessä on ilmaistu toissijaisuuslauseke: ”*jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta*”. Jos muun rikoksen enimmäisrangaistus on vankeutta kaksi vuotta tai enemmän, vainoamisen tunnusmerkistö syrjäytyy ja sovellettavaksi tulee toisen rikoksen tunnusmerkistö. Ankaruusvertailussa ankarammaksi rangaistukseksi katsotaan se rangaistus, jonka vähimmäisrangaistus on ankarampi.⁴⁰ Vainoamisrikoksen tekemuoto voi täyttää esimerkiksi laittoman

³⁴ Koskinen 2008 s. 70 ja Frände & Wahlberg 2012 s. 274.

³⁵ Frände & Wahlberg 2012 s. 274.

³⁶ Lappi-Seppälä – Hakamies – Koskinen – Majanen – Melander – Nuotio – Nuutila – Ojala – Rautio 2013 s. 188, Frände & Wahlberg 2012 s. 276.

³⁷ OMMML 24/2012, Oikeusministeriölle.

³⁸ Frände & Wahlberg 2012 s. 276.

³⁹ Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 761–763.

⁴⁰ Frände & Wahlberg 2012 s. 276.

uhkauksen (RL 25:7, 578/1995) tai pahoinpitelyn (RL 21:5, 578/1995) tunnusmerkistön, jolloin tekijää rangaistaan niistä, eikä tekoja lueta enää osaksi vainoamisrikosta.⁴¹

Vainoamiseen ei saa lukea mukaan sellaista tekoa, josta tuomitaan lainkonkurrenssioppien mukaan jonkin muun kuin vainoamisen lainkohdan mukaan. Esimerkkitapaus:

Vainoaminen on tapahtunut 1.1.–14.1. välisenä aikana. Vainoamisen teonkuvaukseen kuuluu kolme tekoa: puhelinsoitto 1.1., uhkaus 10.1. ja asianomistajan seuraaminen 14.1. Jos tuomioistuimien katsoo vastaajan syyllistyneen laittomaan uhkaukseen, joka on tehty 10.1., ei sama teko voi enää täyttää vainoamisen tunnusmerkistöä. Tuomioistuimien voi tuomita vastaajan vainoamisesta ajalta 1.1. –14.1., mutta siihen ei saa sisällyttää 10.1. tehtyä uhkausta.

3.2 Muut rikokset

3.2.1 Laiton uhkaus

Kaiken kaikkiaan käräjäoikeuksien antamat tuomiot sisältävät yhteensä 613 eri syyksi luettua rikosta. Yleisimmät rikokset vainoamisen lisäksi ovat lähestymiskiellon rikkominen, laitton uhkaus, pahoinpitely ja kotirauhan rikkominen. Rikoksentehtäjien katsottiin syyllistyneen pelkästään näihin rikoksiin yhteensä 302 kertaa.

Rikoslain 25 luvun 7 §:ssä säädetään laittomasta uhkauksesta. Laittomasta uhkauksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Laittomaan uhkaukseen syyllistyy se, *joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa*. Laittoman uhkauksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää konkreettista rikoksen uhkaa.⁴² Konkreettinen uhkaus voi täytyä esimerkiksi silloin kun uhkauksen tekijä käyttäytyy aggressiivisesti ja hänellä on mukanaan teräase. Vainoamisen tunnusmerkistön täyttävän uhkailun ei tarvitse olla yhtä vakavaa kuin laitton uhkauksen tunnusmerkistön täyttävän uhkailun.⁴³ Koska laittomasta uhkauksesta voidaan

⁴¹ Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 761 ja Frände ym. 2018 s. 496.

⁴² Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 757.

⁴³ OMMML 24/2012 s. 133.

tuomita ankarampaan rangaistukseen kuin vainoamisesta, tulee laitton uhkaus sovellettavaksi silloin kun sama teonkuvaus täyttäisi vainoamisen ja laittoman uhkauksen tunnusmerkistön.⁴⁴

Laittomiin uhkauksiin on syyllistytty yhteensä 72 kertaa. Laittomat uhkaukset on tehty 38 tapauksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että tapauksissa vastaaja on syyllistynyt useisiin laittomiin uhkauksiin. Alla olevissa tapauksissa vastaajat ovat syyllistyneet vainoamisen lisäksi useisiin laittomiin uhkauksiin.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden 17.11.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen ja kuuteen laittomaan uhkaukseen. Vastajaalle tuomittiin rangaistukseksi 30 päivän ehdollinen vankeusrangaistus. Rangaistuksen mittaamiseen vaikutti vastaajalle aikaisemmin tuomittu ehdollinen rangaistus, jonka koeajalla tuomittavana olleet rikokset oli enimmiltä osin tehty. Vainoaja oli lähettänyt asianomistajalle yli 1 500 viestiä, jotka olivat olleet alatyylisiä, asiattomia ja uhkaavia ja ne olivat aiheuttaneet asianomistajassa ahdistusta. Vainoamisen katsottiin kestäneen noin vuoden ja kaikki laittomat uhkaukset tapahtuivat sinä aikana. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Kemi-Tornion kärjäoikeuden 30.1.2017 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen, kolmeen lähestymiskiellon rikkomiseen, neljään laittomaan uhkaukseen, kolmeen vahingontekoon, kolmeen kotirauhan rikkomiseen ja toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapitoon. Vastajaalle tuomittiin seitsemän kuukauden vankeusrangaistus. Vankeusrangaistus tuomittiin ehdottomana vastaajan aikaisemman rikollisuuden vuoksi. Vastaajan ei voitu olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta ilmeisen runsaan päihteidenkäytön vuoksi. Tuomio ei ole lainvoimainen.

3.2.2 Pahoinpitely

Rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan *se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi*. Törkeästä pahoinpitelystä säädetään rikoslain 21 luvun 6 §:ssä (654/2001). Sen mukaan törkeästä pahoinpitelystä tuomitaan vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Törkeään pahoinpitelyyn syyllistyy henkilö, joka aiheuttaa toiselle vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan, tekee rikoksen erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai käyttää ampuma- tai teräasetta tai muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä. Rikosta tulee lisäksi pitää kokonaisuutena arvostellen

⁴⁴ LaVM 11/2013 vp s. 10.

törkeänä. Jos pahoinpitely on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, tekijä tulee tuomita lievästä pahoinpitelystä sakkoon (RL 21:7, 578/1995).

Koska pahoinpitelystä säädetty rangaistus on yhtä ankara kuin vainoamisesta säädetty rangaistus, tuomitaan tekijä pahoinpitelystä ja törkeästä pahoinpitelystä vainoamissäännöksen toissijaisuuslausekkeen perusteella.⁴⁵ Konkurensisääntöjen mukaan lievä pahoinpitely ei kuitenkaan tule erikseen tuomittavaksi silloin kun rikoksentehtyjä syyllistyy vainoamiseen. 23 oikeustapauksessa vastaajille on luettu syyksi yhteensä 39 pahoinpitelyä. Niiden lisäksi lievään pahoinpitelyyn oli syyllistytty kahdeksan kertaa viidessä eri tapauksessa. Törkeään pahoinpitelyyn ei ole syyllistytty kertaakaan. Alla olevassa tapauksessa vastaaja on syyllistynyt useisiin eri rikoksiin, joista neljä on pahoinpitelyjä.

Helsingin kärjäoikeuden 16.3.2017 antamassa tuomiossa nro 6 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen, vahingontekoon, haitantekoon virkamiehelle, kotirauhan rikkomiseen, kolmeen laittomaan uhkaukseen ja neljään pahoinpitelyyn. Pahoinpitelyt oli tehty pääasiassa lyömällä, repimällä ja kuristamalla. Asiantonimistajina olivat olleet vastaajan puoliso ja tämän äiti. Vainoamisen katsottiin koostuneen useista viesteistä, jotka olivat olleet asiattomia, uhkaavia ja tarkkailemista ilmentäviä. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi yhdeksän kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Tuomio on lainvoimainen.

3.2.3 Lähestymiskiellon rikkominen

Vainoamiseen syyllistynyt henkilö on usein määrätty myös lähestymiskieltoon. *Lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä.* Lähestymiskielto voidaan määrätä perusmuotoisena tai laajennettuna. Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty ei saa tavata suojeltavaa henkilöä, ottaa tai yrittää ottaa häneen yhteyttä eikä seurata taikka tarkkailla häntä. Laajennetulla lähestymiskiellolla tarkoitetaan, että kiellolla suojataan henkilön itsensä lisäksi myös hänen vakituista asuntoa, loma-asuntoa, työpaikkaa taikka erikseen määritettyä paikkaa kuten päiväkotia (laki lähestymiskiellosta, myöhemmin lähestymiskielto laki, 898/1998, 1 luvun 2 ja 3 §, 711/2004).

⁴⁵ Ks. luku 3.1 Lainkonkurrensi.

Rangaistavuuden rajat määritellään lähestymiskieltopäätöksessä ja poliisin tehtävänä on valvoa, että lähestymiskieltoa noudatetaan.⁴⁶ Rikoslain 16 luvun 9 a §:ssä (902/1998) säädetään lähestymiskiellon rikkomisesta. Sen mukaan lähestymiskieltoon määrätyn henkilön rikkoessa lähestymiskieltoa, hänet on tuomittava sakkoon tai enintään yhdeksi vuodeksi vankeuteen. Lähestymiskiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos⁴⁷ eikä asianomistaja voi suostua siihen rikosvastuuseen vaikuttavalla tavalla.⁴⁸

Lähestymiskielto voi toimia ennalta ehkäisevänä toimen rangaistuksia paremmin,⁴⁹ kun tekijä ymmärtää tekojensa oikeudettomuuden. Hallituksen esityksen mukaan on mahdollista, että lähestymiskieltoa haetaan vainoamiskäyttötymisen perusteella. Jos vainoamisen tunnusmerkistön täyttävä toiminta jatkuu lähestymiskiellosta huolimatta, vainoamisen uhri voi tehdä asiassa rikosilmoituksen, joka myöhemmin johtaa asian käsittelyyn tuomioistuimessa.⁵⁰ Aina lähestymiskieltoa ei kuitenkaan haeta. Asianomistajat kokevat sen liian byrokraattiseksi ja raskaaksi prosessiksi ja he pelkäävät, että sen hakeminen voisi provosoida vainoajaa jatkamaan.⁵¹

Oikeusministeriön ja tilastokeskuksen mukaan lähestymiskiellon rikkomisia kirjataan vuosittain noin 1 000. Luvuissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia vainoamisen kriminalisoinnista huolimatta.⁵² Haapakankaan tekemän selvityksen mukaan noin 200 tapauksessa, jossa tekijä on syyllistynyt lähestymiskiellon rikkomiseen, on syyllistynyt myös vainoamiseen. Noin 40 % lähestymiskieltoa rikkoneista henkilöistä syyllistyy saman lähestymiskiellon rikkomiseen useammin kuin kerran.⁵³

Aineiston oikeustapauksissa rikoksenteijät syyllistyivät yhteensä 160 lähestymiskiellon rikkomiseen. Lähestymiskiellon rikkomiseen syyllistyi vain 68 tapauksessa. Kaikissa tapauksissa lähestymiskieltoa ei ole ollut. Alla olevissa tapauksissa vastaaja on syyllistynyt vainoamisen lisäksi useaan lähestymiskiellon rikkomiseen ja muihin rikoksiin.

Kemi-Tornion kärjäoikeuden 16.11.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja syyllistyi kahteen pahoinpitelyyn, lievään vahingontekoon, näpistykseen, vainoamiseen, lievään luvattomaan käyttöön ja yhdeksään lähestymiskiellon rikkomiseen. Neljän lähestymiskiellon rikkomisen katsottiin tapahtuneen vainoamisen ajanjakson aikana. Vainoaminen oli kestänyt kaksi ja puoli kuukautta ja sinä

⁴⁶ Lappi-Seppälä ym. 2013 s. 358.

⁴⁷ HE 41/1998 vp s. 15.

⁴⁸ *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 757.

⁴⁹ OMMML 24/2012 s. 36–37.

⁵⁰ HE 19/2013 vp s. 52–53.

⁵¹ *Nikupeteri* 2016 s. 86.

⁵² OMMML 24/2012 s. 45 ja Tilastokeskus PxWeb-tietokannat. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Viranomaisten tietoon tulleet rikokset. Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen rikosnimikkeittäin, 2010-2018. Viranomaisten tietoon tulleet lähestymiskieltojen rikkomiset. Haettu 10.10.2019.

⁵³ *Haapakangas* 2017. Kaksi viidestä rikkoo kieltoa useamman kerran.

aikana vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle useita loukkaavia viestejä. Vastaa-
jalle tuomittiin rangaistukseksi kolmen kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus.
Tuomio on lainvoimainen.

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden 19.5.2014 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan
katsottiin syyllistyneen kolmeen vahingontekoon, kahdeksaan lähestymiskiellon
rikkomiseen, pahoinpitelyyn, laittomaan uhkaukseen ja vainoamiseen. Vastaaja
oli syyllistynyt yhteen lähestymiskiellon rikkomiseen samaan aikaan kuin vai-
noamiseen (1.1.–10.2.2014). Myös tekojen teonkuvaukset olivat samanlaiset.
Vastaa-
jalle määrättiin rangaistukseksi kymmenen kuukauden vankeusrangaistus.
Rangaistuksen määrään vaikuttivat kaksi aikaisempaa ehdollista rangaistusta,
jotka on tuomittu lähestymiskiellojen rikkomisista. Kanta-Hämeen kärjäoikeu-
den antamasta tuomiosta pantiin täytäntöön kolme kuukautta ja Turun hovioikeu-
den antamasta tuomiosta 80 päivää. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Vaikka lähestymiskiellon rikkomisesta tuomittava enimmäisrangaistus on enintään vuosi, siitä
voidaan tuomita vainoamisen ohella, koska lähestymiskiellon rikkominen kohdistuu julkiseen
valtaan⁵⁴ ja vainoamisen kriminalisoinnilla pyritään suojaamaan uhrin vapautta. Näiden rikos-
ten kriminalisointien tarkoituksena on suojata eri oikeushyviä. Tekijän voidaan katsoa syyllis-
tyneen kahteen rikokseen yhden teon perusteella, jos teko täyttää molempien rikosten tunnus-
merkistön.⁵⁵

3.2.4 Koti- ja viestintärauhan rikkominen

Kotirauhan rikkomisesta säädetään rikoslain 24 luvun 1 §:ssä (879/2013). Kotirauhan rikkomis-
esta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi silloin, jos joku
*oikeudettomasti tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen kotirauhan suojaamaan
paikkaan taikka kätkeytyy tai jää sellaiseen paikkaan taikka rikkoo toisen kotirauhaa mete-
löimällä, heittämällä esineitä tai muulla vastaavalla tavalla.* Törkeästä kotirauhan rikkomisesta
säädetään saman luvun 2 §:ssä (531/2000). Sen mukaan törkeästä kotirauhan rikkomisesta tuo-
mitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Tekoa pidetään törkeänä silloin
kun rikoksenteijä tai muu osallinen on varustautunut tekoa varten aseella tai muulla väkival-
taan soveltuvalla välineellä taikka hänen tarkoituksenaan on käyttää väkivaltaa henkilöä koh-
taan tai vahingoittaa omaisuutta. Tekoa pidetään törkeänä myös silloin, kun rikoksen uhrilla on

⁵⁴ Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 757 ja HE 19/2013 vp s. 52.

⁵⁵ Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 761.

perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa rikokseen liittyvän uhkailun, omaisuuden vahingoittamisen taikka rikoksenteekijöiden tai muiden osallisten lukumäärän vuoksi. Teon tulee lisäksi olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kotirauhan rikkomisen kriminalisoinnilla suojataan henkilön rauhaa, joten teosta, joka täyttää vainoamisen tunnusmerkistön, tekijä voidaan tuomita sekä vainoamisesta sekä kotirauhan rikkomisesta.⁵⁶

Viestintärauhan rikkomisesta säädetään rikoslain 24 luvun 1 a §:ssä (879/2013). Sen mukaan viestintärauhan rikkomisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, *jos joku häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan tälle huomattavaa häiriötä tai haittaa*. Tapauksessa, jossa sama teko täyttää vainoamisen ja viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistöt, sovellettavaksi tulee vainoaminen, koska viestintärauhan rikkomisen ja vainoamisen tosiseikkojen on katsottu olevan niin samankaltaisia, että niiden välillä vallitsee lainkonkurrenssisuhde.⁵⁷ Viestit tai puhelut voivat sisällöstään riippuen täyttää myös esimerkiksi kunnianloukkauksen tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistön.⁵⁸

Oikeustapauksissa rikoksenteekijät ovat syyllistyneet kotirauhan rikkomiseen yhteensä 30 kertaa, törkeään kotirauhan rikkomiseen kaksi kertaa ja viestintärauhan rikkomiseen yhdeksän kertaa. Yhteensä 27 tapauksessa vastaajan on katsottu syyllistyneen johonkin edellä mainittuun rikokseen. Alla olevassa tapauksessa ulko-oven ikkunan rikkominen ja asianomistajan hengen uhkaaminen on täyttänyt laittoman uhkauksen tunnusmerkistön ja samalla kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön.

Kainuun käräjäoikeuden 4.11.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamisen lisäksi kotirauhan rikkomiseen ja laittomaan uhkaukseen. Vainoaminen oli kestänyt kaksi vuotta ja kolme kuukautta. Tänä aikana vastaaja oli soittanut asianomistajalle useita kymmeniä kertoja päivässä. Lisäksi vastaaja oli mennyt kutsumatta asianomistajan asuntoon ja penkonut asianomistajan tavaroita. Laittoman uhkauksen ja kotirauhan rikkomisen täytti teko, jossa vastaaja oli soittanut yöllä ovikelloa ja rikkonut asianomistajan ulko-oven ikkunan huutaen samalla tappavansa asianomistajan. Vastaajalle määrättiin rangais-
tukseksi 65 päiväsakkoa eli yhteensä 650 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Helsingin käräjäoikeuden 16.3.2017 antamassa tuomiossa nro 6 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen, neljään pahoinpitelyyn, kolmeen laittomaan uhkaukseen, vahingontekoon, haitantekoon virkamiehelle ja kotirauhan rikkomiseen. Vainoaminen oli kestänyt neljä kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli toistuvasti ottanut asianomistajaan yhteyttä soittamalla tai lähettämällä viestejä. Yhteydenottoja oli ollut kymmeniä ja joskus jopa satoja päivässä ja niiden sisällöt olivat

⁵⁶ *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 761.

⁵⁷ HE 19/2013 vp s. 52, *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 761 ja *Frände* ym. 2018 s. 496.

⁵⁸ *Frände* ym. 2018 s. 384 ja HE 19/2013 vp s. 37.

olleet häiritseviä, loukkaavia ja uhkaavia. Lisäksi vastaaja oli toistuvasti oleskellut asianomistajan tai tämän vanhempien asunnon läheisyydessä, seurannut asianomistajaa autolla ja käynyt noin kymmenen kertaa huutamassa asianomistajan postiluukusta asuntoon sisään. Postiluukusta asunnon sisään huutaminen oli täytäntänyt myös kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön. Rangaistukseksi vastaajalle määrättiin yhdeksän kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Vastaajaa ei ole aikaisemmin tuomittu rikoksista, joten rangaistus voitiin tuomita ehdollisena. Tuomio on lainvoimainen.

3.2.5 Kunnianloukkaus

Kunnianloukkauksesta säädetään rikoslain 24 luvun 9 §:ssä ja törkeästä kunnianloukkauksesta 10 §:ssä (879/2013). Kunnianloukkauksesta tuomitaan sakkoon se, joka esittää valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että se on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa taikka muulla tavalla halventaa toista. Törkeästä kunnianloukkauksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeässä kunnianloukkauksessa asianomistajalle aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Aineistoon kuuluvissa oikeustapauksissa kunnianloukkaukseen syyllistyi 30 kertaa. Törkeään kunnianloukkaukseen ei ole syyllistytty kertaakaan. Vainoamisen kriminalisoinnilla suojataan henkilön vapautta ja kunnianloukkauksen kriminalisoinnilla tarkoituksena on suojella henkilön kunnia. Koska teoilla pyritään suojaamaan eri oikeushyviä, eivät niiden tunnusmerkistöt ole sellaisessa suhteessa, että ne syrjäyttäisivät toisensa konkurrenssisääntöjen mukaan.

Alla olevassa tapauksessa vastaajan on katsottu syyllistyneen vainoamisen lisäksi useisiin kunnianloukkauksiin ja laittomiin uhkauksiin.

Espoon käräjäoikeuden 17.6.2016 antamassa tuomiossa nro 5 vastaaja tuomittiin vainoamisen lisäksi kuudesta kunnianloukkauksesta ja yhdeksästä laittomasta uhkauksesta. Teot koostuivat asianomistajille soitetuista puheluista ja tekstiviesteistä, joissa vastaaja oli haukkunut asianomistajia sanoilla ”huora”, ”ilotyttö”, ”anaalihuora” ym. Vastaajalle tuomittiin kuuden kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Tuomio on lainvoimainen.

3.3 Rikosten yksiköinti

Rikosten yksiköinti tarkoittaa sitä, että käsillä olevat saman tunnusmerkistön täyttävät teot katsotaan joko yhdeksi tai useammaksi teoksi. Ensimmäisenä rikosten yksiköintikysymystä ratkaistaessa, merkitystä annetaan ajalle, paikalle ja tapahtumatyypille. Toisena merkitystä annetaan oikeushyvälle, jota kriminalisoinnilla pyritään suojelemaan. Rikos katsotaan usein yhdeksi teoksi silloin kun rikoksen kohteena on sama objekti koko teon ajan. Kolmantena merkitystä annetaan tekijän toimintaperusteille. Jos tekijän motiivi pysyy samana koko teon ajan, katsotaan teko useimmiten yhdeksi rikokseksi.⁵⁹ Motiivi voi kuitenkin muuttua eikä sitä ole helppo havaita. Aluksi vainoajan motiivina voi olla esimerkiksi yhteisen lapsen tapaaminen ja myöhemmin se voi vaihtua mustasukkaisuudeksi, kun entinen puoliso löytää uuden kumppanin.⁶⁰

Vainoamisrikoksessa teon alkamis- ja päättymisajankohdat eivät ole yhtä selviä kuin esimerkiksi pahoinpitelyrikoksessa. Vainoaminen voi kestää jopa useita vuosia ja sen aikana tehtyjen yhteydenottojen määrä voi vaihdella kymmenistä yhteydenotoista päivässä muutamaan yhteydenottoon kuukaudessa. Vainoamistapauksissa on oleellista tunnistaa, milloin vainoamisteko päättyy ja milloin se alkaa uudestaan. Edellä kerrotun perusteella voidaan todeta, että vainoamisteot on mahdollista yksiköidä yhdeksi rikokseksi silloin kun kohde ja tekijän motiivi ovat pysyneet samana koko teon ajan, vaikka rikollinen toiminta olisikin kestänyt useita vuosia. Yksiköinnissä tulee ottaa huomioon vainoamisen tunnusmerkistön mukaiset osateot ja niiden ajankohdat. Jos tekijä ei ole ottanut yhteyttä, seurannut, uhkaillut tai millään muullakaan tavalla vainonnut asianomistajaa pitkään aikaan osatekojen välissä, voidaan teko jakaa useammaksi rikokseksi. Lakivaliokunta ei ole pitänyt tarpeellisena jakaa vainoamista useampaan rikokseen, jos vastaaja on vainoamisen aikana syyllistynyt myös muihin rikoksiin.⁶¹

Seuraavissa tapauksissa rikokset on yksiköity eri tavalla. Ensimmäisessä tapauksessa Pohjois-Savon käräjäoikeus on yhdistänyt kaksi eri vainoamisen syytekohtaa yhdeksi, koska niiden tekoajankohdat olivat olleet sellaisia, että ne on voitu katsoa yhdeksi rikokseksi.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden 25.4.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin kahdesta vainoamisesta, kolmesta lähestymiskiellon rikkomisesta, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta ja kahdesta kunnianloukkauksesta kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen. Vankeus määrättiin suoritettavaksi ehdottomana, koska vastaaja oli syyllistynyt samankaltaisiin rikoksiin aikaisemminkin ja tuomittavana olleet rikokset oli tehty ehdollisen rangaistuksen koeajalla. Vankeusrangaistuksen sijasta määrättiin suoritettavaksi 145 tuntia

⁵⁹ Frände & Wahlberg 2012 s. 280.

⁶⁰ Frände ym. 2018 s. 495.

⁶¹ LaVM 11/2013 vp s. 10.

yhdyskuntapalvelua. Syyksiluettu vainoamisrikos koostuu kahdesta syyttäjän esittämästä syytekohtasta. Syytekohtat yhdistettiin samaksi syyksi luettavaksi rikokseksi 12.10.2014–12.03.2015, koska niiden tekoajankohdat olivat sellaisia, että ne voitiin katsoa yhdeksi teoksi. Syytteessä vainoamisen ajankohdat olivat 12.10.2014–20.02.2015 ja 21.02.–12.03.2015. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus on päätenyt tuomitsemaan kaikki yhdeksän vainoamisrikosta erikseen. Vainoamisrikosten kestot ovat hyvin lyhyitä ja vainoamiset ovat tapahtuneet lähellä toisiaan.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden 8.4.2015 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen yhdeksään vainoamiseen, yhdeksään lähestymiskiellon rikkomiseen, laittomaan uhkaukseen, petokseen ja kunnianloukkaukseen. Ensimmäinen vainoaminen kesti hieman yli kaksi kuukautta (11.2.–28.4.2014). Seuraava teko alkoi heti seuraavana päivänä ja sen kesto oli noin kuukauden (29.4.–30.5.2014). Kolmas vainoaminen alkoi seuraavana päivänä edellisen päättymisestä ja kesti kolme kuukautta (1.6.–2.9.2014). Neljäs vainoaminen alkoi kymmenen päivää edellisen päättymisestä ja kesti kaksi päivää (12.9.–13.9.2014). Viides vainoaminen alkoi päivä edellisen päättymisestä ja kesti hieman yli kaksi viikkoa (14.9.–3.10.2014). Kuudes vainoaminen alkoi päivä edellisen päättymisestä ja kesti kaksi päivää (7.10.–8.10.2014). Seitsemäs vainoaminen alkoi kaksi kuukautta edellisen vainoamisen päättymisen jälkeen ja kesti kaksi päivää (3.12.–4.12.2014). Viimeinen vainoaminen alkoi viikkoa myöhemmin edellisen päättymisestä ja kesti neljä päivää (12.12.–15.12.2014). Vastaajalle määrättiin rangaistukseksi yksi vuosi vankeutta. Rangaistuksen mittaamisessa vaikuttivat aikaisempi Kanta-Hämeen käräjäoikeuden antama tuomio, josta määrättiin täytäntönpantavaksi viisi kuukautta vankeutta. Rangaistusta alentavana otettiin huomioon aikaisempi Turun hovioikeuden antama tuomio. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Erikoista Kanta-Hämeen käräjäoikeuden antamassa tuomiossa on se, että melkein kaikki vainoamisrikokset alkoivat seuraavana päivänä siitä, kun edellinen vainoaminen oli päättenyt. Tuomion oikeudellisessa arvioissa käräjäoikeus oli viitannut hallituksen esitykseen (HE 19/2013 vp), jonka mukaan vainoaminen katsotaan eri rikoksiksi, jos vainoaminen välillä selvästi päätteny tai tekijän motiivi muuttuu. Tuomiosta ei kuitenkaan ilmene, miten käräjäoikeus oli perustellut vainoamisen yksiköimisen yhdeksään eri rikokseen. Kaikissa vainoamisrikoksissa asianomistaja on sama, tekemuodot ovat samankaltaisia (jatkuvat yhteydenotot, seuraaminen, oleskelu kotirauhan piirissä) ja rikokset ovat tapahtuneet hyvin lähellä toisiaan. Mikään ei myöskään viittaa siihen, että tekijän motiivi olisi tekojen välillä muuttunut.

Yhdenvertaisuusperiaatteen⁶² mukaan samanlaisista rikoksista tulisi antaa samanlainen tuomio. Tämä koskee myös rikosten yksiköintiä. Rikoksenteelijät ovat eri asemassa, jos samankaltaisista tekokokonaisuuksista toisen rikoksenteelijän katsotaan syyllistyneen yhdeksään eri vainoamisrikokseen ja toisen rikoksenteelijän yhteen tai kahteen vainoamisrikokseen. Herää kysymys, miksi Pohjois-Savon kärjäoikeuden antamassa tapauksessa vainoaminen on yksiköity yhdeksi rikokseksi ja Kanta-Hämeen kärjäoikeuden antamassa tapauksessa yhdeksäksi eri rikokseksi. On mahdollista, että lainkäyttäjillä on ollut erilainen käsitys vainoamisrikoksen yksiköimisestä. Kanta-Hämeen kärjäoikeuden antama tuomio on annettu vuoden 2015 alussa, joten yhdenmu-
kaista linjaa vainoamisen tuomitsemiseen ei vielä ehkä ole ollut.⁶³

Vainoamista ei ole yksiköity useaksi eri rikokseksi kuin muutamassa tapauksessa. Pääsääntöisesti vainoamisrikoksia on tuomiossa yksi tai enintään kaksi. Vain kolmessa tapauksessa vainoamisrikoksia on enemmän kuin kaksi. Pirkanmaan kärjäoikeuden antamassa tuomiossa vastaaja on tuomittu neljästä vainoamisrikoksesta, joiden tekoajat ovat osin päällekkäisiä. Päällekkäiset tekoajat selittyvät sillä, että vainoamisrikosten asianomistajat ovat eri henkilöitä.

Pirkanmaan kärjäoikeuden 31.1.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaaja tuomittiin neljästä vainoamisrikoksesta 70 päiväsakon eli yhteensä 2 100 euron sakkorangaistukseen. Ensimmäinen vainoaminen tapahtui 19.8.–14.10.2014, toinen 22.3.–28.4.2016, kolmas 22.9.–31.12.2014 ja neljäs 22.3.–29.3.2016. Ensimmäisessä ja kolmannessa vainoamisessa asianomistajana oli A ja toisessa ja neljännessä vainoamisessa asianomistajana oli B. Koska vainoamiset kohdistuivat eri henkilöihin, ne voitiin tuomita eri rikoksina, vaikka tekoajat olivat päällekkäiset. Tuomio on lainvoimainen.

⁶² Ks. luku 4.1 Yleistä.

⁶³ Ensimmäinen hovioikeuden ratkaisu vainoamisesta on annettu Helsingin hovioikeudessa 5.12.2016.

4 RANGAISTUKSEN MITTAAMINEN

4.1 Yleistä

Rangaistusjärjestelmän perustehtävä on estää rikoksien tapahtuminen. Tämä preventiivinen vaikutus tapahtuu ensi sijassa yleisestävällä vaikutuksella (*yleispreventio*).⁶⁴ Rangaistuksen yleisestävä vaikutus tarkoittaa sitä, että rikoksesta tuomittava rangaistus muodostaa potentiaaliselle rikoksenteikijälle pelotteen.⁶⁵ Pelotteen syntyminen edellyttää riittävän ankaria rangaistuksia (*sanktioankaruus*) sekä korkeaa todennäköisyyttä rangaistuksen määräämisestä rikoksenteikijälle (*sanktiovarmuus*). Lain täytyy olla selkeä, helposti saatavissa ja kiinnijäämisriskin tulee olla korkea, jotta yleisestävä vaikutus toteutuisi. Yleisestävän vaikutuksen lisäksi rangaistuksilla on myös erityisestävä vaikutus (*erityispreventio*).⁶⁶ Erityisestävä vaikutus kohdistuu siihen rikolliseen, joka rikoksen on tehnyt. Koska rikoksenteikijä saa kriminalisoidusta teosta rangaistuksen, hän pidättäytyy jatkossa tekemästä rikoksia, koska ei halua saada rangaistusta uudestaan.⁶⁷

Vainoamisen kriminalisoinnin tarkoitus ei ole pelkästään symbolinen, vaan sen tarkoituksena on ehkäistä vainoamista, puuttua vainoamistekoihin ja rangaista vainoajia. Vainoajille tulee tehdä selväksi, että heidän toimintansa on lain vastaista ja siitä rangaistaan.⁶⁸ Vuonna 1999 tehdyn tutkimuksen mukaan kaksi viidesosaa vainoajista on syyllistynyt rikoksiin aiemminkin.⁶⁹ Oikeustapauksissa edes vastaajan saama kutsu vainoamista koskevaan poliisikuulusteluun, ei ole aina vaikuttanut vainoamiseen.⁷⁰ *Elisa Silvennoisen ja Matti Tolvasen* mukaan vankeusasteikkoa ja sen ylintä osaa tulisi soveltaa silloin kun tekijä on syyllistynyt vainoamiseen aikaisemmasta rangaistuksesta ja lähestymiskiellosta huolimatta.⁷¹

Rikoslaisissa säädetään, että rangaistusta mitattaessa lainkäyttäjällä on velvollisuus ottaa huomioon kaikki rangaistuksen lajiin ja määrään vaikuttavat seikat sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys (RL 6:3, 515/2003). *Suhteellisuusperiaatteen* mukaan rangaistuksen on oltava oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen, vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin ja

⁶⁴ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 18 ja 39.

⁶⁵ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 49 ja *Lappi-Seppälä ym.* 2013 s. 71–72.

⁶⁶ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 18, 39 ja 49–50.

⁶⁷ *Lappi-Seppälä ym.* 2013 s. 77.

⁶⁸ *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 763

⁶⁹ *Mullen ym.* 1999 s. 1246.

⁷⁰ Ks. Kainuun käräjäoikeuden 4.11.2016 antama tuomio nro 1 luvussa 2.2 Vainoaminen.

⁷¹ *Silvennoinen & Tolvanen* 2014 s. 763.

rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen (RL 6:4, 515/2003).⁷² Periaatteen mukaan rikosten ja rangaistusten on oltava oikeassa suhteessa toisiinsa. Rangaistuksen tulee olla oikeassa suhteessa muiden rikosten rangaistuksiin ja rikoksista tulee tuomita sellaisia rangaistuksia, että rangaistus on suhteessa teon moitittavuuteen.⁷³

Rangaistusta määrättäessä tulisi noudattaa myös *yhdenvertaisuusperiaatetta*. Yhdenvertaisuudesta säädetään perustuslain (731/1999) 6 §:ssä ja rikoslain 6 luvun 3 §:ssä (515/2003). Periaatteen mukaan samanlaisista tapauksista tulisi antaa samanlainen tuomio ja erilaisista tapauksista tulisi antaa erilainen tuomio. *Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.*⁷⁴ Täysin identtisiä rikoksia ei ole olemassa, vaan samanlaisilla tapauksilla tarkoitetaan sellaisia rikoksia, jotka ovat olennaisilta seikoiltaan olennaisesti toisiaan vastaavia.⁷⁵ Vainoamisrikoksissa olennaisia seikkoja tapausten arvioinnissa voisivat olla vainoamisen tekotapa ja kesto. *Normaalirangaistusajattelun* mukaan tuomioistuinten tulee rangaistusta määrättäessä verrata tuomittavana olevaa tapausta rikoksen tavallisiin ilmenemismuotoihin. Tuomioistuimien tuomitsee normaalirikoksesta normaalirangaistuksen tai tarpeen mukaan poikkeaa normaalirangaistuksesta sen mukaan, onko teko keskimääräistä rikosta lievempi tai törkeämpi.⁷⁶

4.2 Rangaistuksen mittaamisen perusteet

4.2.1 Rangaistusasteikon lieventämisperusteet

Lievennettyä rangaistusasteikkoa käytettäessä rangaistukseksi voidaan tuomita vankeus- tai sakkorangaistuksen vähimmäismäärä ja enintään kolme neljäsosaa enimmäismäärästä. Rangaistusasteikon lieventämisperusteet⁷⁷ luetellaan rikoslain 6 luvun 8 §:ssä (515/2003). Sen mukaan rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä on ollut rikoksen tekohetkellä alle 18-vuotias, rikos on jäänyt yritykseen, tekijä tuomitaan avunantajana RL 5:6 mukaan tai hänen osallisuutensa rikokseen on muutoin muiden osallisuutta selvästi

⁷² Tapani & Tolvanen 2016 s. 16.

⁷³ Lappi-Seppälä 2000 s. 313.

⁷⁴ Tapani & Tolvanen 2016 s. 19.

⁷⁵ Tapani & Tolvanen 2016 s. 20 ja Lappi-Seppälä 2000 s. 318.

⁷⁶ HE 44/2002 vp s. 178 ja Lappi-Seppälä 2000 s. 318.

⁷⁷ Kutsutaan myös vähentämisperusteiksi. Ks. Frände & Wahlberg 2012 s. 331.

vähäisempi. Lievennettyä rangaistusasteikkoa käytetään myös silloin kun rikos on tehty olosuhteissa, jotka muistuttavat vastuuvapausperusteiden soveltamiseen johtavia olosuhteita⁷⁸ tai siihen on RL 6:6 (515/2003) tai 6:7 (515/2003) mainituilla tai muilla poikkeuksellisilla perusteilla tuomiossa mainittavia erityisiä syitä. Tuomioistuin voi RL 6:8 (515/2003) nojalla tuomita rangaistukseksi sakkorangaistuksen vankeuden sijasta silloin kun rikoksen ankarin rangaistus on vankeutta määrääjäksi. Tämä edellyttää kuitenkin erityisen painavia syitä. Oikeuskirjallisuuden mukaan asteikkoa tulisi lieventää vain kerran, vaikka lieventämisperusteita olisikin useampi.⁷⁹ Rangaistusasteikkoa lievennetään myös silloin kun vastaaja tunnustaa syyllistyneensä rikokseen. Suomessa tätä kutsutaan syyteneuvotteluksi (RL 6:8a, 673/2014).⁸⁰

Rikoslain 6 luvun 8 §:n rangaistuksen lieventämistä sovelletaan myös silloin kun alentuneesti syyntakeiselle⁸¹ määrätään rangaistusta. Alentuneella syyntakeisuudella ei kuitenkaan ole vaikutusta käytettävissä olevaan enimmäisrangaistukseen. Alentunut syyntakeisuus laskee säädettyä erityisminimiä, mutta rikoksesta voidaan siitä huolimatta tuomita rangaistusasteikon enimmäismäärän mukaan. Se mahdollistaa maksimirangaistuksen määräämisen sellaisessa tapauksessa, jossa alentuneesti syyntakeinen on syyllistynyt rikokseen erityisen törkeällä tavalla.⁸² Vain yhdessä oikeustapauksessa tekijän on katsottu tehneen rikos alentuneesti syyntakeisena ja hänen tuomitsemisessaan käytettiin lievennettyä rangaistusasteikkoa.

Espon käräjäoikeuden 22.11.2017 antamassa tuomiossa nro 7 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen ja laittomaan uhkaukseen. Vastaaja kertoi käräjäoikeudessa sairastavansa traumaperäistä stressihäiriötä, joka ei kuitenkaan ilmene lääkärinlausunnosta. Vastaaja kertoi, että hän oli ollut viestien lähettämisen aikaan jonkinlaisessa tilassa, minkä vuoksi hän ei muista lähettäneensä niitä. Asianomaisen kuulemisessa nousi esiin, että myös hän oli ollut huolissaan vastaajan terveydentilasta. Käräjäoikeus antoi välituomion, jonka mukaan vastaajan mielentilan tutkiminen oli perusteltua. Hovioikeus kuitenkin antoi vastaajan kantelun johdosta päätöksen, että mielentilan tutkiminen ei ole perusteltua ja kumosi määräyksen. Hovioikeus totesi, että käräjäoikeuden tulee arvioida syyntakeisuus asiassa esitettyjen selvitysten perusteella. Käräjäoikeus katsoi vastaajan syyllistyneen vainoamiseen ja laittomaan uhkaukseen. Lisäksi käräjäoikeus katsoi, että vastaajan terveydentila oli vaikuttanut hänen toimintaansa. Taustalla oli ollut asiansaisten ero ja yhteisiin lapsiin liittyvät erimielisyydet, jotka olivat aiheuttaneet vastaajalle stressiä ja ahdistusta. Vastaajan katsottiin syyllistyneen rikokseen alentuneesti syyntakeisena ja rangaistus määrättiin noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan maksamaan 60 päiväsakkoa eli yhteensä 480 euroa. Tuomio ei ole lainvoimainen.

⁷⁸ Tällaisia olosuhteita voivat olla esimerkiksi hätävarjelun liioittelu tai oikeudenvastainen pakkotila. HE 44/2002 vp s. 203.

⁷⁹ *Frände & Wahlberg* 2012 s. 333.

⁸⁰ HE 58/2013 vp s. 4 ja *Tapani & Tolvanen* 2016 s. 94.

⁸¹ Ks. luku 4.5 Asian sillensä jättäminen, vapauttava tuomio ja rangaistuksen tuomitsematta jättäminen

⁸² HE 44/2002 vp s. 204, *Tapani & Tolvanen* 2016 s. 96–97 ja *Frände & Wahlberg* 2012 s. 334.

4.2.2 Rangaistuksen lieventämisperusteet

Rangaistuksen lieventämisperusteet on lueteltu rikoslain 6 luvun 6 §:ssä. Sen mukaan rangaistusta lievennetään, jos tekoa ei ole tehty tekijän omasta aloitteesta tai halusta. Lieventäminen edellyttää, että rikoksenteijällä ei ole ollut täyttä valinnanvapautta rikoksen tekemiseen, vaan häntä on painostettu, uhkailtu tai hänen päätökseensä on muulla tavalla vaikutettu.⁸³ Rangaistusta lievennetään myös silloin kun rikoksenteijään on vaikuttanut voimakas inhimillinen myötätunto tai poikkeuksellinen ja äkkiarvaamaton houkutus, asianomistaja on suuresti myötävaikuttanut rikoksen tekemiseen tai muu sellainen seikka on heikentänyt rikoksenteijän kykyä noudattaa lakia.⁸⁴ Merkitystä on sillä, miten kyseessä oleva houkutus tavallisesti vaikuttaisi rikoksenteijän kykyyn noudattaa lakia. Tosiasiallista myötävaikutusta ei tarvitse näyttää toteen.⁸⁵

Kolmantena rangaistuksen lieventämisperusteena on osapuolten välillä saavutettu sovinto. Sovinnon sisältöä ei ole määritelty etukäteen, mutta yleensä se on jonkinlainen rahallinen suoritus asianomistajalle. Lainsäädäntö ei edellytä mitään suoritusta, vaan kyseessä voi olla myös pelkkä anteeksianto.⁸⁶ Rikoksenteijä voi myös pyrkiä vähentämään rikoksensa vaikutuksia esittämällä vahinkojen syntymisen tai poistamalla jo syntyneet vahingot esimerkiksi oikaisemalla valheellisen tiedon kunniaan kohdistuvassa rikoksessa tai maksamalla vahingonkorvauksia aiheuttamastaan vahingosta.⁸⁷ Rangaistusta voidaan lieventää myös silloin kun rikoksenteijä pyrkii edistämään rikoksen selvittämistä esimerkiksi ilmoittautumalla itse poliisille rikollisen teon jälkeen. Rikoksenteijän kantelu rikoskumppaneistaan ei kuitenkaan lievennä rangaistusta.⁸⁸ Rangaistusta voidaan lieventää myös rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 ja 3 momentissa mainituilla perusteilla, jotka on jo avattu luvussa *4.2.1 Rangaistusasteikon lieventäminen*.

Seuraavassa tapauksessa rangaistusta alentavana seikkana on otettu huomioon se, että vastaaja myönsi syyllisyytensä osaan rikoksista.

Pohjanmaan käräjäoikeuden 20.4.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen viiteen petokseen, viiteen petoksen yritykseen, kahteen rekisterimerkintärikokseen, yhteen luvattomaan käyttöön, kahteen huumausaineen käyttörikokseen, kahteen rattijuopumukseen, kolmeen kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta, dopingrikokseen, liikennerikkomukseen, vainoamiseen ja lähestymiskiellon rikkomiseen. Vastaaja oli toistuvasti uhannut ja tarkkailut asianomistajaa sekä ottanut tähän yhteyttä. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi

⁸³ *Matikkala* 2010 s. 131–132.

⁸⁴ HE 44/2002 vp s. 196.

⁸⁵ *Matikkala* 2010 s. 133.

⁸⁶ *Matikkala* 2010 s. 135.

⁸⁷ HE 44/2002 vp s. 198–199, *Matikkala* 2010 s. 138 ja *Lappi-Seppälä* 2000 s. 357.

⁸⁸ HE 44/2002 vp s. 199, *Matikkala* 2010 s. 138–139, *Lappi-Seppälä* 2000 s. 358.

viiden kuukauden vankeusrangaistus. Rikosten lukumäärän ja vastaajan aikaisempien rikosrekisterimerkintöjen vuoksi vankeusrangaistus tuomittiin ehdottomana. Osa syyksiluetuista teoista yhdistyi aikaisemmin annettuihin tuomioihin, joten rangaistusta kohtuullistettiin. Lisäksi vastaaja edesauttoi joidenkin rikosten selvittämistä myöntämällä teot. Se otettiin huomioon rangaistusta alentavana. Tuomio ei ole lainvoimainen.

4.2.3 Rangaistuksen koventamisperusteet

Rikoslain 6 luvun 5 §:n mukaan (564/2015) rangaistuksen koventamisperusteita ovat rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, rikoksen tekeminen osana järjestäytynyttä rikollisryhmän toimintaa, tekijän aikaisempi rikollisuus ja rikoksen tekeminen, kun motiivina on jokin rasistinen vaikutin.

Rangaistusta kovennetaan, jos ilmenee, että rikos on suunniteltu (RL 6:5:n 1 kohta). Suunnitelmallisuus ilmenee rikoksen tekotavasta. Rikoksen suunnitelmallisuutta osoittavat rikoksen valmistelutoimenpiteet ennen rikosta, huolella valittu rikosentekotapa ja poikkeuksellisen laajamittaiseen toimintaan tähtäävät hankkeet. Joidenkin rikosten tunnusmerkistö voi täytyä myös teon suunnittelulla. Silloin rangaistuksen koventamisperusteena olevan suunnitelmallisuuden tulee olla selkeämpää suunnitelmallisuutta verrattuna kyseisen rikoksen tyypilliseen toteutustapaan.⁸⁹ Suunnitelmallisuutta saattaa osoittaa se, että vainoaja odottaa uhria joka päivä samassa paikassa voidakseen seurata uhria tai päästäkseen puheyhteyteen tämän kanssa. Suunnitelmallisuutta ei kuitenkaan ole käytetty koventamisperusteena yhdessäkään oikeustapauksessa.

Toisena koventamisperusteena on rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (RL 6:5:n 2 kohta). Järjestäytynyt rikollisryhmä tarkoittaa vähintään kolmen henkilön muodostamaa yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia sellaisia rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta taikka tehdäkseen rikoslain 11 luvun 10 §:ssä (511/2011) tai rikoslain 15 luvun 9 §:ssä (563/1998) säädettyjä rikoksia⁹⁰

Kolmantena koventamisperusteena on rikoksen tekeminen palkkiota vastaan (RL 6:5:n 3 kohta). Palkkiota vastaan tehdyt rikokset ovat säännönmukaisesti suunniteltuja, mikä jo sellaisenaan on peruste koventaa rangaistusta. Koventamisperusteen soveltaminen edellyttää, että rikos on tahallinen. Sitä ei tule soveltaa silloin kun palkkio ei todellisuudessa ole vaikuttanut

⁸⁹ HE 44/2002 vp s. 191, *Lappi-Seppälä* 2000 s. 342 ja *Tapani & Tolvanen* 2016 s. 75–76.

⁹⁰ HE 263/2014 vp s. 26.

Lapin käräjäoikeuden 18.5.2016 antamassa tuomiossa nro 4 vastaajan katsottiin syyllistyneen väärennykseen, huumausainerikokseen, kahteen kunnianloukkaukseen, neljään lähestymiskiellon rikkomiseen ja kahteen vainoamiseen. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi kahdeksan kuukauden vankeusrangaistus. Käräjäoikeus käytti rangaistuksen mittaamisessa koventamisperusteena vastaajan aikaisempaa rikollisuutta. Aikaisemman rikollisuuden ja tuomittavana olleiden rikosten samankaltaisuus osoitti vastaajassa ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Koventamisperustetta sovellettiin vain lähestymiskiellon ja vainoamisen osalta. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Vain yhdessä käräjäoikeuden tapauksessa koventamisperusteena on ollut jokin muu peruste kuin tekijän aikaisempi rikollisuus. Alla olevassa tapauksessa käräjäoikeus on ottanut huomioon rasistisen motiivin rangaistusta määrättäessä.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden 19.5.2015 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen, pahoinpitelyyn ja törkeään kotirauhan rikkomiseen. Vastaaja oli toistuvasti uhkaillut ja huudellut rasistisia nimittelyjä asianomistajille ja sen katsottiin ainakin osittain johtuneen asianomistajien ihonväristä. Rangaistusta määrättäessä otettiin huomioon tekijän rasistinen motiivi. Tekojen vakavuus edellytti ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Vastaajalle tuomittiin 60 päivän vankeusrangaistus. Tuomio ei ole lainvoimainen.

4.2.4 Rangaistuksen kohtuullistamisperusteet

Kohtuullistamisperusteita on kolme ja niistä säädetään rikoslain 6 luvun 7 §:ssä. Ensimmäinen kohtuullistamisperuste on tekijälle rikoksesta johtuvat tai tuomiosta aiheutuvat muut seuraukset. Rikoksenteikijä saattaa loukkaantua rikoksen tekemisen yhteydessä tai rikos voi saada laajaa julkisuutta, jonka vuoksi rangaistusta voidaan kohtuullistaa. Muita seurauksia voivat olla myös esimerkiksi vahingonkorvaukset, lastensuojelulliset pakkotoimet tai virkamiehelle määrätty kurinpitotoimenpiteet.⁹⁷

Toisena kohtuullistamisperusteena on rikoksenteikijän korkea ikä, terveydentila tai muu henkilökohtainen olo. Rangaistuksen sanktioarvo eli rangaistuksen tuntuvuus on vanhukselle ja sairaalle korkeampi kuin nuorelle ja terveelle. Nuorella ja terveellä ihmisellä vankeusrangaistuksen osuus loppuelämän pituudesta on pienempi kuin sairaalla tai vanhalla henkilöllä. Sanktioarvon suuruuteen vaikuttavat myös rikoksenteikijän muut henkilökohtaiset olosuhteet.⁹⁸ Myös nuoren, kehitysiässä olevan henkilön sulkeminen pitkäksi aikaa vankilaan, voi olla

⁹⁷ HE 44/2002 vp s. 199–200, *Matikkala* 2010 s. 142–145 ja *Lappi-Seppälä* 2000 s. 360.

⁹⁸ *Matikkala* 2010 s. 146.

sanktioarvoltaan korkea, koska vankilavuodet vievät aikaa pois koulutukselta ja se voi aiheuttaa vakavaa haittaa nuoren tulevaisuudelle.⁹⁹

Kolmas rangaistuksen kohtuullistamisperuste on se, että rikoksesta on kulunut huomattavan pitkä aika, rikoksentekijä on teon jälkeen parantanut elintapojaan tai hänen tuomitsemisensa pitkään vankeusrangaistukseen voisi vahingoittaa vakavasti hänen tulevia sosiaalisia mahdollisuuksiaan. Rangaistuksen kohtuuttomuusedellytys täyttyy myös silloin kun rikoksen teosta on kulunut lyhyt aika, mutta rikoksentekijä on selvästi saanut elämänsä hallintaan ja hänen elämäntilanteensa on muuttunut. Myös ylipitkät oikeusprosessit ja niiden myötä seuranneet sielulliset kärsimykset voivat olla rangaistusta kohtuullistavia seikkoja.¹⁰⁰ Rangaistusta kohtuullistetaan näiden edellä mainittujen seikkojen vuoksi silloin, jos vakiintuneen käytännön mukainen rangaistus olisi muutoin muodostumassa kohtuuttomaksi tai poikkeuksellisen haitalliseksi.¹⁰¹ Oikeustapauksissa kohtuullistamisperustetta ei ole käytetty.

4.3 Yhteinen rangaistus

Yhteisestä rangaistuksesta säädetään rikoslain 7 luvussa. Yhteinen rangaistus tulee kyseeseen silloin kun samalle rikoksentekijälle tuomitaan rangaistus useammasta rikoksesta samalla kertaa. Suomessa yhteisen rangaistuksen lähtökohtana on vakavin rikos tai sen rangaistusasteikko ja sen määrää lisätään ottamalla huomioon muu rikollisuus. Tätä kutsutaan *asperaatioperiaatteeksi* eli lievän lisän periaatteeksi.¹⁰² Yhteinen rangaistus tulisi määrätä luvussa 4.1 Yleistä mainittujen periaatteiden mukaan ja sen tulisi olla lisäksi oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen (RL 7:5.2, 697/1991).¹⁰³

Yhteinen rangaistus voi olla sakko- tai vankeusrangaistus ja siitä säädetään rikoslain 7 luvun 1 (985/2016), 2 (697/1991), 3 (697/1991) ja 3 a §:ssä (985/2016). Vankeusrangaistus voi olla määräaikainen tai elinkautinen. Tuomioistuin voi tuomita määräaikaisen vankeusrangaistuksen lisäksi myös sakkorangaistuksen, jos pelkkää vankeusrangaistusta pidetään riittämättömänä.¹⁰⁴

⁹⁹ HE 44/2002 vp s. 200.

¹⁰⁰ HE 44/2002 vp s. 200–201 ja *Matikkala* 2010 s. 147–148.

¹⁰¹ HE 44/2002 vp s. 200, *Tapani & Tolvanen* 2016 s. 189 ja *Matikkala* 2010 s. 178.

¹⁰² *Matikkala* 2010 s. 159.

¹⁰³ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 390–391 ja HE 40/1990 vp s. 17.

¹⁰⁴ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 379 ja *Lappi-Seppälä* ym. 2013 s. 188.

Usein sakkorangaistus kuitenkin sisältyy vankeusrangaistukseen.¹⁰⁵ Erityisiä rangaistuksia tai turvaamistoimenpiteitä kuten lähestymiskieltoa tai ajokieltoa ei kuitenkaan voi sisällyttää yhteiseen rangaistukseen,¹⁰⁶ vaan ne tulee tuomita aina vankeus- tai sakkorangaistuksen lisäksi.¹⁰⁷ Nykyisessä yhtenäisrangaistusjärjestelmässä tuomioistuimien ei tarvitse vahvistaa eri rikosten yksikkörangaistuksia, mutta sen tulee kuitenkin perusteluissaan lausua mittaamiseen vaikuttavista seikoista. Perusteluiden tulee sisältää tieto siitä, kuinka ankara vakavimman rikoksen rangaistuksen tulisi olla.¹⁰⁸

Rangaistuksen ankaruuteen vaikuttaa se, kuinka monta rikosta on tuomittavana: *mitä useampi rikos, sitä ankarampi rangaistus*.¹⁰⁹ Yhteistä rangaistusta säädettäessä yhden rikoksen rangaistuksen rangaistusmaksimi on lupa ylittää.¹¹⁰ Rikoslain 7 luvun 2 §:ssä säädetään yhteisen vankeusrangaistuksen vähimmäis- ja enimmäispituudesta. Yhteiseksi rangaistukseksi ei saa tuomita vähempää kuin mitä ankarimman yksittäisen rangaistuksen vähimmäisrangaistus olisi ollut. Yhteenlaskusäännön¹¹¹ mukaan rangaistus ei saa myöskään olla enempää kuin eri rikoksista tuomittavien enimmäisrangaistusten yhteismäärä. Ankarinta enimmäisrangaistusta ei myöskään saa ylittää enempää kuin yhdellä vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähemmän kuin yksi vuosi kuusi kuukautta. Jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähintään yksi vuosi ja kuusi kuukautta mutta vähemmän kuin neljä vuotta, ankarimman enimmäisrangaistuksen saa ylittää kahdella vuodella. Ankarimman enimmäisrangaistuksen saa ylittää kolmella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta määrääjäksi vähintään neljä vuotta. Sakkorangaistuksen vähimmäis- ja enimmäismäärästä säädetään rikoslain 7 luvun 3 §:ssä. Yhteinen sakkorangaistus voi olla enintään 240 päiväsakkoa. Se ei kuitenkaan saa olla eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteismäärää ankarampi.

Jos vainoamisesta säädetty rangaistus on yhteistä rangaistusta määrättäessä tuomittavana olevista rikoksista ankarin, voi yhteinen rangaistus olla enintään neljä vuotta vankeutta. Vain viidessä tapauksessa vankeusrangaistuksen pituus on yhden vuoden tai enemmän, joten vainoamisesta määrätyt yhteiset rangaistukset jäivät hyvin kauas yhteisen rangaistuksen enimmäismäärästä. Yhteensä 107 käräjäoikeuden antamassa ratkaisussa on tuomittu yhteinen rangaistus. Pelkästä vainoamisrikoksesta on tuomittu rangaistus 20 tapauksessa. Kaikki ehdottomat

¹⁰⁵ Tapani & Tolvanen 2016 s. 35.

¹⁰⁶ Ks. luku 5.4 Turvaamistoimenpiteet.

¹⁰⁷ Lappi-Seppälä 2000 s. 379.

¹⁰⁸ Matikkala 2010 s. 164–165.

¹⁰⁹ Lappi-Seppälä ym. 2013 s. 189.

¹¹⁰ Frände & Wahlberg 2012 s. 335.

¹¹¹ Frände & Wahlberg 2012 s. 335.

vankeusrangaistukset olivat yhteisiä rangaistuksia, eli niissä vastaajan katsottiin syyllistyneen yhden vainoamisteon lisäksi myös muihin rikoksiin. Yhteisten rangaistusten osuus kaikista vainoamisesta annetuista rangaistuksista on noin 86 %. Brå:n tekemän tutkimuksen mukaan Ruotsissa kolme neljästä vainoamiseen syyllistyneestä henkilöstä on tuomittu samalla kertaa myös vähintään yhdestä muusta rikoksesta.¹¹² Pitkäkestoisin yhteinen vankeusrangaistus on tuomittu alla olevassa tapauksessa.

Lapin kärjäoikeuden 7.4.2015 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen tuhoamisteon, varkauteen, ampuma-aserikokseen, lähestymiskiellon rikkomiseen ja vainoamiseen. Vainoaminen koostui tarkkailusta, uhkaavasta viestistä ja teoista, joiden katsottiin täyttäneen myös lähestymiskiellon rikkomisen tunnusmerkistö. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi yhden vuoden ja neljän kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Tuomio ei ole lainvoimainen.

4.4 Aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottaminen ja rangaistuksesta tehtävät vähennykset

Kaikki rikoksentehtävien tekemät rikokset eivät aina tule samalla kertaa tuomituiksi. Jotta rikosten tuomitsemisen ajankohta ei vaikuttaisi rangaistuksen kokonaisankaruuteen, tulee aikaisemmin annettu tuomio ottaa huomioon uutta rangaistusta määrättäessä alentavana tai lieventävänä seikkana silloin kun tuomittava rikos on tehty ennen aikaisemman tuomion antamista (RL 7:6, 800/2017). Tarkoituksena ei ole lieventää rangaistusta, vaan vähentää se siihen määrään, jonka rikoksentehtäjä olisi saanut, jos rikollinen teko olisi tullut ilmi aiemmin ja se olisi voitu ottaa huomioon jo aikaisempaa rangaistusta määrättäessä.¹¹³ Tuomioistuin määrää uudeksi rangaistukseksi sen, mikä aikaisemmasta rangaistuksesta jäi puuttumaan, koska siinä ei otettu huomioon käsiteltävänä olevaa rikosta.

Seitsemässä oikeustapauksessa rangaistusta on alennettu aikaisemman tuomion perusteella.

Etelä-Savon kärjäoikeuden 22.9.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen ja lähestymiskiellon rikkomiseen. Vainoaminen oli tapahtunut (1.4.2015–16.2.2016) ja lähestymiskiellon rikkomisen (22.5.2015–16.2.2016). Rikokset oli tehty ennen vastaajalle aikaisemmin tuomittuja rangaistuksia, joten rangaistusta määrättäessä aikaisemmat tuomiot otettiin huomioon rangaistusta alentavana. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 50 päivän vankeusrangaistus, jonka sijasta määrättiin suoritettavaksi 50 tuntia

¹¹² *Jerre* 2015 s. 45.

¹¹³ *Matikkala* 2010 s. 167.

yhdyskuntapalvelua. Rangaistuksen määrään vaikuttivat Pohjois-Savon kärjäoikeuden 20.12.2016 antamat tuomiot, joissa vastaajalle määrättiin rangaistukseksi yhdyskuntapalvelua. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Espoon kärjäoikeuden 7.10.2015 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen pahoinpitelyyn (13.2.2014), vahingontekoon (13.2.2014) ja vainoamiseen (1.1.–6.3.2014). Rangaistusta määrättäessä otettiin huomioon Espoon kärjäoikeuden 11.11.2014 antama tuomio, jossa vastaaja oli tuomittu kahdesta näpistyksestä, varkaudesta ja järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rangaistukseen tehtiin vähennys, koska tuomittavana olleet teot olisi voitu käsitellä samalla kertaa. Ilman konkurrenssivaikutusta tuomittavana olleesta teosta olisi tuomittu 60 päivää vankeutta, mutta aikaisempi tuomio huomioon ottaen vastaajalle tuomittiin vain 20 päivän vankeusrangaistus. Vastaajan aikaisempi rikollisuus edellytti ehdotonta vankeutta. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Vain yksi seitsemästä rangaistuksesta, jonka määräämisessä on otettu huomioon aikaisempi tuomio, on tuomittu ehdollisena vankeusrangaistuksena. Vankeusrangaistus on määrätty ehdollisena, koska aikaisempi rangaistus oli tuomittu eri tyyppisistä rikoksista.

Kemi-Tornion kärjäoikeuden 9.11.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen viestintärauhan rikkomiseen (17.5.2016), laittomaan uhkaukseen (7.5.–16.5.2016), vahingontekoon (15.5.–18.5.2015), vainoamiseen (7.5.2016–3.7.2016) ja lähestymiskiellon rikkomiseen (8.6.2016–3.7.2016). Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 60 päivän ehdollinen vankeusrangaistus. Rangaistusta määrättäessä otettiin huomioon Kemi-Tornion kärjäoikeuden 23.8.2017 antama tuomio. Aikaisemmin tuomittu rangaistus oli tuomittu eri rikoksista kuin tuomittavana olleet teot, joten rangaistus voitiin tuomita ehdollisena. Aikaisemman tuomion alentava vaikutus oli 30 päivää. Tuomio on lainvoimainen.

Rangaistuksesta tehdään vähennyksiä silloin kun rikoksenteijä tuomitaan määräaikaan vankeusrangaistukseen sellaisesta teosta, jonka johdosta hän on ollut vangittuna yhtäjaksoisesti vähintään vuorokauden tai jonka johdosta rikoksenteijä on ollut tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta. Lyhin rangaistuksesta vähennettävä aika on vuorokausi, mutta enimmäismäärää ei ole määritelty. Rangaistus voidaan todeta jopa kokonaan suoritetuksi (RL 6:13, 102/2018).

Rangaistuksesta tehdään vähennys myös silloin kun rikoksenteijä tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta, jonka ulkomailla tuomitun seuraamuksen hän on kokonaan tai osaksi suorittanut (RL 6:14, 515/2003). Vähennys tehdään myös silloin kun vanki tai tutkintavanki tuomitaan rikoksesta, josta määrätyn kurinpitorangaistuksen hän on kokonaan tai osaksi

suorittanut (RL 6:15, 780/2005). Vapaudenmenetys tulee ottaa huomioon myös silloin kun rikoksesta tuomitaan muuhun kuin vankeusrangaistukseen. Jos vapaudenmenetys otetaan huomioon päiväsakkoja määrättäessä, vastaa yksi vankeuspäivä kolmea päiväsakkoa.¹¹⁴ 1.1.2021 tulee voimaan lakimuutos, jonka mukaan yksi vankeuspäivä vastaa neljää päiväsakkoa (RL 2a:5, 603/2019). Edellä mainituilla säännöksillä ei ole tarkoitus lieventää rangaistusta, vaan tuomita oikeudenmukainen ja rikokseen oikeassa suhteessa oleva rangaistus. Tätä vähennystä kutsutaan kompensatioajatteluksi.¹¹⁵

Espoon käräjäoikeuden 2.12.2015 antamassa tuomiossa nro 4 vastaaja tuomittiin kahdesta pahoinpitelystä, neljästä kotirauhan rikkomisesta, vainoamisesta ja kahdesta lähestymiskiellon rikkomisesta 80 päiväsakon sakkorangaistukseen. Rangaistuksesta tehtiin yhdeksän päiväsakon vähennys, koska vastaaja oli ollut vapautensa menettäneenä 31.1.–2.2.2015 välisen ajan. Suoritettavaksi rangaistukseksi jäi 71 päiväsakkoa eli yhteensä 2 414 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden 31.7.2014 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin neljästä lähestymiskiellon rikkomisesta, kahdesta vainoamisesta ja yhdestä laittomasta uhkauksesta viiden kuukauden vankeusrangaistukseen. Aikaisemmat yhdyskuntapalvelut olivat esteenä yhdyskuntapalveluun määräämiselle. Rangaistuksesta vähennettiin rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaan yksi kuukausi ja 16 päivää, koska vastaaja oli ollut vapautensa menettäneenä 15.6.–30.7.2014 välisen ajan. Tuomio ei ole lainvoimainen.

4.5 Asian sillensä jättäminen, vapauttava tuomio ja rangaistuksen tuomitsematta jättäminen

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, myöhemmin ROL) 1 luvun 6 §:n 1 momentin (670/2014) mukaan syyttäjän on nostettava syyte, jos rikos on laissa säädetty rangaistavaksi, sen syyteoikeus ei ole vanhentunut ja on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Syyttäjän tulee tehdä syyttämispäätös, jotta rikokset etenisivät poliisin esitutkinnasta käräjäoikeuden käsittelyyn.

ROL 1 luvun 12 §:n (670/2014) mukaan syyttäjä saa peruuttaa syytteensä, jos syytteen nostamisen jälkeen ilmenee sellainen seikka, jonka perusteella syyttäjällä olisi ollut oikeus jättää syyte nostamatta saman luvun 7 tai 8 §:n (670/2014) nojalla. Syyte voidaan jättää nostamatta

¹¹⁴ *Matikkala* 2010 s. 155–158.

¹¹⁵ *Koskinen* 2008 s. 109–110.

tai peruuttaa, jos epäilystä rikoksesta olisi odotettavissa enintään sakkorangaistus ja sitä on kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä. Syyte voidaan jättää nostamatta tai peruuttaa myös silloin kun epäilty ei ole tekohetkellä täyttänyt kahdeksaatoista vuotta, rikoksesta olisi odotettavissa enintään sakkorangaistus tai kuusi kuukautta vankeutta ja teon katsotaan johtuneen pikemmin tekijän ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, syyte voidaan jättää nostamatta tai peruuttaa myös, jos oikeudenkäyntiä ja rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomina, kun otetaan huomioon osapuolten välillä saavutettu sovinto tai muu rikoksentehtäjän toiminta tekonsa seurausten estämiseksi tai poistamiseksi, rikoksentehtäjän henkilökohtaiset olot ja teosta aiheutuvat muut seuraamukset tai muut vastaavanlaiset seikat. Syyte voidaan jättää nostamatta, jos epäilty rikos ei olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistukseen tai asian käsittelyn jatkaminen ei ole suhteessa asian laatuun tai siitä odotettavissa oleviin seurauksiin. Syyte voidaan jättää nostamatta myös silloin kun epäilty on tunnustamalla edistänyt vähintään yhden useasta syyteharjinnassa olevasta rikoksesta. Syyte tulee kuitenkin nostaa, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Jos asiassa ilmenee myöhemmin uutta näyttöä, asia voidaan ottaa uudelleen käsiteltäväksi (ROL 1:11, 670/2014). Asianomistajalla on mahdollisuus liittyä syyttäjän syytteeseen tai syyttäjän peruuttaessa syytteen, jatkaa syytteen ajamista yksin (ROL 1:15, 455/2011).

Kahdessa oikeustapauksessa syyttäjä on peruuttanut syytteensä.

Lapin kärjäoikeuden 24.9.2015 antamassa tuomiossa nro 2 vainoaminen ja kaksi kunnianloukkausta oli jätetty sillensä, koska osapuolet pääsivät sovintoon ja vaatimuksista luovuttiin. Yleinen syyttäjä peruutti syytteensä. Päätös on lainvoimainen.

Kymenlaakson kärjäoikeuden 6.12.2017 antamassa tuomiossa nro 2 syyttäjä peruutti rangaistusvaatimuksensa. Käsiteltävänä oli vain vainoamista koskeva rikos. Päätös on lainvoimainen.

Kun tapaus saapuu tuomioistuimen käsiteltäväksi, kärjäoikeus voi antaa syylliseksi tuomitsevan tuomion sijasta myös vapauttavan tuomion (ROL 11:4, 733/2015). Vapauttavassa tuomiossa kärjäoikeus hylkää syytteen sillä perusteella, että vastaajan ei katsota syyllistyneen käsillä

olevaan rikokseen. Koska vapauttavassa tuomiossa ratkaistaan syyllisyyskysymys, ei asiaa voida ottaa myöhemmin enää käsiteltäväksi *ne bis in idem* -periaatteen mukaan.¹¹⁶

Yhdeksässä oikeustapauksessa syyte vainoamisesta on hylätty.

Espon käräjäoikeuden 28.10.2014 antamassa tuomiossa nro 1 syyte vainoamisesta hylättiin. Vastaaja oli ottanut yli vuoden aikana useasti yhteyttä asianomistajiin. Tuomioistuin katsoi, että viestien sisällöt olivat olleet neutraaleja, eivätkä ne ole olleet uhkaavia. Lisäksi vastaajan ja toisen asianomistajan aiempi avioliitto ja sen aikana syntynyt lapsi olivat olleet asiallisia perusteita olla yhteydessä myös avioliiton jälkeen. Tuomio on lainvoimainen.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden 5.2.2015 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen pahoinpitelyyn, kahteen kotirauhan rikkomiseen, kolmeen vahingontekoon, lähestymiskiellon rikkomiseen ja laittomaan uhkaukseen. Vastaajan katsottiin syyllistyneen kaikkiin muihin rikoksiin paitsi vainoamiseen. Käräjäoikeus katsoi, että syytteen tueksi ei esitetty muuta näyttöä kuin asianomistajan kertomus. Vastaaja tuomittiin kolmen kuukauden ja 15 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Ehdollista vankeutta pidettiin riittämättömänä, joten sen lisäksi vastaaja tuomittiin maksamaan 80 päiväsakkoa eli yhteensä 880 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Rikoksenteijä voidaan todeta syylliseksi, mutta jättää siitä huolimatta rangaistus tuomitsematta, jos on olemassa jokin erityinen syy. Yleisiä tuomitsematta jättämisen perusteita on viisi (RL 6:12, 515/2003). Niistä ensimmäinen on rikoksen vähäisyys (RL 6:12:n 1 kohta). Rikosta on pidettävä vähäisenä sen haitallisuuden tai siitä ilmenevän tekijän syyllisyyden vuoksi.¹¹⁷ Vähäisyysarviointi perustuu normatiiviseen kokonaisarviointiin, eli rikoksen on oltava vähäinen suhteessa rikoslajin normaalitapaukseen.¹¹⁸ Vainoamisrikoksessa vähäisenä voitaisiin pitää sellaista tapausta, jossa vainoaminen on kestänyt vain muutamia päiviä tai viikkoja ja yhteydenottoja on ollut vähän. Myös yhteydenottojen sisältö vaikuttaa arviointiin ja vähäisenä voitaisiin pitää sellaisia yhteydenottoja, jotka eivät ole sisältäneet uhkaamista tai muuta ahdistusta tai pelkoa aiheuttavaa sisältöä.

Toisena tuomitsematta jättämisen perusteena on tekijän ikä. Jos tekijä on tehnyt rikoksen alle 18-vuotiaana ja teon katsotaan johtuneen tekijän ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta, rangaistus voidaan jättää tuomitsematta. Ymmärtämättömyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa tekijä ei ymmärrä tekojensa oikeudellista ja tosiasiallista luonnetta.

¹¹⁶ *Ne bis in idem* -periaate eli kahdesti rankaisemisen kielto: Tuomioistuin ei saa käsitellä uudestaan sellaista asiaa, josta on jo annettu lainvoimainen tuomio. *Tapani & Tolvanen* 2016 s. 446.

¹¹⁷ *Frände & Wahlberg* 2012 s. 319.

¹¹⁸ HE 44/2002 vp s. 210 ja *Tapani & Tolvanen* 2016 s. 182.

Harkitsemattomuus tarkoittaa sitä, että tekijä ei ole suunnitellut tai harkinnut toteuttavansa tekoa.¹¹⁹ Nuoruusperustetta ei ole rajattu koskemaan vain vähäisiä tekoja, vaan sitä voidaan soveltaa myös vakaviin rikoksiin, jos edellytykset täyttyvät (RL 6:12:n 2 kohta).¹²⁰ Kolmantena perusteena on poikkeuksellisuusperuste. Rangaistus voidaan jättää tuomitsematta, jos rikos on tekijään tai tekoon liittyvistä erityisistä syistä anteeksiannettavaan tekoon rinnastettavissa. Poikkeusperuste voi olla käsillä silloin kun tekijään on kohdistunut voimakas painostus, uhka, houkutus, pakkotilaa tai hätävarjelua lähellä olevat tilanteet. Uhrin mahdollinen myötävaikuttaminen voi myös olla peruste poikkeuksellisuusperusteen käyttämiselle (RL 6:12:n 3 kohta, 515/2003).¹²¹

Neljäs peruste rangaistuksen tuomitsematta jättämiselle on kohtuusperuste (RL 6:12:n 4 kohta) Rangaistusta voidaan pitää kohtuuttomana tai tarkoituksettomana, kun otetaan huomioon osapuolten välillä tehty sovinto, tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa tekonsa seuraukset ja hänen pyrkimyksensä edistää rikoksen selvittämistä (RL 6:6:n 3 kohta).¹²² Rangaistus voidaan jättää tuomitsematta myös silloin kun otetaan huomioon rikoslain 6 luvun 7 §:ssä luetellut kohtuusperusteet.¹²³ Viidentenä perusteena rangaistuksen määräämättä jättämiselle on konkurrenssiperuste (RL 6:12:n 5 kohta). Sen perusteella osa rangaistuksista voidaan jättää yhteistä rangaistusta määrätessä tuomitsematta, jos ne eivät olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään. Tämä voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin kun tuomittavana on kaksi rikosta, joista toisesta määrätään pitkä vankeusrangaistus ja toisesta sakkorangaistus. Tällöin sakkorangaistus voidaan jättää tuomitsematta.¹²⁴

Rangaistus jätetään tuomitsematta, kun tekijää pidetään syyntakeettomana.¹²⁵ Rikoslain 3 luvun 4 §:n (515/2003) mukaan rikosvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä syyntakeinen ja teon hetkellä täyttänyt 15 vuotta. *Tekijä on syyntakeeton, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt.* Rangaistuksen tuomitsematta jättäminen ei kuitenkaan ole este vahingonkorvausten määräämiselle.

¹¹⁹ Matikkala 2010 s. 176.

¹²⁰ HE 44/2002 vp s. 210–211 ja Tapani & Tolvanen 2016 s. 184–185.

¹²¹ HE 79/1989 vp s. 19, Tapani & Tolvanen 2016 s. 185–186, Matikkala 2010 s. 177 ja Lappi-Seppälä ym. 2013 s. 128.

¹²² Ks. luku 4.2.2 Rangaistuksen lieventämisperusteet.

¹²³ Ks. luku 4.2.4 Rangaistuksen kohtuullistamisperusteet.

¹²⁴ HE 44/2002 vp s. 211–213, Tapani & Tolvanen 2016 s. 192 ja Matikkala 2010 s. 178–180.

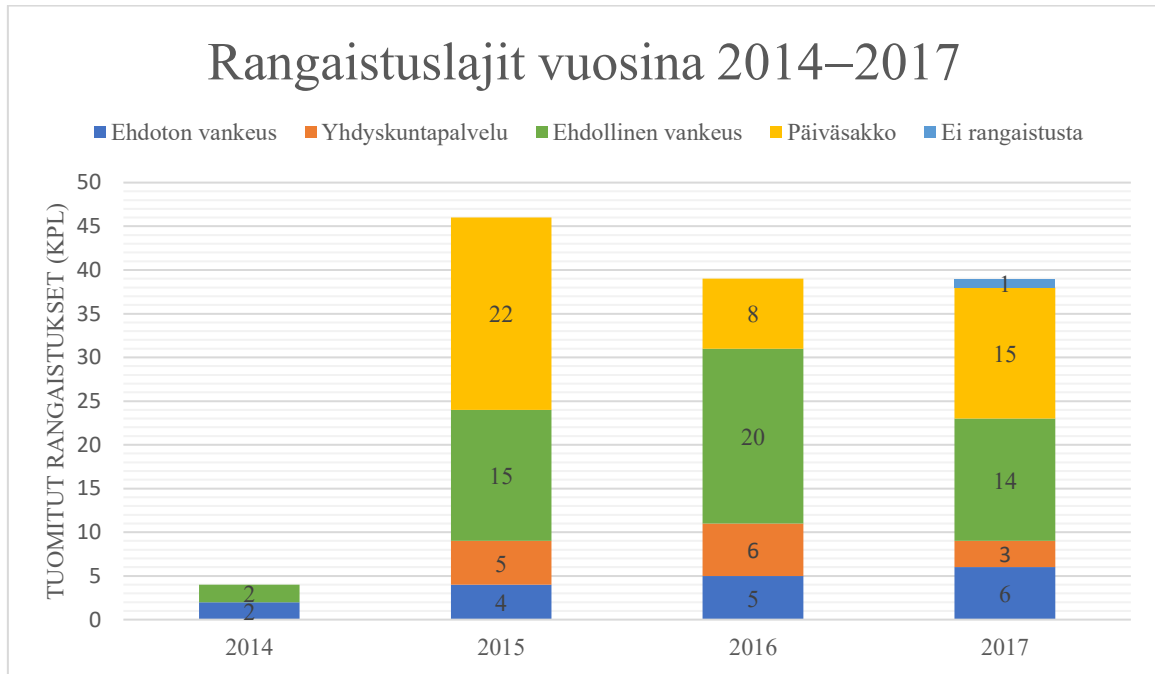
¹²⁵ HE 44/2002 vp s. 14.

Seuraava oikeustapaus on ainoa, jossa rangaistus on jätetty tuomitsematta. Käräjäoikeus on katsonut vastaajan olleen teon hetkellä syyntakeeton.

Etelä-Savon käräjäoikeuden 29.12.2017 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen ja laittomaan uhkaukseen. Vainoaminen oli kestänyt kaksi kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli lähettänyt lukuisia viestejä, soittanut puheluita ja uhkaillut asianomistajaa eri tavoin. Käräjäoikeus katsoi tekijän olleen teon hetkellä syyntakeeton ja jätti rangaistuksen tuomitsematta. Tuomio on lainvoimainen.

5 RANGAISTUKSET

5.1 Sakko

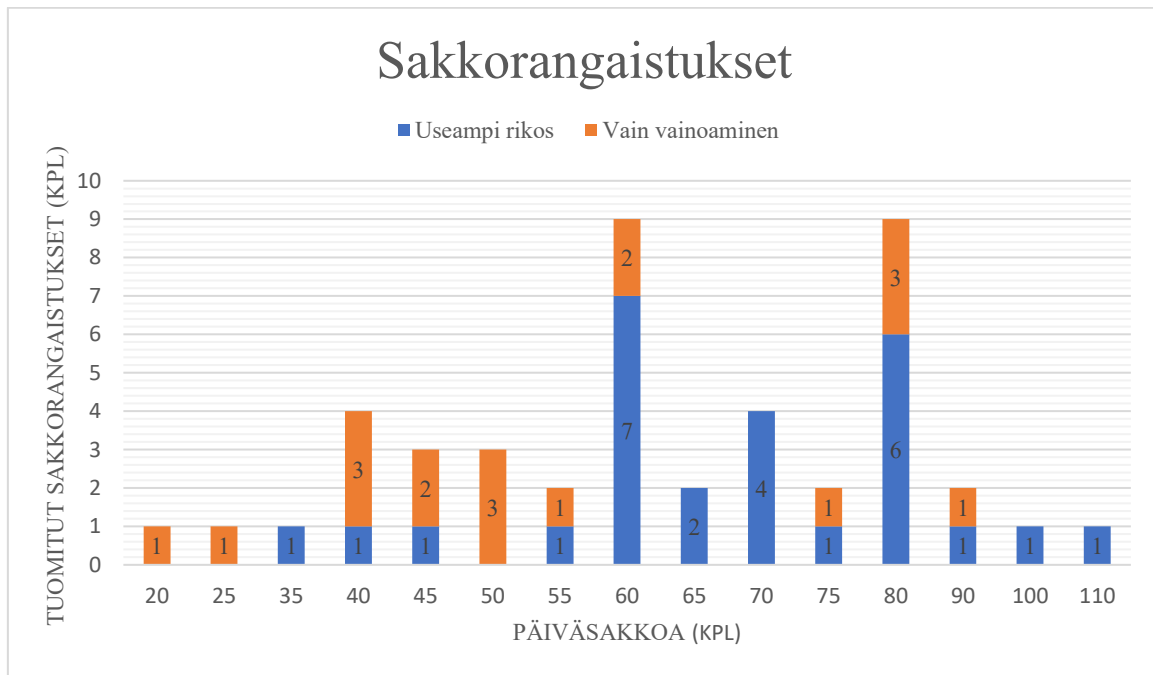
Kuva 3. Kaavio vuosina 2014–2017 tuomituista rangaistuslajeista.

Rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentissa (329/2011) luetellaan yleiset rangaistuslajit, joita ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Vainoamisesta voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta (RL 25:7a). Vainoamisen tunnusmerkistö on melko laaja eikä sitä ole rajattu kovin tarkasti. Vainoaminen voi olla siten hyvinkin eri laatuista ja sen kesto voi vaihdella päivästä useaan vuoteen. Tämän vuoksi on tärkeää, että vainoamisesta voidaan vankeuden sijasta tuomita myös sakkorangaistuksia.¹²⁶ Sakot tuomitaan päiväsakkoina, joiden vähimmäismäärä on yksi ja enimmäismäärä 120 päiväsakkoa (RL 2a:1, 550/1999).

Päiväsakkoja on tuomittu maksettavaksi 45 tapauksessa. Pelkästä vainoamisesta annettuja sakkorangaistuksia on 18 kappaletta. Seuraavalla sivulla olevasta taulukosta (*Kuva 4*) voidaan havaita, että päiväsakkojen lukumäärä vaihtelee suuresti. Annettujen sakkotuomioiden keskiarvo on 60 päiväsakkoa vuonna 2014, 62 päiväsakkoa vuonna 2015, 68 päiväsakkoa vuonna 2016 ja 64 päiväsakkoa vuonna 2017. Kaikkien vuosina 2014–2017 annettujen päiväsakkojen

¹²⁶ *Silvennoinen & Tolvanen 2014 s. 763.*

keskiarvoksi muodostuu siten 63 päiväsakkoa. Annettujen päiväsakkojen mediaani on 60 päiväsakkoa¹²⁷ ja eniten on tuomittu 60 ja 80 päiväsakon rangaistuksia.¹²⁸

Kuva 4. Kaavio sakkorangaistuksista.

Kaaviosta (kuva 4) havaitaan, että käräjäoikeudet ovat tuominneet sekä pieniä että suuria sakkorangaistuksia. Seuraavissa oikeustapauksissa on tuomittu aineiston suurin ja pienin sakkorangaistus. Suurin tuomittujen päiväsakkojen lukumäärä on 110. Ankaruuteen on vaikuttanut vainoamisen tekotapa ja useat muut rikokset. Pienin tuomittu päiväsakkojen määrä on 20.

Pirkanmaan käräjäoikeuden 13.2.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajalle tuomittiin sakkorangaistus. Vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamisen lisäksi petokseen, laittomaan uhkaukseen ja kolmeen lähestymiskiellon rikkomiseen.

¹²⁷ Mediaani (Md) on arvo, jonka ala- ja yläpuolelle jää yhtä monta havaintoa. Havainnot asetetaan suuruusjärjestykseen $x_{(1)} \leq x_{(2)} \leq \dots \leq x_{(n)}$. Mediaani on näistä suuruusjärjestykseen asetetuista havainnoista keskimäinen silloin kun havaintoja on pariton määrä.

$$Md = x_{(n+1)/2}$$

Kun havaintoja on parillinen määrä, mediaani on kahden keskimäisen arvon keskiarvo ja se lasketaan alla olevan kaavan mukaan. *Laininen 2007 s. 10.*

$$Md = \frac{1}{2} [x_{(n/2)} + x_{(n/2+1)}]$$

Sakkotuomioita n on 45, joten sakkorangaistusten mediaanin laskemiseksi käytetään ylempää laskukaavaa. Mediaani on 23. havainto suuruusjärjestykseen asetetuista arvoista, eli 60 päiväsakkoa.

$$Md = x_{(n+1)/2} = x_{(46/2)} = x_{(23)} = 60$$

¹²⁸ Moodi (Mo) eli tyyppi-arvo on arvo, joka esiintyy havaintojen joukossa useimmin. Tyyppi-arvoja voi olla useita. *Heikkilä 2014 s. 84. Ks. kuva 3. Kaavio vuosina 2014–2017 tuomituista rangaistuslajeista.*

Vainoaminen kesti kahdeksan kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli ottanut asianomistajaan yhteyttä parikymmentä kertaa vuorokauden aikana. Sakkorangaistukseksi määrättiin 110 päiväsakkoa á 8 euroa eli yhteensä 880 euroa. Sitä pidettiin oikeudenmukaisena ja riittävänä seuraamuksena edellä mainituista teoista, joista vakavimpana pidettiin vainoamista. Tuomio on lainvoimainen.

Hyvinkään kärjäoikeuden 27.5.2015 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen. Vastaaja oli soittanut asianomistajalle puheluita lähes päivittäin melkein kolmen kuukauden ajan. Vastaajalle tuomittiin vainoamisesta maksettavaksi 20 päiväsakkoa á 19 euroa eli yhteensä 380 euroa. Rangaistusta lievennettiin, koska tuomioistuimien katsoi, että vastaajalle koitui huomattava korvausvelvollisuus ja yhteydenotoille oli aluksi ollut asiallinen ja ymmärrettävä peruste. Tuomio on lainvoimainen.

Kaavioon (*Kuva 4*) on merkitty punaisella sellaiset tuomiot, joissa ainoana tekona on ollut vainoaminen. Sinisellä merkityt tuomiot ovat sellaisia, joissa vastaajan on katsottu syyllistyneen vainoamisen lisäksi vähintään yhteen muuhun rikokseen. Vain vainoamisrikoksesta tuomittujen sakkorangaistusten vaihteluväli on 20–90 päiväsakkoa.¹²⁹

Seuraavassa oikeustapauksessa päiväsakkoja on tuomittu eniten pelkästä vainoamisrikoksesta.

Espoon kärjäoikeuden 6.6.2017 antamassa tuomiossa nro 6 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen 21.08.2015–13.02.2017 välisenä aikana. Vastaaja oli asentanut asianomistajan autoon kaksi kertaa seurantalaitteen, seurannut ja ottanut yhteyttä asianomistajaan toistuvasti lähettämällä lukuisia asiattomia viestejä. Vastaajalle tuomittiin maksettavaksi 90 päiväsakkoa á 11 euroa eli yhteensä 990 euroa. Lisäksi vastaajan käytössä ollut seurantalaitte määrättiin valtiolle menetyksi. Tuomio on lainvoimainen.

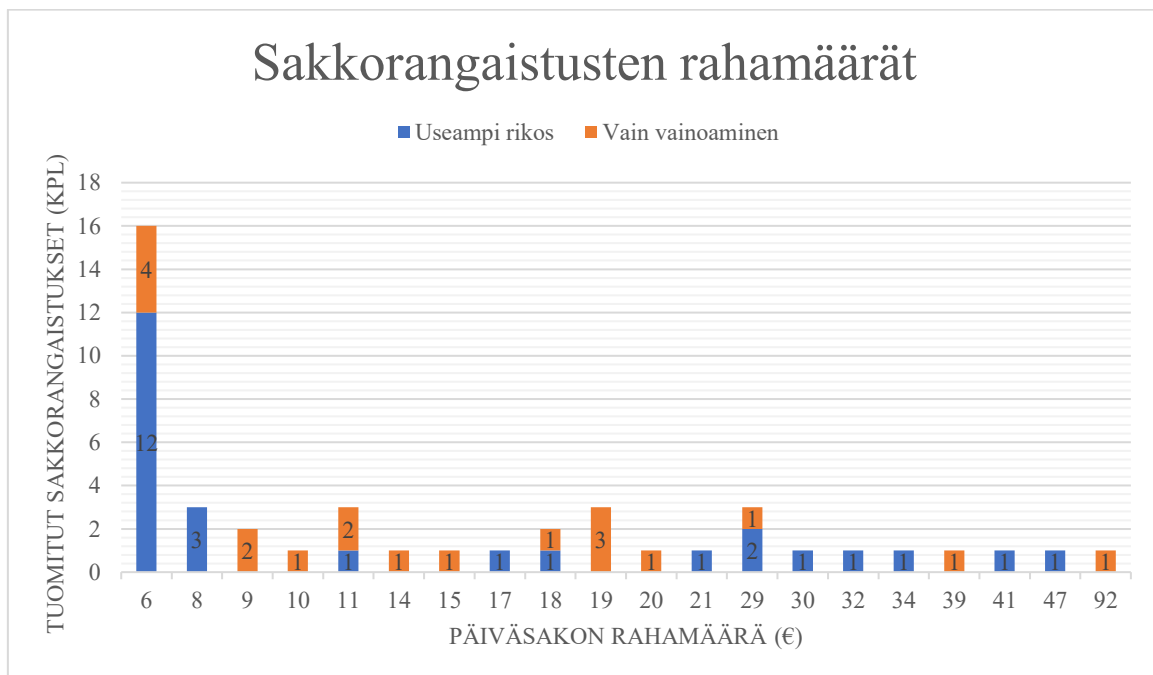
Seuraavassa tapauksessa otettiin huomioon asianomistajan nuori ikä, 15 vuotta. Vainoamisen tunnusmerkistön on katsottu täyttyneen vähäisistä teoista.

Kainuun kärjäoikeuden 12.4.2017 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen. Vainoamisen katsottiin kestäneen yli seitsemän kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle 16 viestiä ja soittanut 10 kertaa, vaikka asianomistaja oli pyytänyt, ettei vastaaja olisi yhteydessä häneen. Viestit olivat olleet häiritseviä, uhkaavia ja painostavia. Kärjäoikeus on pelkoa ja ahdistusta arvioidessaan ottanut huomioon, että asianomistaja oli ollut tapahtumien aikaan 15-vuotias ja häntä oli uhattu kouluhenkilökunnalla ja

¹²⁹ *Törnqvistin* vuonna 2017 tekemän tutkimuksessa päiväsakkoja on tuomittu pelkästä vainoamisrikoksesta 20 ja 70 väliltä. *Törnqvistin* tutkielman aineisto koostuu 1.1.2014–31.3.2016 välisenä aikana annetuista tuomiosta kaikista Suomen hovioikeuksista ja Helsingin hovioikeuspiiriin kuuluvista kärjäoikeuksista. Aineisto on osin sama kuin tässä tutkielmassa. *Törnqvist* 2017 s. 463.

sosiaaliviranomaisilla. Vastaaja oli asianomistajan isän puoliso, joten viestejä pidettiin sellaisina, että ne olivat olleet omiaan aiheuttamaan ahdistusta 15-vuotiaalle. Vastaajalle tuomittiin sakkorangaistukseksi 25 päiväsakkoa á 20 euroa eli yhteensä 500 euroa. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Rikoslain 2 a luvun 2 §:n (808/2007) mukaan *päiväsakon rahamäärä vahvistetaan niin, että se on kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden. Kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä yhtä kuudeskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty valtioneuvoston asetuksella määriteltävät verot ja maksut sekä kiinteä peruskulutusvähennys. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa päiväsakkoa.* Päiväsakon rahamäärästä annetun asetuksen (609/1999) 2 §:ssä (1037/2001) säädetään, että nettokuukausituloista vähennettävä peruskuluvähennys on 255 euroa. Saman asetuksen 3 §:ssä säädetään elatusvelvollisuuden suuruudesta. Päiväsakon rahamäärästä vähennetään kolme euroa elatuksen varassa olevasta puolisoista tai avopuolisosta ja omasta ja puolison alaikäisestä lapsesta. Asetuksen 5 §:n (1037/2001) mukaan päiväsakon rahamäärä voi kuitenkin olla vähintään kuusi euroa.

Kuva 5. Kaavio tuomittujen sakkorangaistusten rahamäärästä.

Oikeustapauksissa päiväsakkojen rahamäärien vaihteluväli on 6–92 euroa. Rahamäärien keskiarvo on 16,96 euroa. Tuomittujen sakkorangaistusten keskiarvo on 63 päiväsakkoa ja rahamäärä on 16,96 euroa. Keskimääräisen sakkorangaistuksen kokonaissummaksi tulee siten 1 068,48 euroa. Vain vainoamisrikoksesta annetuista tuomioista päiväsakkojen rahamäärän

keskiarvo on 19,33 euroa. Ero keskiarvojen välillä johtuu siitä, että pelkästä vainoamisrikoksesta annettuja tuomioita on 18 ja yhdessä näistä tapauksista päiväsakon rahamääräksi on vahvistettu 92 euroa, joka nostaa keskiarvoa.

Etelä-Savon kärjäoikeuden 20.11.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen viisi päivää kestäneeseen vainoamiseen. Kärjäoikeus katsoi vastaajan asentaneen asianomistajan autoon seurantalaitteen, jonka sijainnin hän oli saanut tietää lähettämällä tekstiviestin. Viiden päivän aikana vastaaja oli lähettänyt 171 tekstiviestiä saadakseen tietoonsa auton sijainnin. Lisäksi vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle tekstiviestejä ja käynyt hänen asunnossaan. Vastaajalle tuomittiin maksettavaksi 45 päiväsakkoa á 92 euroa eli yhteensä 4 140 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Sakkorangaistuksia on tuomittu pääasiassa silloin kun vastaaja ei ole aikaisemmin syyllistynyt vastaavanlaisiin rikoksiin. Vainoamisteot, joista sakkorangaistuksia on tuomittu, ovat kestäneet pääasiassa alle vuoden. Yhdessä tapauksessa vainoaminen on kestänyt vuoden ja neljä kuukautta. Siinä vainoaminen on koostunut 45 sähköpostista ja kuudesta viestistä, joista suurin osa on ollut sisällöltään epäasiallisia ja sekavia.

Espoon kärjäoikeuden 20.4.2016 antamassa tuomiossa nro 8 vastaajan katsottiin syyllistyneen vuoden ja neljä kuukautta kestäneeseen vainoamiseen. Vainoaminen koostui 45 sähköpostista ja kuudesta tekstiviestistä. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 80 päiväsakkoa á 9 euroa eli yhteensä 720 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

5.2 Ehdollinen vankeusrangaistus ja oheisseuraamukset

5.2.1 Ehdollinen vankeusrangaistus

Ehdollisesta vankeudesta säädetään rikoslain 2 b luvun 3 §:ssä (520/2001). Ehdollinen vankeusrangaistus on rangaistuslaji, jossa rikoksentekijä määrätään vankeuteen, joka lykkääntyy koeajaksi. Koeajan pituus on vähintään yhden ja enintään kolme vuotta. *Määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi (ehdollinen vankeus), jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista* (RL 6:9, 515/2003). Lisäksi ehdollista vankeusrangaistusta harkittaessa punnintaan vaikuttavat erilaiset kohtuus- ja

tarkoituspäätöksissä. Esimerkiksi tekijälle maksettavaksi tulevat suuret vahingonkorvaukset voivat puoltaa rangaistuksen määräämistä ehdollisena.¹³⁰

Rangaistuslain valinnassa otetaan huomioon vankeusrangaistuksen pituus, teon moitittavuus, rikosentekijän syyllisyys ja aikaisempi rikollisuus. Mitä törkeämpi ja pidempi tuomittu vankeusrangaistus on, sitä epätodennäköisemmin se voidaan muuttaa ehdolliseksi.¹³¹ Aikaisempaa rikollisuutta ei ole tarkemmin määritelty laissa, vaan kyseeseen tulee kokonaisharkinta, jossa otetaan huomioon rikoksen vakavuus ja tekijän syyllisyys. Huomiota tulee lisäksi antaa myös sille, milloin aikaisemmat rikokset on tehty.¹³²

Ensimmäisen ehdollisen vankeusrangaistuksen jälkeen myös toinen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdollisena. Tämä ei kuitenkaan tule kyseeseen silloin, kun rikos on vakava tai se on tehty pian ensimmäisen ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan alkamisen jälkeen. Kahden ehdollisen vankeusrangaistuksen jälkeen kolmatta vankeusrangaistusta ei tule enää määrätä ehdollisena. Tästä säännöstä voidaan kuitenkin poiketa, jos viimeisestä tuomiosta on kulunut useita vuosia tai uusi rikos poikkeaa huomattavasti aikaisemmin tuomituista rikoksista.¹³³

Ehdollinen vankeusrangaistus raukeaa, jollei sitä rikoslain 2 b luvun 5 §:n (520/2001) mukaan määrätä täytäntöön pantavaksi. Jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen tai yhdistelmävankeusrangaistukseen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä, tuomioistuimien voi määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön. Ehdollisella vankeudella on hyvin erityispreventiivinen luonne ja sen tarkoituksena on olla viimeinen varoitus rikosentekijälle.¹³⁴ Ehdollisen vankeusrangaistuksen jälkeen seuraavana rangaistuslaina on ehdoton vankeus ja sen sijasta määrättävät yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus (RL 6:1.1, 515/2003).

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden 9.11.2016 antamassa tuomiossa nro 3 vastaaja tuomittiin vainoamisesta, pahoinpitelystä ja lähestymiskiellon rikkomisesta 80 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rangaistuksen mittaamiseen vaikuttivat pitkään kestänyt vainoaminen ja sen aiheuttamat seuraukset asianomistajalle. Vainoamisen katsottiin tapahtuneen 1.5.2014–21.3.2015 ja sinä aikana vastaaja oli ottanut asianomistajaan toistuvasti yhteyttä WhatsAppin, tekstiviestin ja Facebookin välityksellä. Tuomio on lainvoimainen.

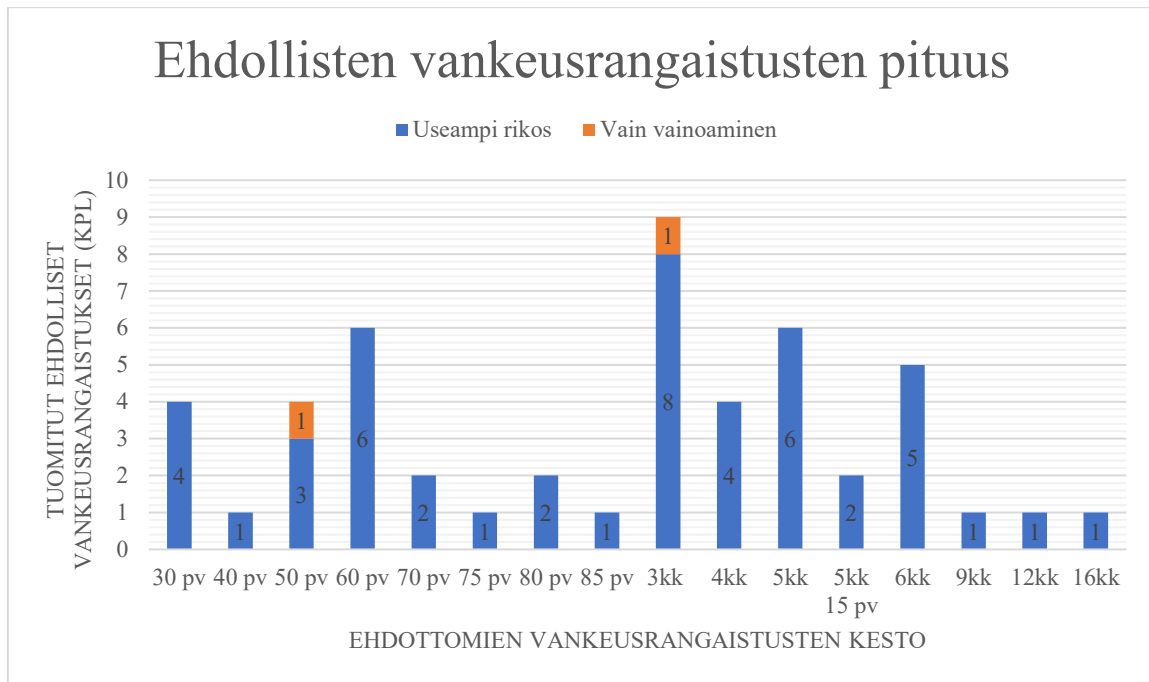
¹³⁰ *Lappi-Seppälä* ym. 2013 s. 113.

¹³¹ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 178.

¹³² HE 44/2002 vp s. 206.

¹³³ Rikostyöryhmä 2007 s. 10.

¹³⁴ *Matikkala* 2010 s. 60.

Kuva 6. Kaavio ehdollista vankeusrangaistuksista.

Yllä olevassa kaaviossa (kuva 6) ehdolliset vankeusrangaistukset on eritelty rangaistuksen pituuden mukaan. Ehdollisia vankeusrangaistuksia on tuomittu yhteensä 51 tapauksessa, joista vain kahdessa tapauksessa ainoana rikoksena on vainoaminen. Lyhin ehdollinen vankeusrangaistus on pituudeltaan 30 päivää ja pisin yhden vuoden ja neljä kuukautta. Vuosina 2014–2017 tuomittujen ehdollisten rangaistusten keskiarvo on 113,7 päivää eli kolme kuukautta ja 24 päivää. Ehdollisten rangaistusten mediaani ja moodi ovat molemmat kolme kuukautta.¹³⁵ Vuonna 2014 ehdollisen vankeusrangaistuksen keskimääräiseksi pituudeksi muodostui neljä kuukautta, vuonna 2015 viisi kuukautta, vuonna 2016 kolme kuukautta ja kaksi päivää ja vuonna 2017 kolme kuukautta ja 15 päivää. Ehdollisten vankeusrangaistusten keskimääräinen pituus on pysynyt vuosina 2014–2017 melko samanlaisena, kolmen ja viiden kuukauden välissä.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden 17.11.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaaja tuomittiin vainoamisesta ja kuudesta laittomasta uhkauksesta 30 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vastaaja oli syyllistynyt rikoksiin aikaisemmin tuomitun ehdottoman rangaistuksen koeajalla. Vainoamisen katsottiin kestäneen 11 kuukauden ja kahden viikon ajan (25.12.2015–11.12.2016). Vainoamisteko koostui yhteensä noin 1 500 viestistä, joissa asianomistajaa oli haukuttu. Viestit olivat olleet alatyylisiä ja aiheuttaneet asianomistajalle ahdistusta. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Lapin käräjäoikeuden 7.4.2015 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin tuhotyöstä, varkaudesta, ampuma-aserikoksesta, lähestymiskiellon rikkomisesta ja

¹³⁵ 1 kuukausi = 30 päivää.

vainoamisesta yhden vuoden ja neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vainoamisen katsottiin kestäneen hieman alle kaksi kuukautta ja tapahtuneen 15.11.2014–2.1.2015 välisenä aikana. Vainoamisen tekotunnusmerkistö täyttyi entisen puolison asunnon tarkkailusta ennen tuhopolttoa ja teoista, joiden katsottiin rikkoneen myös lähestymiskielloa. Käräjäoikeus ei eritelty näitä tekoja tarkemmin, mutta teonkuvauksessa on tarkkailun lisäksi mainittu myös uhkaava viesti. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Ehdollisia vankeusrangaistuksia pelkästä vainoamisrikoksesta on annettu vain kaksi. Ne ovat pituudeltaan 50 päivää ja kolme kuukautta.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden 28.11.2016 antamassa tuomiossa nro 4 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen 1.1.2014-2.5.2016 välisenä aikana. Vastaja oli lähettänyt asianomistajalle melkein kaksi tuhatta viestiä, jotka olivat osin syytteleviä, asiattomia, nimitteleviä ja arvostelevia. Lisäksi vastaja oli uhannut ampua asianomistajaa ilmakiväärillä, lähettänyt asianomistajan esimiehelle ja läheisille valheellisia viestejä koskien asianomistajaa ja julkaissut omalla Facebook-seinällään tekstin, jossa oli viitattu asianomistajan olevan psykopaatti. Rangaistukseksi tuomittiin 50 päivän ehdollinen vankeusrangaistus. Rangaistus määrättiin ehdollisena, koska vastaajan aikaisempi rikollisuus ei edellyttänyt sen tuomitsemista ehdottomana. Tuomio on lainvoimainen.

Helsingin käräjäoikeuden 12.1.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin vainoamisesta kolmen kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vainoaminen kesti kolmen kuukauden ajan ja sinä aikana vastaja oli yrittänyt ottaa asianomistajaan yhteyttä lukuisia kertoja ja ainakin kerran seurannut tätä autolla ja esittänyt uhkauksia. Tuomio on lainvoimainen.

5.2.2 Oheisseuraamukset

Oheisseuraamuksista säädetään rikoslain 6 luvun 10 §:ssä (272/2019).¹³⁶ Oheisseuraamuksia voidaan tuomita, jos ehdollista vankeusrangaistusta pidetään liian lievänä, eikä ehdottomalle vankeudelle ole perusteita. Jos ehdollisen vankeusrangaistuksen pituus on alle kahdeksan kuukautta, voidaan oheisrangaistukseksi tuomita sakkoa. Oheisseuraamuksena tuomittuun sakkoon sovelletaan samaa, mitä sakosta säädetään. Jos ehdollisen vankeusrangaistuksen pituus on yli kahdeksan kuukautta, oheisseuraamukseksi voidaan määrätä yhdyskuntapalvelua vähintään 14 tuntia ja enintään 120 tuntia. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan tarvittaessa muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi.

¹³⁶ Säännöksen uusi sanamuoto tuli voimaan 1.1.2020.

Oikeustapauksissa oheisseuraamuksia on tuomittu kolmessa tapauksessa. Kaikki kolme oheisseuraamusta on tuomittu oheissakkoina ja niiden määrät olivat 30, 50 ja 25 päiväsakkoa. Yhdessäkään tapauksessa oheisseuraamukseksi ei ole tuomittu yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden 2.6.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen kaksi vuotta ja kaksi kuukautta kestäneeseen vainoamiseen, kunnianloukkaukseen ja lähestymiskiellon rikkomiseen. Vastaajan katsottiin lähettäneen useita viestejä asianomistajan työpuhelimeen ja sähköpostiin, sekä yhden viestin asianomistajan työkaverille tietäen sen menevän asianomistajan tietoon. Kärjäoikeus katsoi, että rikosten tekotavan, keston ja niistä aiheutuneiden seurausten sekä rikosentekijän aikaisemman rikollisuuden perusteella vastaajalle olisi pitänyt tuomita 85 päivän ehdoton vankeusrangaistus. Rikosentekijällä ei kuitenkaan ollut muita rikosrekisterimerkintöjä, joten vankeus tuomittiin ehdollisena. Ehdollista vankeusrangaistusta pidettiin yksinään riittämättömänä rangaistuksena, joten 85 päivän ehdollisen vankeuden lisäksi vastaajalle tuomittiin oheisseuraamuksena 25 päiväsakkoa eli yhteensä 850 euroa. Tuomio ei ole lainvoimainen.

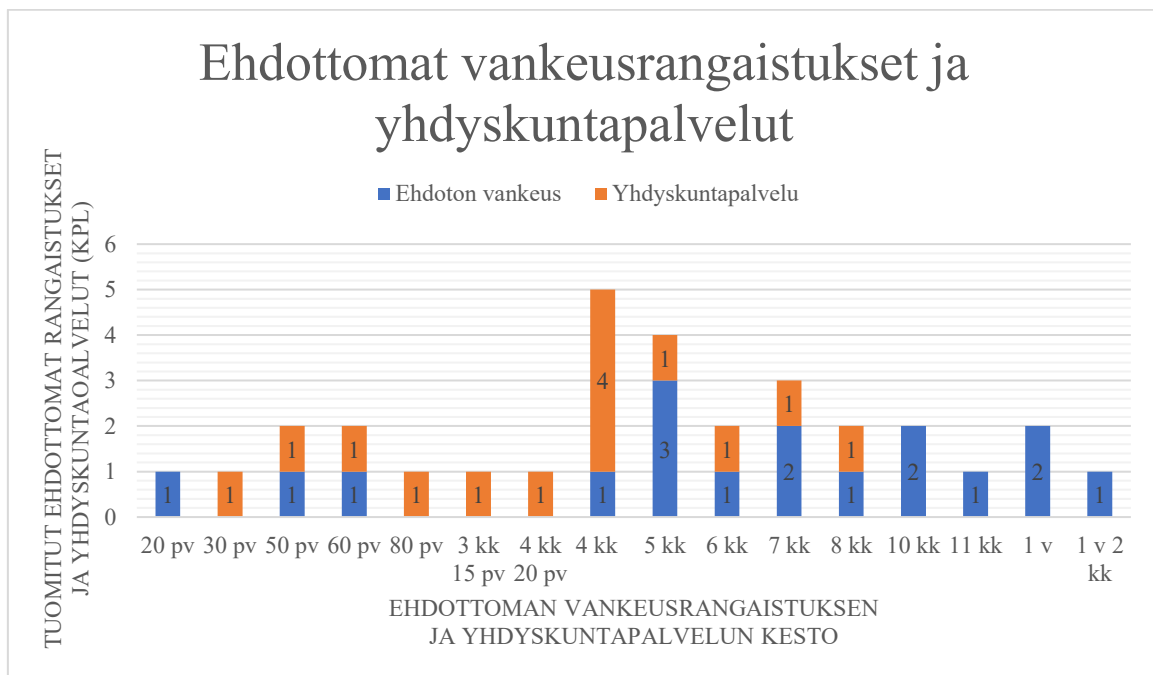
Ehdollisia vankeusrangaistuksia on tuomittu pääasiassa silloin kun tekijän aikaisempi rikollisuus tai rikoksen vakavuus ei ole edellyttänyt vankeuden tuomitsemista ehdottomana. Ehdottomia vankeusrangaistuksia on tuomittu sellaisista teoista, joissa vainoaminen on kestänyt muutamasta päivästä yli kahteen vuoteen. Ehdollisia vankeusrangaistuksia on määrätty silloin kun vastaaja on vainoamisen ohella syyllistynyt useaan muuhun rikokseen tai vainoaminen on ollut vakavaa ja se on häirinnyt huomattavasti asiaomistajan elämää. Pelkästä vainoamisrikoksesta on tuomittu vain kaksi ehdollista vankeusrangaistusta.

5.3 Ehdoton vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus

5.3.1 Ehdoton vankeusrangaistus

Ehdottoman vankeuden sisällöstä ja pituudesta säädetään rikoslain 2 c luvun 1 §:ssä (780/2005) ja 2 §:ssä (780/2005). Niiden mukaan vankeusrangaistuksen sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Määräaikaisen rangaistuksen pituus on vähintään 14 päivää ja enintään 12 vuotta tai yhteistä rangaistusta määrätessä enintään 15 vuotta. Rangaistuslajin valinnasta

ehdollisen ja ehdottoman rangaistuksen välillä on kirjoitettu edellä luvussa 5.2.1 *Ehdollinen vankeusrangaistus*.

Kuva 7. Kaavio ehdottomista vankeusrangaistuksista ja rangaistuksista, jotka on määrätty suorittamaan yhdyskuntapalveluna.

Vastaaja on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen 31 oikeustapauksessa. Kaikki tuomitut rangaistukset ovat yhteisiä rangaistuksia eikä pelkästä vainoamisrikoksesta ole tuomittu kertaakaan ehdottomaan vankeuteen. Lyhin ehdoton vankeusrangaistus on pituudeltaan 20 päivää ja pisin yhden vuoden ja kaksi kuukautta. Vankeusrangaistuksen keskimääräinen pituus on 174,84 päivää eli viisi kuukautta ja 25 päivää. Ehdottoman vankeusrangaistuksen mediaani on viisi kuukautta ja eniten on tuomittu neljän kuukauden mittaisia vankeusrangaistuksia. Vuonna 2014 rangaistusten keskimääräiseksi pituudeksi muodostui seitsemän kuukautta ja 15 päivää, vuonna 2015 kuusi kuukautta ja kaksi päivää, vuonna 2016 kuusi kuukautta ja kaksi päivää ja vuonna 2017 viisi kuukautta ja 28 päivää. Vuonna 2014 rangaistusten keskimääräinen pituus on hieman muita vuosia pidempi. Sinä vuonna on tuomittu vain kaksi ehdotonta vankeusrangaistusta.¹³⁷

Helsingin käräjäoikeuden 29.9.2017 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamisen ja lähestymiskiellon rikkomisen lisäksi viiteen pahoinpitelyyn. Vainoaminen oli kestänyt kaksi kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli lähes päivittäin soittanut ja lähettänyt viestejä asianomistajalle, joka ei ole vastannut yhteydenottoihin. Vastaaja oli lisäksi toistuvasti seurannut asianomistajaa

¹³⁷ Ks. kuva 3. Kaavio vuosina 2014–2017 tuomituista rangaistuslajeista.

odottamalla häntä työmatkan varrella, vaatinut asianomistajaa poistamaan puhelimestaan viestejä, uhannut häntä väkivallalla, kosketellut kovakouraisesti ja nimittellyt epäasiallisesti. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi kymmenen kuukautta vankeutta. Koska vastaaja oli aikaisemmin tuomittu vastaavanlaisista rikoksista sekä ehdollisiin että ehdottomiin vankeusrangaistuksiin, rangaistusta ei voitu määrätä ehdollisena. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden 8.9.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin pahoinpitelystä, neljästä laittomasta uhkauksesta, kahdesta lähestymiskiellon rikkomisesta ja vainoamisesta vuodeksi ja kahdeksi kuukaudeksi ehdottomaan vankeuteen. Vastaaja syyllistyi edellä mainittuihin rikoksiin ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajalla, joten uutta rangaistusta määrättäessä otettiin huomioon aikaisempi tuomio. Rangaistuksen mittaamisessa käytettiin koventamisperustetta, koska tuomittavana olleet rikokset kohdistuivat samaan asianomistajaan kuin aikaisemmat rikokset, joista ehdollinen vankeusrangaistus oli tuomittu. Tuomio on lainvoimainen.

Seuraavissa tuomiossa rangaistukseksi on määrätty neljä kuukautta ehdotonta vankeutta, joka on muutettu 120 tunniksi yhdyskuntapalvelua.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden 21.8.2015 antamassa tuomiossa nro 4 vastaajan katsottiin syyllistyneen kahteen lievään pahoinpitelyyn, kymmeneen lähestymiskiellon rikkomiseen, vahingontekoon, näpistykseen, kotirauhan rikkomiseen ja vainoamiseen. Vainoamisen katsottiin kestäneen hieman yli kuusi kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli syyllistynyt myös muihin tuomiossa syyksi luettuihin rikoksiin. Vainoaminen oli pitänyt sisällään useita osatekoja, kuten asianomistajan puhelimen ja silmälasien rikkomisen, asianomistajan rinnuksiin tarttumisen, takapuoleen potkaisun ja asuntoon ja saunarakennukseen tunkeutumisen. Vainoamisen vuoksi asianomistaja oli kärsinyt unettomuudesta, pelkotiloista, vatsakivusta ja masentuneisuudesta. Hän ei ole myöskään uskaltanut käydä kaupassa yksin. Vastaaja on jo aikaisemmin tuomittu samankaltaisista rikoksista ja myös samaan asianomistajaan kohdistuneista rikoksista vankeusrangaistuksiin. Vastaajalle määrättiin rangaistukseksi neljä kuukautta vankeutta, jonka sijaan vastaaja määrättiin suorittamaan 120 tuntia yhdyskuntapalvelua. Tuomio on lainvoimainen.

Oulun käräjäoikeuden 26.8.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen lähestymiskiellon rikkomiseen, vainoamiseen, kunnianloukkaukseen, laittomaan uhkaukseen ja niskoitteluun poliisia vastaan. Vainoamisen katsottiin kestäneen vuoden ja yhden kuukauden ajan. Vainoaminen oli pitänyt sisällään myöhään iltaisin lähetettyjä epäasiallisista viestejä, sähköposteja ja puheluita, joissa vastaaja oli uhannut tappaa asianomistajan. Vastaaja on aikaisemmin tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen lähestymiskiellon rikkomisesta ja kunnianloukkauksesta. Tuomittavana olleiden rikosten asianomistaja oli sama kuin aikaisemmin tuomituissa rikoksista. Rikollinen toiminta on jatkunut varsin pian aikaisemmin tuomion antamisen jälkeen, joten vankeusrangaistus tuli tuomita ehdottomana. Vastaajalle määrättiin rangaistukseksi neljän kuukauden

vankeusrangaistus, joka määrättiin suorittamaan 120 tunnin yhdyskuntapalveluna. Tuomio on lainvoimainen.

5.3.2 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntaseuraamukset ovat seuraamuksia, jotka suoritetaan vankeusrangaistuksen sijaan vapaudessa.¹³⁸ Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettu laki eli yhdyskuntaseuraamuslaki tuli voimaan 1.5.2015 (400/2015) ja sen 8 ja 9 luvussa säädetään yhdyskuntapalvelusta ja valvontarangaistuksesta, jotka voidaan tuomita ehdottoman vankeuden sijasta. Rikoslain 6 luvun 11 §:n 1 momentin (401/2015) mukaan rikollinen, joka tuomitaan enintään kahdeksan kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen, voidaan tuomita vankeuden sijasta yhdyskuntapalveluun. Yhdyskuntapalvelu on valvonnan alla ja tuomitun vapaa-ajalla tehtävää palkatonta työtä, jota tehdään noin kaksi tuntia kerrallaan pari kertaa viikossa. Rikosseuraamuslaitos laatii yhdyskuntapalvelun aikataulun niin, että tuomitulla on mahdollisuus säilyttää koulutus- ja työpaikkansa rangaistuksen aikana.¹³⁹ Yhdyskuntapalvelun tarkoituksena on, että tuomittu kiinnittyisi rangaistuksen aikana yhteiskuntaan, hänen yhdyskunnan kannalta myönteiset asenteensa vahvistuisivat ja hänen sosiaalinen toimintakykynsä paranisi.¹⁴⁰

Yhdyskuntaseuraamuslain 8 luvun 37 §:n mukaan yhdyskuntapalvelun kesto on vähintään 14 tuntia ja enintään 240 tuntia. Yhdyskuntapalvelun tarkoituksena on tukea rikoksentekijän rikoksetonta elämää ja pyrkiä saamaan rikoksentekijä osalliseksi yhteiskuntaan. Yhdyskuntaseuraamuslain 37 § 2 momentissa säädetään, että tuomittu voi suorittaa 30 tuntia yhdyskuntapalvelusta Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymässä tai järjestämässä päihdekuntoutuksessa. Päihdekuntoutuksen tarkoituksena on vähentää päihdeongelmia ja parantaa tuomitun mahdollisuuksia suorittaa yhdyskuntapalvelu.¹⁴¹ Yhdyskuntapalvelu edellyttää, että Kriminaalihoitolaitos laatii tuomitusta soveltuvuusselvityksen ja tuomitun voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta. Lisäksi tuomitulta edellytetään, että hän suostuu yhdyskuntapalveluun ja on motivoitunut sen suorittamiseen. Lopullisen päätöksen rikoksentekijän soveltuvuudesta yhdyskuntapalveluun tekee tuomioistuin. Esteenä yhdyskuntapalvelun suorittamiselle voivat olla rikoksentekijän aikaisemmat ehdottomat vankeusrangaistukset, yhdyskuntapalvelut, rikollisen

¹³⁸ HE 17/2010 vp s. 6.

¹³⁹ HE 17/2010 vp s. 7.

¹⁴⁰ Keinänen 2008 s. 129.

¹⁴¹ Hartoneva – Mohell – Pajujoja – Vartia 2015 s. 59.

toiminnan jatkaminen tai muut painavat syyt.¹⁴² Yhdyskuntapalvelua ei voi soveltaa ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta toistuvasti, vaan kahden tai kolmen yhdyskuntapalvelun jälkeen vankeusrangaistus tuomitaan ehdottomana. Määrää ei kuitenkaan ole säädetty laissa, vaan se on jätetty tuomioistuimen harkintavaltaan.¹⁴³

31:stä ehdottomana tuomitusta vankeusrangaistuksesta 14 rangaistusta on määrätty suoritettavaksi yhdyskuntapalveluna.¹⁴⁴ vuonna 2014 yhtään ehdotonta vankeusrangaistusta ei määrätty suoritettavaksi yhdyskuntapalveluna. Vuonna 2015 tuomittujen yhdyskuntapalveluiden keskimääräinen kesto on 113 tuntia, vuonna 2016 se on 109 tuntia, vuonna 2017 se on 106 tuntia. Vuosina 2015–2017 yhdyskuntapalvelujen keskimääräinen kesto on noin 110 tuntia. Tuomittujen yhdyskuntapalvelujen moodi ja mediaani ovat molemmat 120 tuntia.¹⁴⁵

Varsinais-Suomen kärjäoikeuden 17.5.2017 antamassa tuomiossa nro 3 vastaaja tuomittiin vainoamisesta, lähestymiskiellon rikkomisesta, viestintärauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta 50 päivän vankeusrangaistukseen. Rangaistusta alentavana otettiin huomioon kaksi aikaisempaa tuomiota. Tekojen vakavuus ja vastaajan aikaisemman rikollisuuden vuoksi vastaajalle tuomittiin ehdoton vankeusrangaistus. Vastaaja oli aikaisemmin tuomittu useita kertoja ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja niiden katsottiin olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiselle. Tuomio on lainvoimainen.

Etelä-Savon kärjäoikeuden 22.9.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin vainoamisesta ja lähestymiskiellon rikkomisesta 50 päivän vankeusrangaistukseen. Kärjäoikeus katsoi, että vastaajan menettely edellytti vankeusrangaistukseen tuomitsemista. Vastaajalle oli tuomittu kaksi yhdyskuntapalvelua ja kysymyksessä olleet teot olisi voitu tekoaikojensa puolesta käsitellä aiemmin annettujen tuomioiden kanssa samassa yhteydessä. Vastaaja antoi suostumuksensa yhdyskuntapalveluun ja kertoi suorittaneensa aikaisemmat rangaistukset moitteetta. Vankeusrangaistuksen sijaan vastaajalle määrättiin 50 tuntia yhdyskuntapalvelua. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Seuraavassa tapauksessa vastaaja on määrätty suorittamaan rangaistuksensa yhdyskuntapalveluna, vaikka hänet oli tuomittu aikaisemmin jo yhteen ehdottomaan vankeuteen.

Keski-Suomen kärjäoikeuden 4.7.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin vainoamisesta, viidestä lähestymiskiellon rikkomisesta, kahdesta laittomasta uhkauksesta ja pahoinpitelystä viiden kuukauden vankeusrangaistukseen. Vankeusrangaistuksen sijasta vastaaja määrättiin suorittamaan 150 tuntia

¹⁴² *Lappi-Seppälä ym.* 2013 s. 116–117.

¹⁴³ *Hartoneva ym.* 2015 s. 57 ja *Lappi-Seppälä ym.* 2013 s. 117.

Korkeimman oikeuden mukaan kaksi yhdyskuntapalvelua ei muodosta estettä kolmannen yhdyskuntapalvelun määräämiselle. KKO 2003:34.

¹⁴⁴ Ks. luku 5.3.2 Yhdyskuntapalvelu.

¹⁴⁵ Ks. kuva 3. Kaavio vuosina 2014–2017 tuomituista rangaistuslajeista.

yhdyskuntapalvelua. Käräjäoikeus katsoi, etteivät tekojen vakavuus ja niistä ilmenevä tekijän syyllisyys edellyttäneet vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana, mutta vastaajan aikaisempi rikollisuus edellytti. Vastaaja oli tuomittu kerran aikaisemmin ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rangaistus on ollut pituudeltaan sellainen, että yhdyskuntapalvelu olisi voinut tulla kyseeseen, mutta rangaistusta ei ole tuolloin tuomittu yhdyskuntapalveluna. Vastaaja ei ole siten saanut täysimääräisesti hyväkseen seuraamusjärjestelmän asteittaista ankaroitumista, vaan ehdollisesta vankeusrangaistuksesta on siirrytty suoraan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Lisäksi ennen ensimmäistä ehdotonta vankeusrangaistusta vastaaja oli suorittanut vain yhden ehdollisen vankeusrangaistuksen, vaikka yleensä ehdollinen vankeusrangaistus voidaan tuomita kaksi kertaa ennen ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Vastaajan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus oli tuomittu osin samanlaisista rikoksista kuin tuomittavana olleet teot. Seuraamusjärjestelmään kuuluu olennaisena osana se, ettei ankarammasta seuraamuksesta siirrytä takaisin lievempään seuraukseen kovin kevein perustein. Tämä voi kuitenkin tulla mahdolliseksi, jos rangaistusten välillä on kulunut pitkästi aikaa tai vastaaja on tehnyt merkittäviä elämänmuutoksia. Näitä edellä mainittuja seikkoja punnittuaan käräjäoikeus päätyi siihen, ettei aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ole esteenä rangaistuksen muuntamiselle yhdyskuntapalveluksi. Tuomio on lainvoimainen.

Useassa oikeustapauksessa vastaajaa ei ole voitu määrätä yhdyskuntapalveluun, koska hänestä ei ole tehty soveltuvuusarviointia.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden 5.9.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen ja törkeään kotirauhan rikkomiseen. Vastaajalle määrättiin rangaistukseksi neljä kuukautta vankeutta. Vastaajalle oli aikaisemmin tuomittu kaksi ehdollista rangaistusta. Toisessa näistä syyksi luetut rikokset olivat olleet hyvin samankaltaisia kuin tuomittavana olleet rikokset. Tämän vuoksi vastaaja tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Ennen tuomion julistamista käräjäoikeus määräsi selvitettäväksi vastaajan soveltuvuuden yhdyskuntapalveluun. Vastaaja ei kuitenkaan useasta hänelle lähetetystä kutsusta huolimatta ollut saapunut Rikosseuraamuslaitoksen haastatteluun, joten tuomio määrättiin ehdottomana. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Hallituksen esityksen (215/2014 vp) mukaan ehdotonta vankeutta muutettaessa yhdyskuntapalveluksi yhden päivän tulisi vastata yhtä tuntia yhdyskuntapalvelua.¹⁴⁶ Ennen yhdyskuntalain voimaantuloa muuntosuhde on ollut hieman erilainen.¹⁴⁷ Rikoslain ajallinen soveltuvuus tarkoittaa sitä, että rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka on ollut voimassa rikoksen tekohetkellä.

¹⁴⁶ HE 215/2014 vp s. 73 ja *Lappi-Seppälä* ym. 2013 s. 117.

¹⁴⁷ Ks. HE 62/1990 vp s. 15.

Jos tuomitsemishetkellä on kuitenkin voimassa eri laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan lievempää lakia (RL 3:2, 515/2003).¹⁴⁸

Seuraavassa tapauksessa käräjäoikeus on muuntanut neljän kuukauden ja 20 päivän vankeustuomion 130 tunnin yhdyskuntapalveluksi. Yhdyskuntaseuraamuslain mukainen yhdyskuntapalvelun kesto olisi ollut 140 tuntia.

Kymenlaakson käräjäoikeuden 29.5.2015 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen pahoinpitelyyn, vainoamiseen (29.04.2014–05.02.2015) ja lähestymiskiellon rikkomiseen. Vastaaja syyllistyi rikoksiin ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajalla. Ehdollinen vankeusrangaistus oli tuomittu samankaltaisista rikoksista kuin tuomittavana olleet rikokset. Se otettiin rangaistusta määrättäessä huomioon. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi neljän kuukauden ja 20 päivän vankeusrangaistus. Vankeusrangaistuksen sijasta hänet määrättiin suorittamaan 130 tuntia yhdyskuntapalvelua. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Yhdyskuntapalvelun kestosta tehdään vähennyksiä samoin perustein kuin vankeudesta.¹⁴⁹

Lapin käräjäoikeuden 17.2.2016 antamassa tuomiossa nro 3 vastaaja tuomittiin kahdesta petoksesta, väärennöksestä, vainoamisesta, varkaudesta, lähestymiskiellon rikkomisesta, haitanteosta virkamiehelle ja liikenne rikkomisesta kuuden kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Sen sijasta hänet määrättiin suorittamaan 129 tuntia yhdyskuntapalvelua. Vastaaja oli syyllistynyt samankaltaisiin rikoksiin aikaisemminkin. Tapauksessa sovellettavaksi tuli rangaistuksen vähentäminen sen vuoksi, että vastaaja oli ollut vapautensa menettäneenä 51 päivää ennen käräjäoikeuden käsittelyä. Rangaistuksesta tehtävän vähennyksen vuoksi yhdyskuntapalvelu tuomittiin 180 tunnin sijaan 129 tunnin kestoisena. Tuomio on lainvoimainen.

5.3.3 Valvontarangaistus

Valvontarangaistus voi tulla määrättäväksi enintään kuuden kuukauden mittaisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta silloin kun yhdyskuntapalvelulle katsotaan olevan jokin este tai sen tuomitsemisen edellytykset puuttuvat (RL 6:11a, 329/2011). Valvontarangaistuksen ankaruus sijoittuu yhdyskuntapalvelun ja ehdottoman vankeusrangaistuksen väliin.¹⁵⁰ Valvontarangaistuksesta säädetään valvontarangaistuksesta annetussa laissa (330/2011) ja valvontarangaistuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1080/2011). Valvontarangaistuksessa

¹⁴⁸ *Frände & Wahlberg* 2012 s. 29.

¹⁴⁹ Ks. luku 4.4 Aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottaminen ja rangaistuksesta tehtävät vähennykset.

¹⁵⁰ HE 17/2010 vp s. 1 ja *Frände & Wahlberg* 2012 s. 358.

tuomitulle määritellään toimeenpanosuunnitelma, jossa määrätään toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa. Se voi olla työtä, opiskelua, valvontatapaamisia tai muuta vastaavaa toimintaa 10–40 tuntia viikossa.¹⁵¹ Toimintavelvollisuuden lisäksi tuomitun tulee pysyä hänelle määrättyssä rangaistuksen suorittamispaikaksi hyväksytyssä asunnossa tai muussa paikassa.¹⁵²

Valvontarangaistuksen määräämisen esteeksi saattavat muodostua aikaisemmat ehdottomat vankeusrangaistukset ja valvontarangaistukset. Esteenä valvontarangaistukselle voi olla myös läheiseen kohdistunut väkivalta tai se, että rikosten tekeminen kotoa käsin on rikoksentekijälle liian helppoa. Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä seuraamusselvitys ja rangaistusajan suunnitelma, jotta valvontarangaistus voidaan tuomita. Valvontarangaistukseen tuomitseminen edellyttää, että sitä pidetään perusteltuna rikoksentekijän sosiaalisten taitojen ylläpitämiseksi. Lisäksi rikoksentekijän ja hänen asuinkumppaniensa tulee suostua valvontarangaistukseen ja sen toteuttamiseen heidän kotonaan.¹⁵³

Valvontarangaistus on suhteellisen uusi rangaistuslaji¹⁵⁴ eikä sitä ole käytetty ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta niin usein kuin yhdyskuntapalvelua. Vuonna 2014 ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta valvontarangaistus on tuomittu vain 222 rikoksentekijälle.¹⁵⁵ Yhdeskään oikeustapauksessa valvontarangaistuksia ei tuomittu rikoksentekijöille ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta.

Seuraavassa tapauksessa vastaajan rikollisen toiminnan jatkaminen on muodostunut esteeksi valvontarangaistuksen tuomitsemiselle.

Varsinais-Suomen kärjäoikeuden 19.5.2015 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajalle tuomittiin vainoamisesta, pahoinpitelystä ja törkeästä kotirauhan rikkomisesta 60 päivän vankeusrangaistukseen. Vastaaja oli toistuvasti uhkaillut ja huumellut rasistisia nimittelyjä asianomistajille, jotka olivat vastaajan naapureita. Vankeus tuomittiin ehdottomana vastaajan aikaisemman rikollisuuden ja tekojen vakavuuden vuoksi. Aikaisemmat vankeusrangaistukset olivat esteenä yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle. Valvontarangaistuksen edellytyksenä oleva toimintasuunnitelman puuttuminen ja rikosten laatu muodostivat esteen valvontarangaistuksen tuomitsemiselle. Tuomio ei ole lainvoimainen.

¹⁵¹ *Hartoneva ym.* 2015 s. 65–66.

¹⁵² HE 17/2010 vp s. 19.

¹⁵³ HE 17/2010 vp s. 1 ja 24 ja *Hartoneva ym.* 2015. s. 64–65.

¹⁵⁴ 1.11.2011 alkaen.

¹⁵⁵ vrt. Vuonna 2014 Yhdyskuntapalvelu on määrätty ehdottoman vankeuden sijasta 1 926 kertaa. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Rangaistukset sukupuolen, iän ja rikoksen mukaan, 2011–2018. Vuonna 2014 tuomitut yhdyskuntapalvelut ja valvontarangaistukset. Hattu 31.1.2020

Ehdottomia vankeusrangaistuksia on tuomittu pääsääntöisesti silloin kun vastaaja on syyllistynyt useaan eri rikokseen ja hänellä on aikaisempia tuomioita. Ehdotonta rangaistusta ei ole tuomittu silloin kun vastaaja on syyllistynyt vain vainoamiseen.

5.4 Turvaamistoimenpiteet

Rangaistuksen yhteydessä rikoksenteikijälle voidaan määrätä myös turvaamistoimenpiteitä, kuten rikoksenteikovälineen menettäminen, lähestymiskielto tai ajokielto. Turvaamistoimenpiteillä pyritään estämään tulevien rikosten tapahtuminen.¹⁵⁶

Rikoksenteikovälineen menettäminen eli konfiskaatio tarkoittaa esineen tai omaisuuden korvauksetonta menettämistä valtiolle.¹⁵⁷ Konfiskaatiosta säädetään rikoslain 10 luvun 4 §:ssä (875/2001). Sen mukaan rikoksen tekemisessä käytetty ampuma- tai teräase tai muu hengenvaarallinen väline; muu esine tai omaisuus, jonka hallussapito on rangaistavaa; esine tai omaisuus, jota on käytetty tahallisen rikoksen tekemisessä ja sellainen oikeudenkäynnin kohteena olevan rikokseen liittyvä esine tai omaisuus, joka on hankittu rikoksenteikoa varten, on tuomittava valtiolle menetetyksi.

Alla olevassa tapauksessa asianomistajan autoon kiinnitetty seurantalaitte on tuomittu valtiolle menetetyksi.

Espeen käräjäoikeuden 6.6.2017 antamassa tuomiossa nro 6 vastaajan katsottiin syyllistyneen yksi ja puoli vuotta kestäneeseen vainoamiseen. Vastaaja oli asentanut seurantalaitteen asianomistajan autoon ja välillä poistanut sen latauksen ajaksi. Lisäksi vastaaja oli ottanut asianomistajaan yhteyttä toistuvasti lähettämättä tekstiviestejä, joista osa oli ollut sisällöltään asiattomia. Vastaajalle tuomittiin maksettavaksi 90 päiväsakkoa eli yhteensä 990 euroa. Lisäksi vastaajan rikoksessa käyttämä seurantalaitte tuomittiin valtiolle menetetyksi. Tuomio on lainvoimainen.

¹⁵⁶ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 6.

¹⁵⁷ *Lappi-Seppälä* 2000 s. 417.

Lähestymiskielto voidaan määrätä tuomiossa ennakkollisena turvaamistoimenpiteenä.¹⁵⁸ Turvaamistoimena määrättyyn lähestymiskieltoon sovelletaan lähestymiskieltolakia.

Pohjois-Savon kärjäoikeuden 24.1.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen ja kunnianloukkaukseen. Vastaaja oli ottanut asianomistajaan yhteyttä lukuisia kertoja. Viestit olivat olleet asiattomia ja uhkaavia. Lisäksi vastaaja oli odottanut asianomistajaa hänen työpaikkansa tai asuntonsa lähetyvillä. Vastaajalle määrättiin 100 päiväsakon eli yhteensä 600 euron sakkorangaistus. Kärjäoikeus määräsi vastaajan lähestymiskieltoon, koska oli perusteltu syy olettaa häirinnän jatkuvan. Vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle useita asiattomia viestejä rikosasian vireilletulosta huolimatta. Tuomio on lainvoimainen.

Vakavimpia liikenne rikoksia tuomittaessa vastaajalle määrätään rangaistuksen lisäksi ajokielto.¹⁵⁹ Ajo-oikeuden menettämisestä säädetään ajokorttilaissa (385/2011). Alla olevassa tapauksessa vastaajalle on tuomittu ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi ajokielto.¹⁶⁰

Kainuun kärjäoikeuden 23.11.2016 antamassa tuomiossa nro 4 vastaajan katsottiin syyllistyneen petokseen, kolmeen lähestymiskiellon rikkomiseen, törkeään rattijuopumukseen, rattijuopumukseen, liikenne rikkomukseen, kahteen vainoamiseen, laittomaan uhkaukseen ja lievään vahingontekoon. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi neljän kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Lisäksi kärjäoikeus määräsi vastaajan ajokieltoon, joka määrättiin päättyämään 12.12.2016. Tuomio on lainvoimainen.

¹⁵⁸ *Matikkala* 2010 s. 218 ja HE 19/2013 vp s. 4 ja 31.

¹⁵⁹ *Lappi-Seppälä* ym. 2013 s. 621.

¹⁶⁰ Tuomion antamisen aikaan voimassa on ollut ajokorttilaki 64 § (1081/2012). Uusi sanamuoto on tullut voimaan 1.6.2019.

6 VAHINGONKORVAUKSET JA RIKOSUHRIMAKSU

6.1 Vahingonkorvaus

6.1.1 Kärsimyskorvaus

Korvauksia saadakseen rikoksen uhrin tulee tehdä vahingonkorvausvaatimus. Vahingonkorvausvaatimukset käsitellään adheesio- eli liitännäisperiaatteen¹⁶¹ mukaan rikosasian käsittelyn yhteydessä (ROL 3:1).¹⁶² Vahingonkorvauksia on tuomittu maksettavaksi 105/139 tapauksessa. 34 tuomiossa vahingonkorvauksia ei ole määrätty ollenkaan, koska asianomistaja ei ole vaatinut niitä tai syyte vainoamisesta oli hylätty.

Vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 6 §:n (509/2004) mukaan oikeus korvaukseen on sillä, jonka vapautta, rauhaa, kunniaa tai yksityiselämää on rangaistavaksi säädetyllä teolla loukattu tai jota on rangaistavaksi säädetyllä teolla syrjitty. Oikeus kärsimyskorvaukseen on myös sillä, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu tai jonka ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu muulla kuin edellä kerrottuihin loukkauksiin verrattavalla tavalla.

Korvauksen määrään vaikuttaa loukkauksen laatu, loukatun asema, loukkaajan ja loukatun välinen suhde sekä loukkauksen julkisuus. Kärsimyksellä tarkoitetaan henkistä kärsimyksen tunnetta eikä siitä edellytetä näyttöä, vaan korvauksen perusteeksi riittää teon luonne.¹⁶³ Tuomioistuimien määrää vahingonkorvauksen objektiivisen arvion perusteella.¹⁶⁴ Vahingonkorvauksen määrään vaikuttavat vainoamisen tekotapa, kesto ja tekojen tiiviys. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan eli HEVA:n antamien suositusten mukaan vainoamisesta maksettavan kärsimyskorvauksen määrän tulisi olla 500–1 500 euroa.¹⁶⁵

Useissa tuomiossa vahingonkorvauksien määriä ei eritelty tekojen mukaan, vaan vahingonkorvaus on tuomittu kaikista rikoksista yhtenä kokonaisuutena. Yhteistä kokonaisuutta tuomittaessa lähtökohdaksi otetaan vakavinta loukkausta koskeva suositus.¹⁶⁶ Tämän vuoksi pelkästä

¹⁶¹ Jokela 2018 s. 309.

¹⁶² Lappi-Seppälä 2000 s. 449.

¹⁶³ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017 s. 122.

¹⁶⁴ HE 167/2003 vp s. 10.

¹⁶⁵ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017 s. 36 ja 145.

¹⁶⁶ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017 s. 123.

vainoamisrikoksesta tuomitut kärsimyskorvaukset on vaikea erotella kärsimyskorvauksesta, joka on määrätty maksettavaksi kaikista rikoksista yhteensä.

Vainoamisesta tuomittujen vahingonkorvausten määrä pystyttiin laskemaan vain niistä tapauksista, joissa se oli selkeästi ilmaistu. Kärsimyskorvauksen keskiarvo laskettiin niin, että edellä rajatuista tapauksista kaikki tuomitut kärsimyskorvaukset laskettiin yhteen ja jaettiin tuomittujen kärsimyskorvausten lukumäärällä. Jos samasta syyksi luetusta vainoamisesta on tuomittu kärsimyskorvaus maksettavaksi useammalle eri asianomistajalle, kaikki korvaukset laskettiin ominaan. Maksettavaksi määrättyjen kärsimyskorvausten keskiarvo on 1 145,56 euroa. Kärsimyskorvausten mediaani on 1 000 euroa. Luvut vastaavat hyvin HEVA:n antamaa suositusta. Alla on kaksi tapausta tuomituista kärsimyskorvauksista. Ensimmäisessä tapauksessa vainoamisesta tuomittu kärsimyskorvaus on aineiston pienin.

Kainuun käräjäoikeuden 4.11.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin kaksi vuotta ja kolme kuukautta kestäneestä vainoamisesta, kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta 65 päiväsakon eli yhteensä 650 euron sakkorangaistukseen. Vastaaja tuomittiin maksamaan 200 euroa kärsimyskorvausta vainoamisesta, 400 euroa laittomasta uhkauksesta ja 400 euroa kotirauhan rikkomisesta. Vainoaminen koostui epäasiallisista puheluista ja vierailuista, joissa vastaaja ei ollut asianomistajan pyynnöstä poistunut asunnosta. Kärsimyskorvauksen vähäisyys johtuu siitä, ettei asianomistaja vaatinut enempää. Tuomio on lainvoimainen.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden 15.4.2016 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen kahteen vainoamiseen, kolmeen lähestymiskiellon rikkomiseen, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamiseen ja kahteen kunnianloukkaukseen. Tuomioistuimien katsoi ensimmäisen vainoamisen koostuneen useista kymmenistä asianomistajalle lähetetyistä tekstiviesteistä, sähköpostiviesteistä ja puhelusta. Vastaaja oli kirjoittanut asianomistajasta Suomi24-sivustolle useita asianomistajaa koskevia tekstejä, lähettänyt asianomistajan työnantajan palautesähköpostiin useita asianomistajaa koskevia viestejä. Näiden lisäksi vastaaja oli myös pyrkinyt sisään asianomistajan asuntoon ja parkkeerannut autonsa asianomistajan auton taakse, niin ettei tämä ollut pääsyt poistumaan työpaikaltaan autolla. Vainoamisen katsottiin kestäneen viisi kuukautta. Tuomioistuimien katsoi toisen vainoamisen koostuneen kahdesta nollakestoisesta puhelinsoitosta ja useista Suomi24-sivustolle kirjoitetuista teksteistä. Vainoamisen katsottiin kestäneen kaksi kuukautta ja kymmenen päivää. Vastajalle tuomittiin kahdeksan kuukauden vankeusrangaistus, jonka sijasta määrättiin suoritettavaksi 145 tuntia yhdyskuntapalvelua. Asianomistaja vaati kärsimyskorvaukseksi ensimmäisestä vainoamisesta 5 000 ja 2 000 euroa ja toisesta 1 100 euroa. Tuomioistuimien määräsi vastaajan maksamaan ensimmäisestä vainoamisesta 3 000 ja toisesta 800 euroa kärsimyskorvausta. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden antamassa ratkaisussa vastaaja on tuomittu kahdesta vainoamisrikoksesta. Ensimmäisestä syyksiluetusta vainoamisesta on määrätty oikeustapausaineiston suurin kärsimyskorvaus, 3 000 euroa. Syyksi luettu vainoamisrikos koostui kahdesta syyttäjän esittämästä syytekohtasta. Syytekohdat on yhdistetty samaksi syyksi luettavaksi rikokseksi, koska niiden tekoajankohdat ovat olleet sellaisia, että ne on voitu katsoa yhdeksi teoksi. Ensimmäisestä vainoamisesta määrätty korvaussumma on suuri ja poikkeaa huomattavasti HEVA:n antamasta suosituksesta. Toisesta syyksi luetusta vainoamisrikoksesta käräjäoikeus määräsi vastaajan maksamaan 800 euroa kärsimyskorvausta ja sen voisi katsoa olevan HEVA:n suositusten mukainen.

HEVA on antanut ensimmäisen suosituksensa koskien vainoamisesta tuomittavia vahingonkorvauksia marraskuussa 2017. Aineistoon kuuluvat oikeustapaukset ovat olleet luomassa HEVA:n suosituksille pohjaa, eivätkä tuomioistuimet tuomiota antaessaan ole voineet ottaa suosituksia vielä huomioon. Aineistossa tuomitut kärsimyskorvaukset vaikuttavat yhdenmukaisilta pois lukien Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomio nro 3, jossa kärsimyskorvaukseksi on määrätty 3 000 euroa.

6.1.2 Korvaus tilapäisestä haitasta

Tilapäisen haitan korvaamisesta säädetään vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa (509/2004). Sen mukaan vahinkoa kärsineellä on oikeus korvaukseen kivusta, särystä ja muusta tilapäisestä haitasta. Lainkohdan mukaan korvattavaksi tulevat fyysiset ja psyykkiset henkilövahingot. Näitä ovat kipu ja särky, toiminnallinen haitta, kosmeettinen haitta sekä psyykkinen haitta.¹⁶⁷ Oikeuskäytännön mukaan esimerkiksi mielihaha ja suru eivät ole korvattavia henkilövahinkoja.¹⁶⁸ Aiheutuneita vahinkoja arvioidaan lääketieteellisin keinoin ja kokemussääntöjen mukaan.¹⁶⁹ Pahoinpitelyn aiheuttama henkilövahinko (esimerkiksi mustelma tai haava) on usein helposti tunnistettavissa, mutta psyykkiset terveydentilan muutokset tulee aina arvioida lääketieteellisin keinoin.¹⁷⁰ Korvausta määrättäessä tulee ottaa huomioon henkilövahingon laatu ja vaikeusaste.¹⁷¹

¹⁶⁷ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017 s. 48.

¹⁶⁸ HE 167/2003 vp s. 5.

¹⁶⁹ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017 s. 49.

¹⁷⁰ HE 167/2003 vp s. 5.

¹⁷¹ Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia 2017 s. 48.

Neljässä oikeustapauksessa asianomistaja on saanut korvauksen tilapäisestä haitasta. Niissä vainoaminen on aiheuttanut akuutin stressireaktion, masennuksen tai muun tilapäisen psyykkisen haitan. Seuraavassa tapauksessa tilapäisen haitan korvaus on perustunut asianomistajan vaatimukseen.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden 31.7.2014 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin neljästä lähestymiskiellon rikkomisesta, kahdesta vainoamisesta ja yhdestä laittomasta uhkauksesta viiden kuukauden vankeusrangaistukseen. Ensimmäisen vainoamisen katsottiin kestäneen kolme kuukauden ajan ja toisen vainoamisen yhden viikon ajan. Vainoamiset koostuivat puheluista ja viesteistä. Lisäksi vastaaja oli myös tarkkaillut ja uhkaillut asianomistajaa. Asianomistaja vaati vastaajaa maksamaan tilapäisestä haitasta 1 000 euroa. Tuomioistuin määräsi vastaajan korvaamaan puolet asianomistajan vaatimuksesta, eli 500 euroa. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Vantaan käräjäoikeuden 9.9.2016 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen viestintäsalaisuuden loukkaamiseen ja vainoamiseen. Hänet tuomittiin maksamaan 70 päiväsakkoa eli yhteensä 420 euroa. Asianomistaja vaati henkisestä kärsimyksestä korvattavaksi 700 euroa ja tilapäisestä psyykkisestä haitasta 1 000 euroa. Käräjäoikeus piti vaatimusta henkisestä kärsimyksestä kohtuullisena ja määräsi vastaajan maksamaan asianomistajalle henkisestä kärsimyksestä 700 euroa. Tilapäisestä psyykkisestä haitasta esitetty selvitys perustui sairauslomaan, jonka diagnoosina oli akuutti stressireaktio ja unettomuus. Sairausloma oli varsin lyhyt ja se ajoittui ajalle ennen syyksi luetun teon tekoaikaa, joten käräjäoikeus hylkäsi vaatimuksen siltä osin kuin se ylitti 100 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden 23.2.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaaja tuomittiin vainoamisesta ja oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta 60 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Asianomistaja vaati vahingonkorvauksia tilapäisestä haitasta 2 500 euroa. Vaatimus perustui asianomistajan kokemaan traumanperäiseen stressihäiriöön ja pitkäaikaiseen masennukseen. Käräjäoikeus piti kohtuullisena korvauksena 1 200 euroa tilapäisestä haitasta. Lisäksi asianomistaja vaati vastaajaa maksamaan kärsimyskorvausta 4 000 euroa. Käräjäoikeus arvioi asiassa saadun selvityksen perusteella kohtuulliseksi kärsimyskorvaukseksi 2 000 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

6.1.3 Lapsille maksettavaksi määrätty vahingonkorvaukset

Lapsi on asianomistajana seitsemässä vainoamisrikkoksessa ja niistä neljässä tapauksessa vahingonkorvauksia on määrätty maksettavaksi lapselle. Hyvinkään käräjäoikeuden antamassa tuomiossa lapselle maksettavaksi määrätty vahingonkorvaus on suurempi kuin äidille maksettavaksi määrätty vahingonkorvaus, koska teoista suurin osa kohdistui lapseen.

Hyvinkään kärjäoikeuden 20.10.2017 antamassa tuomiossa nro 2 vastaajan katsottiin syyllistyneen lähestymiskiellon rikkomiseen ja vainoamiseen. Asianomistajina molemmissa rikoksissa olivat äiti ja 7–8-vuotias lapsi ja vastaajana lapsen isä. Vainoamisen katsottiin kestäneen yhdeksän kuukauden ajan. Tänä aikana vastaaja oli toistuvasti seurannut, tarkkaillut, ottanut yhteyttä ja muuten näihin rinnastettavilla tavoilla oikeudettomasti vainonnut äitiä ja lasta. Vastaaja oli esimerkiksi lähettänyt äidille tekstiviestejä ja seurannut lasta koulussa. Vastaajalle määrättyllä lähestymiskiellolla pyrittiin suojaamaan äitiä sekä lasta. Lähestymiskielloa oli rikottu useaan otteeseen ja teot olivat kohdistuneet sekä äitiin että lapseen. Vastaaja tuomittiin 60 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Asianomistajat vaativat molemmista rikoksista vahingonkorvauksia 1 000 euroa kummallekin erikseen. Vastaaja määrättiin maksamaan kärsimyskorvausta äidille lähestymiskiellon rikkomisesta 250 euroa ja vainoamisesta 300 euroa. Lapselle maksettavaksi määrättiin 400 euroa kärsimyskorvausta lähestymiskiellon rikkomisesta ja 500 euroa vainoamisesta. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Seuraavassa tapauksessa nuorimman lapsen ikä on ollut peruste määrätä maksettavaksi pienempi vahingonkorvaus kuin muille lapsille.

Varsinais-Suomen kärjäoikeuden 19.5.2015 antamassa tuomiossa nro 2 vastaaja A:n katsottiin syyllistyneen pahoinpitelyyn, vainoamiseen, törkeään kotirauhan rikkomiseen. Vastaaja B:n katsottiin syyllistyneen kotirauhan rikkomiseen. Pahoinpitelyn asianomistajana oli lasten isä. Vainoa koskevassa rikoksessa asianomistajina olivat äiti, isä ja neljä lasta. Vainoaminen kesti kaksi kuukautta ja sisälsi uhkailua ja uhkaavaa meluamista ja huutamista. Asianomistajat vaativat vainoamisrikoksesta vahingonkorvauksia kullekin erikseen kärsimyskorvauksena 1 000 euroa. Tuomioistuin määräsi vahingonkorvauksia maksettavaksi äidille, isälle ja kolmelle lapselle kullekin erikseen 400 euroa. Tuomioistuin ei mainitse perusteluissaan, miksi kärsimyskorvausta ei määrätty maksettavaksi nuorimmalle lapselle. Törkeässä kotirauhan rikkomisessa ja kotirauhan rikkomisessa asianomistajina olivat isä, äiti ja neljä lasta. Vastaajat olivat rikkoneet kotirauhaa käymällä asianomistajien ulko-ovella, rikkomalla ulko-ovi ja uhkailemalla asianomistajien henkeä ja turvallisuutta. Asianomistajat vaativat vastaaja A:ta ja B:tä maksamaan kärsimyskorvausta kullekin erikseen 1 200 euroa. Kärjäoikeus määräsi vastaaja A:n maksamaan korvauksia vaatimusten mukaisesti vain niille asianomistajille, jotka ovat olleet tekoikaan asunnossa. Isä ja kaksi lasta tulivat asuntoon myöhemmin ja kärjäoikeus määräsi kärsimyskorvausta maksettavaksi isälle 400 euroa ja kahdelle lapselle, toiselle 400 ja toiselle 300 euroa. Nuorimmalle lapselle maksettavaksi määrätty vahingonkorvaus on pienempi kuin muille määrätty korvaus. Tuomion perusteluissa todettiin, että nuorimmalle lapselle rikoksella aiheutettu kärsimys oli kestänyt vain tilanteen ajan. Kärsimys ei siten kestänyt niin pitkään kuin muilla asianomistajilla. Lapsi oli tekohetkellä kolmen kuukauden ikäinen. Vastaaja A:lle tuomittiin rangaistukseksi 60 päivää vankeutta ja vastaaja B:lle rangaistukseksi tuomittiin 30 päiväsakkoa eli yhteensä 330 euroa. Tuomio ei ole lainvoimainen.

Helsingin kärjäoikeuden 23.2.2016 antamassa tuomiossa nro 4 vastaajan katsottiin syyllistyneen puoli vuotta kestäneeseen vainoamiseen. Asianomistajina vainomisrikoksessa olivat äiti ja kaksi lasta. Vastaaja oli ollut äidin työkaveri, perheystävä ja toisen lapsen kummi. Vastaaja oli tarkkaillut useasti asianomistajia, lähettänyt heille runsaasti viestejä, ajanut kotitalon ohi ja ilmestynyt puistoon ja kesämökille silloin kun asianomistajat olivat olleet siellä. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 40 päiväsakkoa eli yhteensä 760 euroa. Asianomistajat vaativat kärsimyskorvaukseksi yhteensä 2 000 euroa. Tuomioistuin katsoi kohtuulliseksi korvaukseksi 1 100 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Kainuun kärjäoikeuden 12.4.2017 antamassa tuomiossa nro 3 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen. Kärjäoikeus katsoi vainomisrikkoksen kestäneen yli seitsemän kuukautta. Sinä aikana vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle 16 viestiä ja soittanut 10 kertaa. Vastaaja oli uhannut 15-vuotiasta asianomistajaa kouluhenkilökunnalla ja sosiaaliviranomaisilla. Viestien katsottiin aiheuttaneen asianomistajassa pelkoa ja ahdistusta. Vastaajan syyllisyyttä korostaa se, että hänen ja asianomistajan välit olivat olleet melkein kuin äidillä ja tyttärellä. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 25 päiväsakkoa eli yhteensä 500 euroa. Asianomistaja vaati vahingonkorvaukseksi 1 500 euroa kärsimyskorvausta. Koska tuomion antamishetkellä henkilövahinkoasian neuvottelukunnan suositukset eivät sisältäneet suosituksia vainoamisen aiheuttamasta kärsimyksestä, kärjäoikeus päätyi määräämään kärsimyskorvauksen lähestymiskiellon rikkomista koskevan suosituksen mukaan. Lähestymiskiellon rikkomisen aiheuttamasta kärsimyksestä HEVA on suosittanut 200–500 euroa. Kärjäoikeus määräsi vastaajan maksamaan asianomistajalle kärsimyskorvausta 500 euroa. Tuomio ei ole lainvoimainen.

6.2 Rikosuhrimaksu

Laki rikosuhrimaksusta (669/2015) tuli voimaan 1.12.2016. Lain 2 §:n mukaan rikosuhrimaksun on velvollinen suorittamaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta ankarin säädetty rangaistus on vankeutta. Saman lain 3 §:n mukaan rikosuhrimaksu on 80 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä ankarin säädetty rangaistus on vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta. Vainoamisen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta, joten vainoamiseen syyllistyneen henkilön maksettavaksi tulee rikosuhrimaksu, joka on määrältään 80 euroa. Jos rikosuhrimaksu on rahamäärältään suurempi kuin rikoksenteikijälle tuomittava sakkorangaistus, rikosuhrimaksua ei saa määrätä (laki rikosuhrimaksusta 4 §).

Rikoslain ajallisen soveltuvuuden mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin (RL 3:2). Jatkuvissa rikoksissa, kuten vainoamisessa, rikoksen tekohetkeksi

katsotaan se hetki, jolloin oikeudenvastainen teko päättyy.¹⁷² Jos vainoaminen on jatkunut vielä rikosuhrimaksusta annetun lain voimaantulon jälkeen, rikoksentekijälle on määrätty maksettavaksi rikosuhrimaksu. 11/139 tuomiossa rikosuhrimaksu on määrätty maksettavaksi.

Aineistossa on kaksi oikeustapausta, joissa rikosuhrimaksua ei ole määrätty maksettavaksi, vaikka rikollinen teko on jatkunut lain voimaantulon jälkeen. Seuraavassa tapauksessa vain lähestymiskiellon rikkominen on jatkunut rikosuhrimaksusta annetun lain voimaantulon jälkeen. Rikosuhrimaksu on saatettu jättää tuomitsematta sen vuoksi, että lähestymiskiellon rikkomisen osuus sakkorangaistuksen määrästä on vähemmän kuin 80 euron rikosuhrimaksu, joka tapauksessa olisi voinut tulla määrättäväksi.

Pirkanmaan kärjäoikeuden 13.2.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajan katsottiin syyllistyneen kolmeen lähestymiskiellon rikkomiseen, petokseen, laittoon uhkaukseen ja vainoamiseen. Vainoaminen oli kestänyt hieman yli kahdeksan kuukautta (01.01.–09.09.2016) ja sinä aikana vastaaja oli ottanut toistuvasti yhteyttä asianomistajaan, keskimäärin parikymmentä kertaa vuorokauden aikana. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 110 päiväsakkoa eli yhteensä 880 euroa. Rikosuhrimaksua ei ole määrätty maksettavaksi, vaikka lähestymiskiellon rikkominen on kestänyt lain voimaantulon jälkeen vielä kuukauden. Tuomio on lainvoimainen.

Seuraavassa tapauksessa tuomioistuin on katsonut vainoamisen kestäneen pidempään, kuin syyttäjä oli esittänyt. Syyttäjä ei ole vaatinut rikosuhrimaksua maksettavaksi.

Espoon kärjäoikeuden 6.6.2017 antamassa tuomiossa nro 6 vastaajan katsottiin syyllistyneen vainoamiseen. Syyttäjä vaati rangaistusta vainoamisesta ajalta 21.08.–10.09.2015, mutta tuomioistuin katsoi vainoamisen jatkuneen pidempään. Vainoamisen katsottiin tapahtuneen 21.08.2015–13.02.2017 ja sinä aikana vainoaja oli ottanut asianomistajaan toistuvasti yhteyttä lähettämällä viestejä sekä seurannut asianomistajaa käyttäen apunaan seurantalaitetta. Vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 90 päiväsakkoa eli yhteensä 990 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

Rikosuhrimaksu on määrätty maksettavaksi yhdessä sellaisessa tapauksessa, jossa vainoaminen alkoi ennen lain voimaantuloa ja jatkui vielä lain voimaantulon jälkeen.

Kymenlaakson kärjäoikeuden 28.11.2017 antamassa tuomiossa nro 1 vastaajalle määrättiin maksettavaksi rikosuhrimaksu. Siinä vainoaminen kesti vielä yhdeksän kuukautta lain voimaantulon jälkeen. Vainoamisen katsottiin tapahtuneen 01.09.2016–08.09.2017 ja sinä aikana vainoaja oli lähettänyt useita satoja viestejä

¹⁷² *Frände & Wahlberg* 2012 s. 43.

asianomistajan puhelimeen ja sähköpostiin. Rangaistukseksi vastaajalle tuomittiin 40 päiväsakkoa eli yhteensä 720 euroa. Tuomio on lainvoimainen.

7 YHTEENVETO

Tämä tutkielma tehtiin osaksi CAPS-hanketta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaisia rangaistuksia ja muita seuraamuksia vainoamisesta on tuomittu vainoamisen kriminalisoinnin jälkeen. Sain tutkimuksen oikeustapausaineiston suoraan CAPS-hankkeen kautta valmiiksi kerättyä. Vuosina 2014–2017 käräjäoikeuksien antamia tuomioita vainoamisesta on yli 430. Tuomioiden suuren määrän vuoksi aineistoa rajattiin. Aineisto ulkopuolelle jäivät tapaukset, joissa lapsi ei ole ollut mukana tapahtumissa tai tuomio oli määrätty salassa pidettäväksi. Lopulta aineisto koostui 140 tuomiosta, joista yksi oli Helsingin hovioikeuden antama ja loput eri käräjäoikeuksien antamia. Oikeustapausaineisto oli kattava ja koostui monenlaisista eri kokonaisuuksista.

Tutkimusmenetelminä käytin sekä laadullista että määrällistä tutkimusmenetelmää. Määrällisellä tutkimusmenetelmällä selvitin tuomittujen vankeusrangaistusten pituuksia ja sakkorangaistusten ja vahingonkorvausten määrää, vainoajien ikää sekä muita laskettavia lukuja. Tapauksista kerätyt luvut kirjattiin taulukkoon ja niitä käytettiin hyväksi tutkimuksessa monella eri tavalla. Laadullista menetelmää käyttäen kävin läpi tuomioita ja selvitin rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia perusteita, vainoamisen tekemuotoja sekä muita sellaisia tietoja, jotka vastasivat avoimiin kysymyksiin. Avoimina kysymyksinä käytin esimerkiksi seuraavia lauseita: ”Mitkä seikat vaikuttivat tuomioon?” ja ”Mistä osateoista vainoaminen muodostui?”.

Vainoamisen kriminalisointi tuli ajankohtaiseksi Suomen liittyttyä Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Vainoamista koskeva kriminalisointi ei sopimuksen nimestä huolimatta pyri estämään pelkäämistään naisiin kohdistuvaa vainoamista, vaan myös nainen voi vainota miestä tai toista naista. Oikeustapausaineistossa nainen oli vastaajana kahdeksan kertaa ja mies 131 kertaa. Vastaajien keski-ikä oikeustapauksissa oli 42 vuotta.

Rikoslain 25 luvun 7 a §:n mukaan vainoamisen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että tekijä oikeudettomasti seuraa, tarkkailee ottaa yhteyttä tai muuten oikeudettomasti vainoaa toista. Vainoamisen tunnusmerkistö voi täytyä monenlaisista teoista. Teon tulee olla omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa ja ahdistusta ja sen tulee olla toistuvaa. Syyksiluetut vainoamiset koostuivat pääasiassa seuraamisesta, tarkkailemisesta ja yhteydenotoista, jotka tapahtuivat puhelimen välityksellä ja ne olivat uhkaavia ja ahdistavia. Vainoamisen tekemuotoja ei ole kirjoitettu tyhjentävästi vainoamista koskevaan säännökseen, vaan tuomioistuimien arvioi täyttäväkö

teko vainoamisen tunnusmerkistön vai ei. Oikeustapausten mukaan vainoamisen tunnusmerkistö voi täytyä myös tekokokonaisuudesta, joka tapahtuu yhden vuorokauden aikana.

Ruotsissa vainoamista koskeva säännös on kirjoitettu tyhjentävästi ja sen mukaan vainoamiseen syyllistyminen edellyttää kahteen muuhun rikokseen syyllistymistä ensin. Ruotsissa vainoamisesta säädetty rangaistus on ankarampi kuin Suomessa ja vainoamiseen syyllistyneistä lähes puolet on tuomittu vankeusrangaistukseen. Neljäsosa on tuomittu suojeluvalvontaan, 14 % oikeuspsykiatriseen hoitoon ja 13 % nuorisohuoltoon tai ehdolliseen vankeuteen. Ruotsissa ensimmäisen kolmen vuoden aikana vainoamisesta on annettu 127 tuomiota, vastaavasti Suomessa ensimmäisen neljän vuoden aikana luku on 435. Suomessa vainoamiseen on syyllistytty huomattavasti useammin kuin Ruotsissa.

Tuomioistuin arvioi konkurrenssisääntöjen puitteissa minkä rikoksen tunnusmerkistön teko täyttää. Vainoamisen tunnusmerkistön täyttävä teko voi täyttää myös kunnianloukkauksen, kotirauhan rikkomisen ja lähestymiskiellon rikkomisen tunnusmerkistöt. Viestintärauhan rikkomiseen vainoamisen tunnusmerkistön täyttävällä tekokokonaisuudella ei kuitenkaan voi syyllistyä, koska konkurrenssisääntöjen vuoksi viestintärauhan rikkominen sisältyy vainoamiseen. Oikeustapaustaineistossa vainoamiseen syyllistynyt henkilö oli syyllistynyt melkein aina myös muihin rikoksiin. Vainoamisen jälkeen toiseksi eniten oli syyllistytty lähestymiskiellon rikkomiseen ja kolmanneksi eniten laittomaan uhkukseen. 20 tapauksessa vastaaja oli tuomittu rangaistukseen pelkästä vainoamisrikoksesta. Tuomioistuin arvioi konkurrenssisääntöjen lisäksi rikosten yksiköintiin liittyvän ongelman. Aineistossa oli yksi tapaus, jossa vainoaminen oli yksiköity yhdeksäksi eri rikokseksi. Tämä tuomio oli annettu pian vainoamisen kriminalisoinnin jälkeen eikä siinä vaiheessa ole vielä ollut oikeuskäytäntöä. Muissa tuomioissa vainoajan oli katsottu syyllistyneen vain muutamaan vainoamisrikokseen. Vainoamisrikosten erilaista yksiköintiä koskeva hahmotusongelma on muiden aineistoon kuuluvien tuomioiden perusteella jäänyt kriminalisoinnin alkuaikoihin, eikä sellaista enää ole.

Rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat rangaistusasteikon ja rangaistuksen lieventämisperusteet, rangaistuksen koventamisperusteet ja kohtuullistamisperusteet. Oikeustapaustaineistossa rangaistusasteikkoa oli lievennetty silloin kun vastaajan oli katsottu olleen teonhetkellä alentuneesti syyntakeinen. Rangaistusta oli lievennetty tapauksessa, jossa vastaaja oli edesauttanut rikosten selvittämistä tunnustamalla syyllisyytensä osaan rikoksista. Koventamisperusteista oli käytetty eniten rangaistuksen mittaamisessa ja niistä käytetyin oli tekijän aikaisempi rikollisuus. Aikaisempaa rikollisuutta oli käytetty koventamisperusteena jopa 19 %:ssa tapauksista.

Yhdessä tapauksessa koventamisperusteena oli ollut tekijän rasistinen motiivi. Kohtuullistamisperusteita ei ole käytetty.

Vainoamisesta annettujen tuomioiden määrä on ollut melko tasainen kriminalisoinnin jälkeisinä vuosina, noin 40 tuomiota vuodessa. Vainoamisen kriminalisointivuotena 2014 vainoamisesta on kuitenkin annettu vain neljä tuomiota. Tuomioiden vähyys johtuu siitä, että tapauksia ei ole ehditty käsitellä tuomioistuimissa samana vuonna, kun rikos oli tehty. Vainoamistekojen vakavuuden vaikutusta rangaistuksen ankaruuteen oli vaikeaa tutkia, koska suurimmassa osassa tapauksista mukana oli useita rikoksia. Pelkämästä vainoamisrikoksesta johtuvia seuraamuksia ei voitu erotella kokonaisuudesta.

Tuomituista rangaistuksista 37 %:a on ehdollista vankeutta, 22 %:a ehdotonta vankeutta ja 32 %:a sakkoa. Yhteensä 12 tapauksessa syyttäjä oli peruuttanut syytensä, syyte oli hylätty tai rangaistus oli jätetty tuomitsematta. Sakkorangaistuksia oli tuomittu 45 tapauksessa. 18 sakkorangaistusta oli annettu pelkämästä vainoamisrikoksesta. Tuomittujen päiväsakkojen keskiarvo on 63 ja päiväsakon rahamäärän keskiarvo on 16,96 euroa. Kovin sakkorangaistus pelkämästä vainoamisrikoksesta oli tuomittu tapauksessa, jossa vainoaminen kesti vuoden ja neljä kuukautta. Vainoaja oli asentanut asianomistajan autoon seurantalaitteen ja lähettänyt asianomistajalle lukuisia asiattomia viestejä. Rangaistukseksi tuomittiin 90 päiväsakon sakkorangaistus. Ankarimmat sakkorangaistukset oli annettu tapauksissa, joissa vainoamisen lisäksi oli syyllistytty myös muihin rikoksiin.

Ehdollisia vankeusrangaistuksia oli tuomittu rangaistukseksi eniten, yhteensä 51 kertaa. Näistä kaksi oli annettu pelkämästä vainoamisesta. Ehdollisen vankeusrangaistuksen keskipituus oli noin 114 päivää, eli kolme kuukautta ja 24 päivää. Ankarin ehdollinen vankeusrangaistus oli tuomittu tapauksessa, jossa vainoaminen oli kestänyt kolme kuukautta ja sinä aikana vastaaja oli seurannut asianomistajaa autolla, esittänyt uhkauksia ja yrittänyt ottaa yhteyttä lukuisia kertoja. Rangaistukseksi oli määrätty kolmen kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Ehdollisia vankeusrangaistuksia oli tuomittu pääasiassa silloin kun rikoksen vakavuus tai tekijän aikaisempi rikollisuus ei edellyttänyt vankeuden tuomitsemista ehdottomana. Ehdoton vankeusrangaistus oli tuomittu 31 tuomiossa. Ehdottoman vankeusrangaistuksen keskimääräinen pituus oli noin 175 päivää, eli viisi kuukautta ja 25 päivää. Pelkämästä vainoamisrikoksesta ei ole tuomittu kertaakaan ehdottomaan vankeuteen. Rangaistukseksi oli tuomittu ehdoton vankeusrangaistus silloin kun tekijällä oli aikaisempaa samankaltaista rikollisuutta ja hän syyllistyi vainoamisen ohella useisiin muihin rikoksiin.

Yhdyskuntaseuraamukset tuomitaan ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Yhdyskuntapalvelu on rikoksenteikijän vapaa-ajalla tehtävää palkatonta työtä tai toimintaa, joka määrätään enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeuden sijasta. Rikoksenteikijä voi suorittaa ehdottoman vankeusrangaistuksensa yhdyskuntapalveluna, jos hän ei ole aikaisemmin suorittanut montaa yhdyskuntapalvelurangaistusta. Yhdyskuntapalvelun esteeksi voi muodostua rikoksenteikijän rikollisen toiminnan jatkaminen tai se, ettei rikoksenteikijä sitoudu noudattamaan hänelle tehtyä suunnitelmaa. Yhdyskuntapalvelu oli määrätty suoritettavaksi 14 tapauksessa ja sen keskimääräinen kesto oli noin 110 tuntia. Valvontarangaistus voi tulla kyseeseen, jos tuomittu ei voi suorittaa vankeusrangaistustaan yhdyskuntapalveluna. Valvontarangaistus on rikoksenteikijän kotona, työpaikalla tai muussa ennalta määrättyssä paikassa suoritettava rangaistus ja se voidaan määrätä silloin kun rikoksenteikijälle on tuomittu enintään kuuden kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Valvontarangaistuksen määrääminen edellyttää, että sitä pidetään tarpeellisenä rikoksenteikijän sosiaalisten taitojen ylläpitämiseksi ja että rikoksenteikijä ja hänen kanssaan samassa asunnossa asuvat suostuvat sen toteuttamiseen. Yhtään ehdotonta vankeusrangaistusta ei ole määrätty suoritettavaksi valvontarangaistuksena.

Vahingonkorvauksia oli määrätty maksettavaksi puolessa tapauksista. Pääsääntöisesti maksettavaksi tuli kärsimyskorvaus, mutta myös vainoamisen aiheuttamasta tilapäisestä haitasta oli tuomittu korvauksia neljässä tapauksessa. HEVA:n vuonna 2017 antamien suositusten mukaan vainoamisesta maksettavan kärsimyskorvauksen määrän tulisi olla 500–1 500 euroa. Oikeustapauksissa määrättyjen kärsimyskorvausten keskiarvo oli 1 145,56 euroa. Rikosuhrimaksusta annettu laki tuli voimaan 1.12.2016. Rikosuhrimaksun määrääminen edellyttää, että teko on tehty silloin kun rikosuhrimaksusta annettu laki on ollut voimassa. Rikosuhrimaksu on määrätty maksettavaksi 11 tapauksessa. Rikosuhrimaksu voidaan kuitenkin jättää määräämättä sellaisissa tapauksissa, jossa yhteiseen sakkorangaistukseen tuomittava rikos on tapahtunut lain voimaantulon jälkeen ja sen osuus yhteisen rangaistuksen määrästä on alle rikosuhrimaksun määrän verran.

Lapsen rooli tapauksissa oli pieni, lähes olematon. Pääasiassa vainoaminen oli kohdistunut lapsen vanhempaan ja lapsi on ollut vain mukana tapahtumissa. Lapsi oli esimerkiksi saattanut olla läsnä silloin kun vainoaja oli uhkaillut hänen vanhempaansa, yleensä äitiä. Vain seitsemässä tapauksessa lapsi oli ollut asianomistajana. Näistä vain yhdessä vainoaminen oli kohdistunut ainoastaan lapseen. Lapsen ikä tapahtumahetkellä oli ollut 15 vuotta. Häneen kohdistuneet osateot olivat täyttäneet abstraktin vaaran edellytyksen, vaikka ne olivat olleet suhteellisen lieviä ja niitä oli ollut vähän. Merkitystä oli ollut uhrin iällä ja vainoajan henkilökohtaisella roolilla suhteessa uhriin. Vahingonkorvauksia oli määrätty maksettavaksi lapselle neljässä tapauksessa.

Hyvinkään kärjäoikeuden antamassa tuomiossa lapselle oli määrätty maksettavaksi enemmän vahingonkorvauksia kuin äidille, koska lapseen ja äitiin kohdistuneet vainoamisteot olivat olleet erilaisia. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden antamassa tuomiossa lapselle maksettavaksi määrättyt vahingonkorvaukset olivat pienemmät kuin muulle perheelle määrätty korvaukset. Nuorin lapsi oli ollut tapahtumahetkellä vain kolmen kuukauden ikäinen, joten kärjäoikeus oli katsonut, että lapselle ei ole koitunut teoista niin suurta kärsimystä kuin vanhemmille lapsille ja vanhemmille. Lapsen iällä voi siis olla merkitystä tunnusmerkistöedellytysten täyttymisten arvioinnissa ja vahingonkorvauksen määrän mittaamisessa.

Mielenkiintoisen jatkotutkimuksen voisi tehdä tutkimalla sellaisia tapauksia, joissa mukana on vain vainoamisrikoksesta annetut tuomiot. Vainoamista koskevien tuomioiden lisäksi pitäisi ottaa mukaan sellaiset vainoamistapaukset, joissa on syyllistytty myös lähestymiskiellon rikkomiseen. Muussa tapauksessa aineisto voisi jäädä kohtuuttoman suppeaksi. Tämäkään rajausperuste ei kuitenkaan ole riittävä, koska vainoamisen tekotapa saattaa täyttää lähestymiskiellon rikkomisen lisäksi myös kunnianloukkauksen ja kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistöt. Mukana voisi mahdollisesti ottaa myös sellaisia tapauksia, joissa vainoaminen on jäänyt esitutkinta-asteelle.